This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

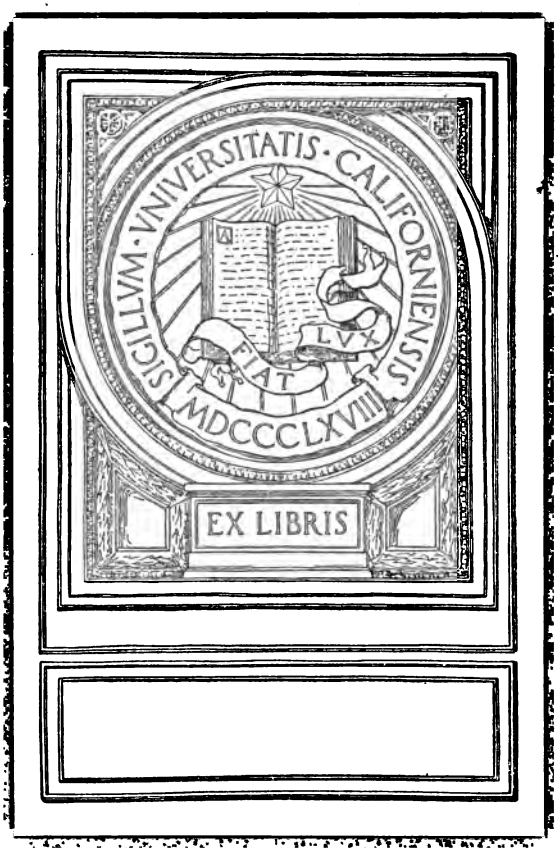
SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
LVX
FIAT
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

Pali Text Society.
E V. 39 5

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

EDITED BY

ROBERT CHALMERS.

VOL. II. PART I.

LONDON:
PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,
BY HENRY FROWDE,
OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, LONDON EC.
1896.

PK45H1
P4
v.39

UNIV. CALIFOR

77.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā paribbājakā Moranivāpe Paribbājakārāme paṭivasanti, — seyyathīdam: Anugāro Varadharo[1] Sakuludāyi ca paribbājako aññe ca abhiññātā abhiññātā paribbājakā. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetva pattacīvaraṁ ādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho Bhagavato etad ahosi: Atippago kho tāva Rājagahe piṇḍāya caritum; yannūnāhaṁ yena Moranivāpo Paribbājakārāmo yena Sakuludāyi paribbājako, ten' upasaṁkameyyan ti. Atha kho Bhagavā yena Moranivāpo Paribbājakārāmo ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena Sakuludāyi paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccasaddāya[2] mahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā, seyyathīdaṁ: rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakatham[3]

[1] *So* Bm Bu; Skt Varacaro; Si Varataro, *with note that the European & Sinhalese reading is* Varacaro. Bm reads Sakuludāyi always (as in Nr. 79). [2] See Vol I pp 513 & 572, Dīgha I 178. Like Bm (always) & Sk (here), Si *reads* uccasadda, *with a note* (at Sutta Nr. 76) *indicating that the European reading is* u—āya. [3] *Here & in Nrs 76* & 78 Si *inserts* kumbhadāsikathaṁ.

M182830

pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā. Addasā kho Sakaludāyi paribbājako Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ; disvāna, sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpesi: — Appasaddā bhonto hontu; mā bhonto saddam akattha; ayaṁ samaṇo Gotamo āgacchati; appasaddakāmo kho pana so āyasmā appasaddassa vaṇṇavādī, appeva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṁkamitabbaṁ maññeyyāti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ. Atha kho Bhagavā yena Sakuludāyi paribbājako ten' upasaṁkami. Atha kho Sakuludāyi paribbajako Bhagavantaṁ etad avoca: Etu kho bhante Bhagavā, sāgataṁ[1] bhante Bhagavato, cirassaṁ kho bhante Bhagavā imaṁ pariyāyam akāsi yadidaṁ idh' āgamanāya, nisīdatu bhante Bhagavā, idam āsanaṁ paññattan ti. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Sakuludāyi pi kho paribbājako aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ Bhagavā etad avoca: — Kāya nu 'ttha[2], Udāyi, etarahi kathāya sannisinnā? Kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti?

Tiṭṭhat' esā bhante kathā yāya mayaṁ etarahi kathāya sannisinnā; n' esā bhante kathā Bhagavato dullabhā bhavissati pacchā pi savanāya. Purimāni bhante divasāni purimatarāni nānātitthiyānaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ kutūhalasālāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ, ayam antarākathā udapādi: Lābhā vata bho Aṅga-Magadhānaṁ, suladdhaṁ vata bho Aṅga-Magadhānaṁ, yatth' ime samaṇabrāhmaṇā saṁghino gaṇino gaṇācariyā ñātā yasassino titthakarā sādhusammatā bahujanassa Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭā[3]. Ayam pi kho Pūraṇo Kassapo saṁghī c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa, — so pi Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭo. Ayam pi kho Makkhali Gosālo — pe —; Ajito Kesakambalī; Pakudho[4] Kaccāyano; Sañjayo Belaṭṭhiputto; Nigaṇṭho Nātaputto saṁghī c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca

---

[1] Bm Si svāgataṁ. [2] *So* Bm & Si; Skt nvattha, [3] Si *reads* upagatā, *with note stating that* osaṭā is the Sinhalese Burmese & European reading; Bu *reads* osaṭā. Infra Si. *reads* upagato *always*. [4] *See* Vol I 198, 250 & 547. Si *reads* Makkhalī G., A. Kesakambalo, Pakuddho K., Sañjayo Veladdhaputto, Nigantho Nāṭaputto. (Bm Belaṭṭhaputto Naṭaputto).

ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa, — so pi Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭo. Ayam pi kho samaṇo Gotamo saṁghī c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa, — so pi Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭo. Ko nu kho imesaṁ bhagavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saṁghīnaṁ gaṇīnaṁ gaṇācariyānaṁ ñātānaṁ yasassīnam titthakarānaṁ sādhusammatānaṁ bahujanassa, sāvakānaṁ sakkato garūkato mānito pūjito? Kathaṁ ca pana sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharantīti? Tatr' ekacce evam āhaṁsu: Ayaṁ kho Pūraṇo Kassapo saṁghī c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; so ca kho sāvakānaṁ na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na ca pana Pūraṇaṁ Kassapaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbaṁ Pūraṇo Kassapo anekasatāya parisāya dhammaṁ desesi. Tatr' aññataro Puraṇassa Kassapassa sāvako saddam akāsi: — Mā bhonto Pūraṇaṁ Kassapaṁ etam atthaṁ pucchittha; n' eso etaṁ jānāti; mayam etaṁ jānāma; amhe etam atthaṁ pucchatha; mayam etaṁ bhavataṁ byākarissāmāti. Bhūtapubbaṁ Pūraṇo Kassapo bāhā paggayha kandanto na labhati: Appasaddā bhonto hontu; mā bhonto saddam akattha; n' ete bhavante pucchanti; amhe ete pucchanti; mayam etesaṁ byākarissāmāti. Bahū kho pana Pūraṇassa Kassapassa sāvakā vādaṁ āropetva apakkantā: Na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi; ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi. Kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi? Micchāpaṭipanno tvaṁ asi, aham asmi sammāpaṭipanno. Sahitam me, asahitan te. Pure vacanīyaṁ pacchā avaca, pacchā vacanīyaṁ pure avaca. Aviciṇṇan[1] te viparāvattaṁ; āropito te vādo; niggahīto si; cara vādappamokkhāya; nibbeṭhehi[2] vā sace pahosīti. Iti Pūraṇo Kassapo sāvakānaṁ na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na ca pana Pūraṇaṁ Kassapaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā[3] upanissāya viharanti; akkuṭṭho[4] ca pana Pūraṇo Kassapo dhammakkoseṅāti.

[1] *So* Skt & Bu. Si & Bm adhiciṇṇaṁ (*Cf.* Vol I 372 & Dīgha I 8). Skt viparādhattaṁ. [2] *So* Skt Bu; Bm vāda pamukkhāya nibbeṭhehi; Si nibbedhehi *here, infra* nibbeḍhehi. [3] So Skt; Si garuk°; Bm garuṁ katvā. [4] So Bm; Si akuṭṭho; Skt akkuddho.

Ekacce evam āhaṁsu: Ayam pi kho Makkhali Gosālo — pe —; Ajito Kesakambalī; Pakudho Kaccāyano; Sañjayo Belaṭṭhiputto; Nigaṇṭho Nātaputto saṁghī c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; so pi sāvakānaṁ na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na pana Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbaṁ Nigaṇṭho Nātaputto anekasatāya parisāya dhammaṁ desesi. Tatr' aññataro Nigaṇṭhassa Nātaputtassa sāvako saddam akāsi: Ma bhonto Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ etam atthaṁ pucchittha; n' eso etaṁ jānāti; mayam etam jānāma; amhe etam atthaṁ pucchatha; mayam etaṁ bhavataṁ byākarissāmāti. Bhūtapubbaṁ Nigaṇṭho Nātaputto bāhā paggayha kandanto na labhati: — Appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddam akattha, n' ete bhavante pucchanti, amhe ete pucchanti, mayam etaṁ byākarissāmāti. Bahū kho pana Nigaṇṭhassa Nātaputtassa sāvakā vādaṁ āropetvā apakkantā: — Na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi, ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi. Kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi? Micchāpaṭipanno tvam asi, aham asmi sammāpaṭipanno; sahitaṁ me, asahitan te; pure vacanīyaṁ pacchā avaca, pacchā vacanīyaṁ pure avaca; aviciṇṇan te viparāvattaṁ; āropito te vādo; niggahīto si; cara vādappamokkhāya; nibbeṭhehi vā sace pahosīti. Iti Nigaṇṭho Nātaputto sāvakānaṁ na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na ca pana Nigaṇṭhaṁ Nātaputtaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti; akkuṭṭho ca pana Nigaṇṭho Nātaputto dhammakkosenāti.

Ekacce evam āhaṁsu: — Ayaṁ kho samaṇo Gotamo saṁghi c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; so ca kho sāvakānaṁ sakkato garūkato mānito pūjito; samaṇañ ca pana Gotamaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbaṁ samaṇo Gotamo anekasatāya parisāya dhammaṁ desesi. Tatr' aññataro samaṇassa Gotamassa sāvako ukkāsi. Tam enaṁ aññataro sabrahmacārī jannukena[1] ghattesi[2]: Appasaddo

[1] Bm Si jaṇṇukena. [2] *So* Bm; Skt ghaddhesi; Si ghaṭesi.

āyasmā hotu; mā 'yasmā saddam akāsi; satthā no Bhagavā dhammaṁ desetīti. Yasmiṁ samaye samaṇo Gotamo anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti, n' eva tasmiṁ samaye samaṇassa Gotamassa sāvakānaṁ khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā. Tam enaṁ janakāyo paccāsiṁsamānarūpo paccupaṭṭhito hoti: Yaṁ no Bhagavā dhammaṁ bhāsissati, taṁ no sossāmāti. Seyyathāpi nāma puriso catummahāpathe khuddaṁ madhuṁ anelakam pīḷeyya, tam enaṁ mahā janakāyo paccāsiṁsamānarūpo paccupaṭṭhito assa, — evam evaṁ yasmiṁ samaye samaṇo Gotamo anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti, n' eva tasmiṁ samaye samaṇassa Gotamassa sāvakānaṁ khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā; tam enaṁ mahā janakāyo paccāsiṁsamānarūpo paccupaṭṭhito hoti: Yaṁ no Bhagavā dhammaṁ bhāsissati, taṁ no sossāmāti. Ye pi samaṇassa Gotamassa sāvakā sabrahmacārīhi sampayojetvā sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattanti, te pi Satthu vaṇṇavādino honti, dhammassa vaṇṇavādino honti, saṁghassa vaṇṇavādino honti. attagarahino yeva honti anaññagarahino: Mayam ev' amhā alakkhikā, mayaṁ appapuññā, ye mayaṁ evaṁ svākkhāte dhammavinaye pabbajitvā nāsakkhimhā yāvajīvaṁ paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ caritun ti; te ārāmikabhūtā vā upāsakabhūtā vā pañcasu sikkhāpadesu samādāya vattanti. Iti samaṇo Gotamo sāvakānaṁ sakkato garūkato mānito pūjito, samanañ ca pana Gotamaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharantīti.

Kati pana tvaṁ, Udāyi, mayi dhamme samanupassasi, yehi mama sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharantīti?

Pañca kho ahaṁ bhante Bhagavati dhamme samanupassāmi, yehi Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Katame panca? Bhagavā hi, bhante, appāhāro appāhāratāya ca vaṇṇavādī; imaṁ kho ahaṁ, bhante, Bhagavati paṭhamaṁ dhammaṁ samanupassāmi yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, bhante, Bhagavā santuṭṭho itarītarena[1] cīvarena itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī; yam pi, bhānte, Bhagavā santuṭṭho itarītarena cīvarena itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ, bhante, Bhagavati dutiyaṁ samanupassāmi yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, bhante, Bhagavā santuṭṭho itarītarena piṇḍapātena itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī; yam pi, bhante, Bhagavā santuṭṭho itarītarena piṇḍapātena itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ, bhante, Bhagavati tatiyaṁ dhammaṁ samanupassāmi yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, bhante, Bhagavā santuṭṭho itarītarena senāsanena itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇāvādī; yam pi, bhante, Bhagavā santuṭṭho itarītarena senāsanena itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ, bhante, Bhagavati catutthaṁ dhammaṁ samanupassāmi yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, bhante, Bhagavā pavivitto pavivekassa ca vāṇṇavādī; yam pi, bhante, Bhagavā pavivitto pavivekassa ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ, bhante, Bhagavati pañcamaṁ dhammaṁ samanupassāmi yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Ime kho ahaṁ, bhante, Bhagavati pañca dhamme samanupassāmi, yehi Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharantīti.

Appāhāro samaṇo Gotamo appāhāratāya ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā kosakābhārā pi aḍḍhakosakābhārā pi beluvābhārā[2] pi aḍḍhabeluvābhārā pi.

[1] Bm Itaritarena *throughout;* Sk *&* Si *have* ī. [2] Bu Sk bel —; Si vel —; Bm beḷ.

Ahaṁ kho pana, Udāyi, app' ekadā iminā pattena samatittikam pi bhuñjāmi bhiyyo pi bhuñjāmi. Appāhāro samaṇo Gotamo appāhāratāya ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, ye te, Udāyi, mama sāvaka kosakāhārā pi aḍḍhakosakāhārā pi beluvāhārā pi aḍḍhabeluvāhārā pi, na man te iminā dhammena sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ.

Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena cīvarena itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā paṁsukūlikā lūkhacīvaradharā; te susānā vā saṁkārakūṭā vā pāpaṇikā[1] vā nantakāni uccinitvā[2] saṁghāṭiṁ karitvā dhārenti. Ahaṁ kho pan', Udāyi, app' ekadā gahapatāni cīvarāni dhāremi daḷhāni yattha lūkhāni alābulomasāni[3]. Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena cīvarena itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ garūkareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum, ye te, Udāyi, mama sāvakā paṁsukūlikā lūkhacīvaradharā. te susānā vā saṁkārakūṭā vā pāpaṇikā vā nantakāni uccinitvā saṁghāṭiṁ karitvā dhārenti, na man te iminā dhammena sakkareyyuṁ garūkareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ.

Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena piṇḍapātena itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā piṇḍapātikā sapadānacārino ucchepake vate ratā[4]; te antaragharaṁ paviṭṭhā samānā āsanena pi nimantiyamānā na sādiyanti. Ahaṁ kho pan', Udāyi, app' ekadā nimantane[5] pi bhuñjāmi sālīnaṁ odanaṁ

[1] *So* Bm Si; Sk pāpanikāni; St pāpanikā. *Cf.* Vin. I, 255. [2] So Skt Si Bu; Bm ucchinditvā. [3] Bm sattalukhāni; Si suttalūkhāni alāvulomasāni; Bu alāpul-. [4] *So* Skt; Bu uccepake; Bm ucchāsake; Si uccāpake vatte. [5] *So* Si; Sk nimantaṇāsu; Bm nimantanassāpi.

vicitakāḷakaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ. Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena piṇḍapātena itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, ye te, Udāyi, mama sāvakā piṇḍapātikā sapadānacārino ucchepake vate ratā antaragharaṁ paviṭṭhā samānā āsanena pi nimantiyamānā na sādiyanti, na man te iminā dhammena sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ.

Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena senāsanena, itāritarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udayi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā rukkhamūlikā abbhokāsikā; te aṭṭha māse channaṁ na upenti. Ahaṁ kho pan', Udāyi, app' ekadā kūṭāgāresu pi viharāmi ullittāvalittesu nivātesu phussitaggaḷesu[1] pihitavātapānesu. Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena senāsanena itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, ye te, Udāyi, mama sāvakā rukkhamūlikā abbhokāsikā aṭṭha māse channaṁ na upenti, na man te iminā dhammena sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ.

Pavivitto samaṇo Gotamo pavivekassa ca vaṇṇavādī ti, iti ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā āraññakā pantasenāsanā[2] āraññavanapatthāni pantāni senāsanāni ajjhogahetvā viharanti. Te anvaddhamāsaṁ[3] saṁghamajjhe osaranti pātimokkhuddesāya. Ahaṁ kho pan', Udāyi, app' ekadā ākiṇṇo viharāmi bhikkhūhi bhikkhunīhi upāsakehi upāsikāhi raññō[4] rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi. Pavivitto samaṇo Gotamo pavivekassa ca vaṇṇavādī ti, iti

[1] So Si; Bᵐ phusitᵒ; Sᵏ p-lesu. [2] Si *omits* & transposes ār-āni to follow pantāni s-āni. [3] Bᵐ Si anvaḍḍh-. [4] Bᵐ Si rañña.

ce maṁ, Udāyi, sāvakā sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyum, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ, ye te, Udāyi, mama sāvakā āraññakā pantasenāsanā āraññavanapatthāni pantāni senāsanāni ajjhogahetvā viharanti, anvaddhamāsaṁ saṁghamajjhe osaranti pātimokkhuddesāya, na man te iminā dhammena sakkareyyuṁ, garūkareyyuṁ, māneyyuṁ, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyuṁ.

Iti kho, Udāyi, na mamaṁ sāvakā[1] imehi pañcahi dhammehi sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Atthi kho, Udāyi, aññe ca pañca dhammā, yehi mama[2] sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Katame pañca? Idh', Udāyi, mama sāvakā adhisīle sambhāventi: Sīlavā samaṇo Gotamo, paramena sīlakkhandhena samannāgato ti. Yaṁ pan', Udāyi. mama sāvakā adhisīle sambhāventi: Sīlavā samaṇo Gotamo, paramena sīlakkhandhena samannāgato ti, ayaṁ kho, Udāyi, paṭhamo dhammo yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, mama sāvakā abhikkante ñāṇadassane sambhāventi: Jānaṁ yev' āha samaṇo Gotamo jānāmīti; passaṁ yev' āha samaṇo Gotamo passāmīti; abhiññāya samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anabhiññāya; sanidānaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anidānaṁ; sappāṭihāriyaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no appāṭihāriyan ti. Yaṁ pan', Udāyi, mama sāvakā abhikkante ñāṇadassane sambhāventi: Jānaṁ yev' āha samaṇo Gotamo jānāmīti; passaṁ yev' āha samaṇo Gotamo passāmīti; abhiññāya samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anabhiññāya; sanidānaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anidānaṁ; sappāṭihāriyaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no appāṭihāriyan ti, — ayaṁ kho, Udāyi, dutiyo dhammo yena mama

---

[1] Bm *omits* na *here & reads* (with Sk) mama, *inserting* na *before* sakkaronti *& each of the next four words;* Si na maṁ; Bu mamaṁ. [2] So MSS.

sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, mama sāvakā adhipaññāya saṁbhāventi: Paññavā samaṇo Gotamo, paramena paññākkhandhena samannāgato; taṁ vata anāgatam vā vādapathaṁ na dakkhati uppannaṁ vā parappavādaṁ na saha dhammena suniggahītaṁ[1] niggahissatīti, n' etaṁ ṭhānam vijjati. Taṁ kim maññasi, Udāyi? Api nu me sāvakā evaṁ jānantā evaṁ passantā antarantarākathaṁ opāteyyun ti?

No h' etaṁ, bhante.

Na kho panāhaṁ, Udāyi, sāvakesu anusāsaniṁ paccāsiṁsāmi, aññadatthu mamaṁ[2] yeva sāvakā anusāsaniṁ paccāsiṁsanti. Yaṁ pan', Udāyi, mama sāvakā adhipaññāya sambhāventi: Paññavā samaṇo Gotamo, paramena paññākkhandhena samannāgato; taṁ anāgataṁ vā vādapathaṁ na dakkhati uppannaṁ va parappavādaṁ na saha dhammena suniggahītaṁ niggahissatīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ayaṁ kho, Udāyi, tatiyo dhammo yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, mama sāvakā yena dukkhena dukkhotiṇṇā dukkhaparetā, te maṁ upasaṁkamitvā dukkhaṁ ariyasaccaṁ pucchanti; tesāhaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho vyākaromi; tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena. Te maṁ dukkhasamudayaṁ, dukkhanirodhaṁ, dukkhanirodhagāminipaṭipadaṁ[3] ariyasaccaṁ pucchanti; tesāhām dukkhanirodhagāminipaṭipadaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho vyākaromi; tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena. Yaṁ pan', Udāyi, mama sāvakā yena dukkhena dukkhotiṇṇā dukkhaparetā, te maṁ upasaṁkamitvā dukkhaṁ ariyasaccaṁ pucchanti; tesāhaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho vyākaromi; tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena; te mam dukkhasamudayaṁ dukkhanirodhaṁ dukkhanirodhagāminipaṭipadaṁ ariyasaccaṁ pucchanti; tesāhaṁ dukkhanirodhagāminipaṭipadaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho vyākaromi; tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena; — ayaṁ kho, Udāyi, catuttho dhammo

[1] Bm s-itaṁ. [2] So Sk Bu; Bm Si mama. [3] So Bm; Sk gāminīp°; Si gāminiṁ p°.

yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā cattāro satipaṭṭhāne bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati, ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassaṁ; vedanāsu, —pe [1] —; citte [2]; dhammesu dhammānupassī viharati, ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā [3] viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā cattāro sammappadhāne [4] bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānāṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā cattāro iddhipāde bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu chandasamādhipadhānasaṁkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, viriyasamādhi — pe [5] — cittasamādhipadhānasaṁkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīmaṁsāsamādhipadhānasaṁkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā pañc' indriyāni bhāventi. Idh',

---

[1] Bm Si *omit* pe *& insert* vedanānupassī viharati. [2] Si cittesu; Bm Si *omit* pe *& insert* cittānupassī viharati. [3] *So* Bu Si; Sᵏᵗ -mīpattā *or* -iṁ pattā; Bm -mīpattā. [4] Bm Si samapp. [5] Bm Si *omit* pe *& read* viriyasamādhip° id° bhāveti.

Udāyi, bhikkhu saddhindriyaṁ bhāveti upasamagāmiṁ sambodhagāmiṁ, viriyindriyaṁ bhāveti — pe —, satindriyaṁ bhāveti, samādhindriyaṁ bhāveti, paññindriyaṁ bhāveti[1] upasamagāmiṁ sambodhagāmiṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā pañca balāni bhāventi. Idh'[2], Udāyi, bhikkhu saddhābalaṁ bhāveti upasamagāmiṁ sambodhagāmiṁ, viriyabalaṁ bhāveti — pe —, satibalaṁ bhāveti, samādhibalaṁ bhāveti, paññābalaṁ bhāveti upasamagāmiṁ sambodhagamiṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā satta bojjhaṅge bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ[3] vossaggapariṇāmiṁ, dhammavicayasambojjhaṅgaṁ bhāveti — pe —, viriyasambojjhaṅgaṁ bhāveti pītisambojjhaṅgaṁ bhāveti, passaddhisambojjhaṅgaṁ bhāveti, samādhisambojjhaṅgaṁ bhāveti, upekhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ[3] vossaggapariṇāmiṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu sammādiṭṭhiṁ bhāveti, sammāsaṁkappaṁ bhāveti, sammāvācaṁ bhāveti, sammākammantaṁ bhāveti, sammāājīvaṁ bhāveti, sammāvāyāmaṁ bhāveti, sammāsatiṁ bhāveti, sammāsamādhiṁ bhāveti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññavosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā aṭṭha vimokhe[4] bhāventi. Rūpī rūpāni passati; ayaṁ paṭhamo vimokho. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati; ayaṁ dutiyo vimokho. Subhan t' eva adhimutto hoti; ayaṁ tatiyo vimokho. Sabbaso rūpa-

---

[1] Sk omits paññ° bh°. [2] *So* Sk Si *always*; Bm idhūd° always. [3] Sk virāganin°. [4] Bm Si vimokkh- *throughout.*

saññānaṁ[1] samatikkamā, paṭighasaññānaṁ atthagamā[2], nānattasaññānaṁ amanasikārā: Ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati; ayaṁ catuttho vimokho. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma: Anantaṁ viññāṇan ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati; ayaṁ pañcamo vimokho. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma: Na 'tthi kiñcīti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati; ayaṁ chaṭṭho vimokho. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati; ayaṁ sattamo vimokho. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati; ayaṁ aṭṭhamo vimokho. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā aṭṭha abhibhāyatanāni bhāventi. Ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya[3]: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ paṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ dutiyaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ tatiyaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ catutthaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni[4] nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni. Seyyathāpi nāma ummāpupphaṁ[5] nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīlanidassanaṁ nīlanibhāsaṁ; seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaddhaṁ nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīladassanaṁ nīlabhāsaṁ; evamevaṁ ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ pañcamaṁ

---

[1] Si -āṇaṁ *throughout*. [2] Bm atthaṅgamā; Si aṭṭhaṅgamā. [3] *So* Skt Kt Si Bu; Bm abhibhūyya. [4] *So* Sk Si Bu; Bm i *throughout*. [5] Si ummārap°.

abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni[1] pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇṇikārapupphaṁ pītaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ pītaṁ pītavaṇṇaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ, evamevaṁ ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ chaṭṭhaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvakapupphaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, — evamevaṁ ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ sattamaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇṇā odātanidassanā odātanibhāsā; seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ odātaṁ odātavaṇṇaṁ odātanidassanaṁ odātanibhāsaṁ, evamevaṁ ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idaṁ aṭṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dasa kasiṇāyatanāni bhāventi. Paṭhavīkasiṇam eko sañjānāti uddhaṁ adho tiriyaṁ advayaṁ[2] appamāṇaṁ, āpokasiṇam eko sañjānāti — pe —, tejokasiṇaṁ eko sañjānāti, vāyokasiṇam eko sañjānāti, nīlakasiṇam eko sañjānāti, pītakasiṇam eko sañjānāti, lohitakasiṇam eko sañjānāti, odātakasiṇam eko sañjānāti, ākāsakasiṇam eko sañ-

[1] *So* Skt Si Bu; Bm i *throughout*. [2] *So* Skt Bu; Bm uddhamadho t° adv°; Si uddhamadho t° anvayaṁ.

jānāti, viññāṇakasiṇam eko saññjānāti, uddhaṁ adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā cattāro jhāne[1] bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati; so imam eva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti[2] parisandeti paripūreti parippharati. nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukkhena apphutaṁ[3] hoti. Seyyathāpi, Udāyi, dakkho nahāpako[4] vā nahāpakantevāsī vā kaṁsathāle nahāniyacuṇṇāni ākiritvā udakena paripphosakaṁ[5] paripphosakaṁ sandeyya[6], sā 'ssa[7] nahāniyapiṇḍī[8] snehanugatā snehaparetā, santarabāhirā[9] phutā[10] snehena[11] na ca paggharinī[12]; evam eva kho, Udāyi, bhikkhu imam eva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati; nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphutaṁ[13] hoti. Puna ca paraṁ, Udāyi, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā[14] — pe — dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati; so imam eva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati; nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphutaṁ hoti. Seyyathāpi, Udāyi, udakarahado[15] ubbhidodako[16], tassa n' ev' assa puratthimāya disāya udakass' āyamukhaṁ, na pacchimāya disāya udakass' āyamukhaṁ, na uttarāya disāya udakass' āyamukhaṁ, na dakkhiṇāya disāya

[1] So Skt; Bm Si cattāri jhānāni. [2] Bm Si abhisanneti *here, &* parisanneti *&* sanneyya *infra.* Si *notes the fact that Sinhalese read* abhisandeti, *& that* parisandeti *is a* var. lect. Cf. I. 276 & I Dīgha p. 74. [3] *So* Skt Si; Bm apphuṭaṁ. [4] Bm nhap° *throughout, as* Si twice out of four times. [5] Bm *here reads* paripphāsakam *&, like* Si, *does not repeat the word.* [6] Bm Si sanneyya. [7] *So* Sk Si; Bm sāyaṁ. [8] Bm Si -piṇḍi. [9] Bm snehanugatā snehaparetā samantarabāhirā; Si sendānugatā sendāparetā santarabāhirā, — *with note that the Sinh. reading is* subhānugatā for the first word; Skt subhānugatā subhaparetā samanantarabāhirā. Bu *has no note.* [10] Skt Bm puṭṭhā; Si phuṭṭhā. [11] So Bm; Sk subhena; Si sendena. [12] *So* MSS. [13] Bm here apphutaṁ. [14] Bm *adds* ajjhattaṁ sampasādanaṁ. [15] Bm Si *add* gambhīro. [16] MSS ubbhitodako. Cf. 1 Sum. Vil. 218.

udakass' āyamukhaṁ, devo ca na kālena kālaṁ sammādhāraṁ anuppaveccheyya[1]; atha kho tamhā ca udakarahadā sītā vāridhārā ubbhijjitvā tam eva udakarahadaṁ sītena vārinā abhisandeyya parisandeyya paripūreyya paripphareyya, nāssa kiñci sabbāvato udakarahadassa sītena vārinā apphutaṁ assa; evam eva kho, Udāyi, bhikkhu imam eva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphutaṁ hoti. Puna ca paraṁ, Udāyi, bhikkhu pītiyā ca virāgā — pe — tatiyajjhānaṁ upasampajja viharati. So imam eva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphutaṁ hoti. Seyyathāpi, Udāyi, uppaliniyaṁ vā paduminiyaṁ vā puṇḍarīkiniyaṁ vā appekaccāni uppalāni vā padumāni va puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni udakā 'nuggatāni antonimuggaposīni, tāni yāva c'aggā yāva ca mūlā sītena vārinā abhisannāni parisannāni[2] paripūrāni paripphutāni[3], nāssa[4] kiñci sabbāvataṁ uppalānaṁ va padumānaṁ vā puṇḍarīkānaṁ vā sītena vārinā apphutaṁ assa; evam eva kho, Udāyi, bhikkhu imam eva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphutaṁ hoti. Puna ca paraṁ, Udāyi, bhikkhu sukhassa ca pahānā[5] dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānaṁ atthagamā adukkhaṁ asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. So imam eva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphutaṁ hoti. Seyyathāpi, Udāyi, puriso odātena vatthena sasīsaṁ pārupitvā nisinno assa, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa odātena vatthena apphutaṁ assa; evam eva kho, Udāyi, bhikkhu imam eva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa pari-

---

[1] Bm Si nānu°, omitting foregoing na. [2] So Bm Si; Sk sandāni. [3] So Si; Bm paripphuṭāni; Skt paripphurāni. [4] Skt nāyaṁ. [5] Si *omits next ten words, inserting* pe *before* cattutthajjh°.

suddhena cetasā pariyodātena apphutaṁ hoti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā yathā paṭipannā me sāvakā evaṁ pajānanti: Ayaṁ kho me kāyo rūpī cātummahābhūtiko[1] mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo, idañ ca pana me viññāṇaṁ ettha sitaṁ ettha paṭibaddhaṁ[2]. Seyyathāpi, Udāyi, maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato accho vippasanno sabbākārasampanno[3], tatr' assa suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā odātaṁ vā paṇḍusuttaṁ vā; tam enaṁ cakkhumā puriso hatthe karitvā paccavekkheyya: Ayaṁ kho maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato accho vippasanno sabbākārasampanno, tatr' idaṁ suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā odātaṁ vā paṇḍusuttaṁ vā ti. Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā evaṁ jānanti: Ayaṁ kho me kāyo rūpī cātummahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo, idañ ca pana viññāṇaṁ ettha sitaṁ ettha paṭibaddhan ti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimminanti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ abhinindriyaṁ. Seyyathāpi, Udāyi, puriso muñjamhā isīkaṁ pabbāheyya, tassa evañ c' assa: Ayaṁ muñjo ayaṁ isīkā, añño muñjo aññā isīkā[4], muñjamhā tveva isīkā pabbāḷhā[5] ti. Seyyathā vā pan', Udāyi, puriso asiṁ kosiyā pabbāheyya[6], tassa evam assa: Ayaṁ asi ayaṁ kosi, añño asi añño kosi, kosiyā tveva asi pabbāḷho ti. Seyyathāpi

[1] So Sᵏ Si; Bᵐ cātumahᵒ. [2] *So* Sᵏ Si; Bᵐ paṭibandhaṁ. [3] Sᵏᵗ omit s-no & add hoti. Bᵐ (alone) continues tatr' idam. [4] Bᵐ īsikaṁ ubbāheyya, tassa evam assa: Ayaṁ īsikā ayaṁ muñco, añño muñco aññā īsikā; Si īsikaṁ ubbāheyya, tassa evam assa: Ayaṁ īsikā ayam muñjo, añño muñjo aññā īsikā; Sᵏᵗ aññe muñjo saṁñño isikā; Bu muñjᵒ, isīkā. [5] So Sᵏᵗ; Bᵐ pabbaḷhā; Si ubbaḷhā. I Dīgha p. 77 pavāḷhā. [6] So Bᵐ; Sᵏᵗ pabbājaheyya; Si ubbāheyya.

pan', Udāyi, puriso ahiṁ karaṇḍā uddhareyya, tassa evam assa: Ayaṁ ahi ayaṁ karaṇḍo, aññe ahi aññe karaṇḍo, karaṇḍā tveva ahi ubbhato ti. — Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimminanti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ abhinindriyaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhonti, eko pi hutvā bahudhā honti, bahudhā pi hutvā eko honti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuḍḍaṁ [1] tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamānā gacchanti seyyathāpi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimujjaṁ karonti seyyathāpi udake, udake pi abhijjamāne gacchanti seyyathāpi paṭhaviyaṁ, ākāse pi pallaṅkena kamanti seyyathāpi pakkhī sakuṇo. ime pi candimasuriye evaṁ mahiddhike evaṁ mahānubhāve pāṇinā parimasanti parimajjanti, yāva brahmalokā pi kāyena vasaṁ vattenti [2]. Seyyathāpi, Udāyi, dakkho kumbhakāro vā kumbhakārantevāsī vā suparikammakatāya mattikāya yaṁ yad eva bhājanavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tad eva kareyya abhinipphādeyya. Seyyathā vā pan', Udāyi, dakkho dantakāro vā dantakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ dantasmiṁ yaṁ yad eva dantavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tad eva kareyya abhinipphādeyya. Seyyathā vā pan', Udāyi, dakkho suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ suvaṇṇasmiṁ yaṁ yad eva suvaṇṇavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tad eva kareyya abhinipphādeyya. — Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhonti, eko pi hutvā bahudhā honti, bahudhā pi hutvā eko honti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuḍḍaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamānā gacchanti seyyathāpi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimujjaṁ karonti seyyathāpi udake, udake pi abhijjamāne gacchanti seyyathāpi paṭhaviyaṁ, ākāse pi pallaṅkena kamanti seyyathāpi

[1] So Sᵏ & Si; Sᵗ tirokuḍḍhaṁ; Bᵐ tirokuṭṭaṁ Cf. I. 34. [2] So MSS & Vol. I. p. 34. Dīgha I p. 78 va saṁvᵒ.

pakkhī sakuṇo, ime pi candimasuriye evaṁ mahiddhike evaṁ mahānubhāve pāṇinā parimasanti parimajjanti, yāva brahmalokā pi kāyena vasaṁ vattenti — pe[1] —.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya[2] ubho sadde suṇanti, dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike ca. Seyyathāpi, Udāyi, balavā saṅkhadhamo[3] appakasiren' eva catuddisā viññāpeyya, evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇanti, dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike ca. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā yathā paṭipannā me sāvakā parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānanti, — sarāgaṁ vā cittaṁ: sarāgaṁ cittan ti pajānanti, vītarāgaṁ vā cittaṁ: vītarāgaṁ cittan ti pajānanti, sadosaṁ vā cittaṁ: sadosaṁ cittan ti pajānanti, vītadosaṁ vā cittaṁ: vītadosaṁ cittan ti pajānanti, samohaṁ vā cittaṁ: samohaṁ cittan ti pajānanti, vītamohaṁ vā cittaṁ: vītamohaṁ cittan ti pajānanti, saṁkhittaṁ vā cittaṁ: saṁkhittaṁ cittan ti pajānanti, vikkhittaṁ vā cittaṁ: vikkhittaṁ cittan ti pajānanti, mahaggataṁ vā cittaṁ: mahaggataṁ cittan ti pajānanti, amahaggataṁ vā cittaṁ: amahaggataṁ cittan ti pajānanti, sa-uttaraṁ vā cittaṁ: sa-uttaraṁ cittan ti pajānanti, anuttaraṁ vā cittaṁ: anuttaraṁ cittan ti pajānanti, samāhitaṁ vā cittaṁ: samāhitaṁ cittan ti pajānanti, asamāhitaṁ vā cittaṁ: asamāhitaṁ cittan ti pajānanti, vimuttaṁ vā cittaṁ: vimuttaṁ cittan ti pajānanti, avimuttaṁ vā cittaṁ: avimuttaṁ cittan ti pajānanti. Seyyathāpi, Udāyi, itthī vā puriso vā daharo yuvā maṇḍanajātiko ādāse vā parisuddhe pariyodāte acche vā udakapatte sakaṁ mukhanimittaṁ paccavekkhamāno sakaṇikaṁ[4] vā sakaṇikan ti jā-

[1] Bm Si omit pe & insert: Tatra ca pana me sāvakā . . . viharanti. [2] Bm -mānussakāya: Si -mānusakāya. [3] So Si Bm Bu; Skt saṅkhadhamako. [4] So Bu Si Bm & 1 Dīgha p. 80; Skt sakaṇikaṅgaṁ (infra sakaṇikaṅgaṁ vā akaṇikaṅgan ti).

neyya[1], akaṇikaṁ vā akaṇikan ti jāneyya, — evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānanti, sarāgaṁ vā cittaṁ: sarāgaṁ cittan ti pajānanti, vītarāgaṁ vā cittaṁ, — pe[2] — sadosaṁ vā cittaṁ — pe — vītadosaṁ vā cittaṁ, samohaṁ vā cittam, vītamohaṁ vā cittaṁ, saṁkhittaṁ vā cittaṁ, vikkhittaṁ vā cittaṁ, mahaggataṁ vā cittaṁ, amahaggataṁ vā cittaṁ, sa-uttaraṁ vā cittaṁ, anuttaraṁ vā cittaṁ, samāhitaṁ vā cittaṁ, asamāhitaṁ vā cittaṁ, vimuttaṁ vā cittaṁ: vimuttaṁ cittan ti pajānanti[3], avimuttaṁ vā cittaṁ: avimuttaṁ cittan ti pajānanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti, seyyathīdaṁ: ekam pi jātiṁ, dve pi jātiyo, tisso pi jātiyo, catasso pi jātiyo, pañca pi jātiyo, dasa pi jātiyo, vīsatim pi jātiyo, tiṁsam pi jātiyo, cattārīsam pi jātiyo, paññāsam pi jātiyo, jātisatam pi, jātisahassam pi, jātisatasahassam pi, aneke pi saṁvaṭṭakappe[4], aneke pi vivaṭṭakappe, aneke pi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe[5]: Amutra āsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evaṁāhāro evaṁsukhadukkhapaṭisaṁvedī evaṁāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāp' āsim evaṁgotto evaṁvaṇṇo evaṁāhāro evaṁsukhadukkhapaṭisaṁvedī evaṁāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno ti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti. Seyyathāpi, Udāyi, puriso sakamhā gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, tamhā pi gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, so tamhā gāmā sakaṁ yeva gāmaṁ paccāgaccheyya; tassa evam assa: — Ahaṁ kho sakamhā gāmā amuṁ gāmaṁ āgañchiṁ[6], tatra evaṁ aṭṭhāsiṁ evaṁ nisīdiṁ evaṁ abhāsiṁ evaṁ tuṇhī ahosiṁ, tamhā pi gāmā amuṁ gāmaṁ āgañchiṁ, tatrāpi evaṁ aṭṭhā-

[1] So Bᵐ; Sᵏᵗ jāneyyaṁ; Si pajāneyya. [2] Si, like 1 Dīgha p. 80, omits pe here (& infra) & gives the recital in full, as above. [3] Bᵐ Si omit vimuttaṁ cittan ti pajānanti. [4] So Bᵐ Si; Sᵏᵗ saṁvaddhak° & vivaddhak°. [5] So Bᵐ Si & Sᵗ; Sᵏ -ddh-, as before. [6] So Sᵏ. Si āgacchiṁ. Bᵐ agacchiṁ. 1 Dīgha p. 81 reads āgañciṁ.

siṁ evaṁ nisīdiṁ evaṁ abhāsiṁ evaṁ tuṇhī ahosiṁ, so 'mhi tamhā gāmā sakaṁ yeva gāmaṁ paccāgato ti. Evam eva kho, Udayi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti, seyyathīdaṁ: ekam pi jātiṁ, dve pi jātiyo[1] — pe — iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānanti: Ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena[2] samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā; te kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā[3] manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānanti. Seyyathāp' ass', Udāyi, dve[4] agārā sadvārā, tattha cakkhumā puriso majjhe ṭhito passeyya manusse gehe[5] pavisante pi nikkhamante pi anusañcarante[6] pi anuvicarante pi. — Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe[7] — yathākammūpage satte pajānanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

---

[1] Bm omits dve pi jatiyo. [2] Skt vacī — pe — manod°. [3] Skt vacī — pe — manos°. [4] Sk Seyyathāpassudāñce agārā; St seyyathāpassudāpassañce; Bm Si seyyathāpi Udayi. [5] So Si; Bm manusse geham; Skt manussagehe. [6] So Si Skt; Bm anucaṅkamante. [7] Bm omits, inserting la after pajānanti infra.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Seyyathāpi, Udāyi, pabbatasaṁkhepe udakarahado accho vippasanno anāvilo, tattha cakkhumā puriso tīre ṭhito passeyya sippisambukam [1] pi sakkharakaṭhalam [2] pi macchagumbam pi carantam pi tiṭṭhantam pi; tassa evam assa: Ayaṁ kho udakarahado accho vippasanno anāvilo, tatr' ime sippisambukā pi sakkharakaṭhalā macchagumbā pi caranti pi tiṭṭhanti pīti. — Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Ayaṁ kho, Udāyi, pañcamo dhammo, yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Ime kho, Udāyi, pañca dhammā, yehi mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano Sakuludāyi paribbājako Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

MAHĀSAKULUDĀYISUTTAṀ [3] SATTAMAṀ.

78.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto [4] samayappavādake tindukācīre [5] ekasālake Mallikāya ārāme [6]

[1] Bm Si sippikas°. [2] So Skt Si; Bm -kath-. [3] Bu Si suttaṁ always; Skt Bm suttantam. Skt Si (not Bu Bm) add niṭṭhitaṁ. [4] Bm Si -muṇṇ° throughout. [5] Si tiṇḍ° with note that the Burmese & Siṇhalese reading is tind°. [6] This sentence is quoted at I. Sum. Vil. p. 32.

paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ timattehi[1] paribbājakasatehi. Atha kho Pañcakaṅgo thapati Sāvatthiyā nikkhami divādivassa Bhagavantaṁ dassanāya. Atha kho Pañcakaṅgassa thapatissa etad ahosi: Akālo kho tāva Bhagavantaṁ dassanāya; patisallīno[2] Bhagavā; manobhāvaniyānam pi bhikkhūnaṁ asamayo dassanāya; patisallīnā manobhāvaniyā bhikkhū. Yannūnāhaṁ yena samayappavādako tindukācīro[3] ekasālako Mallikāya ārāmo yena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto ten' upasaṁkameyyan ti. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena samayappavādako tindukācīro[3] ekasālako Mallikāya ārāmo[4], ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddāya mahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā, seyyathīdaṁ: rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā. Addasā kho Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ dūrato va āgacchantaṁ; disvāna sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpesi: — Appasaddā bhonto hontu; mā bhonto saddam akattha; ayaṁ samaṇassa Gotamassa sāvako āgacchati, Pañcakaṅgo thapati. Yāvatā kho pana samaṇassa Gotamassa sāvakā gihī odātavasanā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti, ayaṁ tesaṁ aññataro Pañcakaṅgo thapati. Appasaddakāmā kho pana te āyasmanto appasaddavinītā appasaddassa vaṇṇavādino, app' eva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṁkamitabbaṁ maññeyyāti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto, ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Uggāhamānena paribbājakena Samaṇamaṇḍikāputtena saddhiṁ

[1] Skt ntimantehi; Bm Si pañcamattehi. [2] So Skt; Bm paṭisalliṇo; Si paṭisallīno. [3] Skt t-cīraṁ. [4] Bm (alone) adds yena Ugg. paribbājako Samaṇam°.

sammodi; sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ Uggāhamāno paribbājako Samaṇamaṇḍikāputto etad avoca: Catuhi[1] kho ahaṁ, thapati, dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ. Katamehi catuhi? Idha, thapati, na kāyena pāpakaṁ kammaṁ karoti, na pāpikaṁ vācaṁ bhāsati, na pāpakaṁ saṁkappaṁ saṁkappeti, na pāpakaṁ ājīvaṁ ājīvati. Imehi kho ahaṁ, thapati, catuhi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhan ti.

Atha kho Pañcakaṅgo thapati Uggāhamānassa paribbājakassa Samaṇamaṇḍikāputtassa bhāsitaṁ n' eva abhinandi nappaṭikkosi; anabhinanditvā appaṭikkositvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmi: Bhagavato santike etassa bhāsitassa atthaṁ ājānissāmīti. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena Bhagavā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Pañcakaṅgo thapati, yāvatako ahosi Uggāhamānena paribbājakena Samaṇamaṇḍikāputtena saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi. Evaṁ vutte, Bhagavā Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ etad avoca: — Evaṁ sante kho, thapati, daharo kumāro mando uttānaseyyako sampannakusalo bhavissati paramakusalo uttamapattipatto samaṇo ayojjho, yathā Uggāhamānassa paribbājakassa Samaṇamaṇḍikāputtassa vacanaṁ. Daharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa kāyo ti pi na hoti; kuto pana kāyena pāpakaṁ kammaṁ karissati, aññatra phanditamattā. Daharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa vācā ti pi na hoti; kuto pana pāpikaṁ vācaṁ bhāssisati, aññatra roditamattā. Daharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa saṁkappo ti pi na hoti; kuto pana pāpakaṁ saṁkappaṁ saṁkappissati, aññatra vikujjitamattā[2]. Daharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa ājīvo ti pi na hoti; kuto pana

[1] So Skt Bu; Si Bm catūhi. [2] So Bu; Skt vikujjantamantā; Bm vikujitamattā; Si kujijtamattā (for? kujjitamattā).

pāpakaṁ ājīvaṁ ājīvissati, aññatra mātutthaññā. Evaṁ sante kho, thapati, daharo kumāro mando uttānaseyyako sampannakusalo bhavissati paramakusalo uttamapattipatto samaṇo ayojjho, yathā Uggāhamānassa paribbājakassa Samaṇamaṇḍikāputtassa vacanaṁ.

Catuhi kho ahaṁ, thapati, dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi na c' eva sampannakusalaṁ na paramakusalaṁ na uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ, api c' imaṁ dahāraṁ kumāraṁ mandaṁ uttānaseyyakaṁ samadhiggayha[1] tiṭṭhati. Katamehi catuhi? Idha, thapati, na kāyena pāpakaṁ kammaṁ karoti, na pāpikaṁ vācaṁ bhāsati, na pāpakaṁ saṁkappaṁ saṁkappeti, na pāpakaṁ ājīvaṁ ājīvati. Imehi kho ahaṁ, thapati, catuhi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi na c' eva sampannakusalaṁ na paramakusalaṁ na uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ, api c' imaṁ daharaṁ kumāraṁ mandaṁ uttānaseyyakaṁ samadhiggayha tiṭṭhati.

Dasahi kho ahaṁ, thapati, dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ. Ime akusalasīlā[2] taham[3], thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhānā akusalasīlā tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi[4]. Idha akusalasīlā aparisesā nirujjhanti[5] tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Evaṁ-paṭipanno akusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Ime kusalasīlā tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhānā kusalasīlā tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Idha kusalasīlā aparisesā nirujjhanti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Evaṁ-paṭipanno kusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Ime akusalasaṁkappā tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhānā akusalasaṁkappā tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Idha

---

[1] So Si Bu; Skt Bm s-igayha. [2] Bm Si akusalā, & kusalā infra, throughout. [3] Bm Si tam ahaṁ, — Si noting that in Sinh: 'Anekavāresu tahan ti pāṭho dissati'; Skt kahaṁ (bis). [4] Skt repeat this sentenee. [5] Skt nirūjjhanti.

akusalasaṁkappā aparisesā nirujjhanti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Evaṁ paṭipanno akusalānaṁ [1] saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Ime kusalasaṁkappā [2], tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhānā kusalasaṁkappā [2] tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Idha kusalasaṁkappā aparisesā nirujjhanti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Evaṁ paṭipanno kusalānaṁ saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi.

Katame ca, thapati, akusalasīlā? — Akusalaṁ kāyakammaṁ, akusalaṁ vacīkammaṁ, pāpako ājīvo, — ime vuccanti, thapati, akusalasilā. Ime ca, thapati, akusalasīlā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānam] pi nesaṁ vuttaṁ. Cittasamuṭṭhānā ti 'ssa vacanīyam. Katamaṁ cittaṁ? Cittam pi hi bahu [3] anekavidhaṁ nānappakārakaṁ sacittaṁ sarāgaṁ sadosaṁ samohaṁ; itosamuṭṭhānā akusalasīlā. Ime ca, thapati, akusalasīlā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti? Nirodho pi nesaṁ vutto [4]. Idha, thapati, bhikkhu kāyaduccaritaṁ pahāya kāyasucaritaṁ bhāveti, vacīduccaritaṁ pahāya vacīsucaritam bhāveti, manoduccaritaṁ pahāya manosucaritaṁ bhāveti, micchā-ājīvaṁ pahāya sammā-ājīvena jīvikaṁ [5] kappeti. Etth' ete akusalasīlā aparisesā nirujjhanti. Kathaṁ paṭipanno ca, thapati, akusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anupannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā [6] asammosāya bhiyyobhāvāya [7] vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭi-

[1] So Bm Si; Skt kusalānaṁ. [2] So Bm Si; Skt akusalā°. [3] Bm here et infra bahuṁ. [4] Skt vuttaṁ. [5] Si jivitaṁ. [6] Bm thitiyā. [7] Skt bhīyyobhāvāya.

panno kho, thapati, akusalānaṁ sīlānam nirodhāya paṭipanno hoti.

Katame ca, thapati, kusalasīlā? Kusalaṁ kāyakammaṁ, kusalaṁ vacīkammaṁ, ājīvapārisuddhiṁ pi kho ahaṁ, thapati, sīlasmiṁ vadāmi. Ime vuccanti, thapati, kusalasīlā. Ime ca, thapati, kusalasīlā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānam pi nesaṁ vuttaṁ. Cittasamuṭṭhānā ti 'ssa vacanīyaṁ. Katamaṁ cittaṁ? Cittam pi hi bahu anekavidhaṁ nānappakārakaṁ. Yaṁ cittaṁ vītarāgaṁ vītadosaṁ vītamohaṁ, — itosamuṭṭhānā kusalasīlā. Ime ca, thapati, kusalasīlā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti? Nirodho pi nesaṁ vutto. Idha, thapati, bhikkhu sīlavā hoti, no ca sīlamayo, tañ ca ceto vimuttiṁ paññāvimuttiṁ yathābhūtaṁ pajānāti; yatth' assa te kusalasīlā aparisesā nirujjhanti. Kathaṁ paṭipanno ca, thapati, kusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya — pe — anuppannānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya[1]; uppannānam kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭipanno kho, thapati, kusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti.

Katame ca, thapati, akusalasaṁkappā? Kāmasaṁkappo, byāpādasaṁkappo, vihiṁsāsaṁkappo; — ime vuccanti, thapati, akusalasaṁkappā. Ime ca, thapati, akusalasaṁkappā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānam pi nesaṁ vuttaṁ. Saññāsamuṭṭhānā ti 'ssa vacanīyaṁ. Katamā saññā? Saññā pi hi bahu anekavidhā nānappakārikā[2], kāmasaññā byāpādasaññā vihiṁsāsaññā; itosamuṭṭhānā akusalasaṁkappā. Ime ca, thapati, akusalasaṁkappā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti? Nirodho pi nesaṁ vutto. Idha, thapati, bhikkhu vivicc' eva kāmehi[3]

---

[1] Si adds pe. [2] Si inserts yā. [3] Bm inserts pa; Si inserts vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pitisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ; Skt insert a dash.

— paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati; etth' ete akusalasaṁkappā aparisesā nirujjhanti. Kathaṁ paṭipanno ca, thapati, akusalānaṁ saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya[1] — pe — anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya — pe — uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ[1] ṭhitiyā asammosāya, bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā, chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭipanno kho, thapati, akusalānaṁ saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti. Katame ca, thapati, kusalasaṁkappā? — Nekkhammasaṁkappo, abyāpādasaṁkappo, avihiṁsāsaṁkappo; ime vuccanti, thapati, kusalasaṁkappā. Ime ca, thapati, kusalasaṁkappā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānam pi nesaṁ vuttaṁ. Saññāsamuṭṭhānā ti 'ssa vacanīyam. Katamā saññā? Saññā pi hi bahu anekavidhā nānappakārikā[2], nekkhammasaññā abyāpādasaññā avihiṁsāsaññā; itosamuṭṭhānā kusalasaṁkappā. Ime ca, thapati, kusalasaṁkappā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti? Nirodho pi nesaṁ vutto. Idha, thapati, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā — pe — dutiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Etth' ete kusalasaṁkappā aparisesā nirujjhanti. Kathaṁ paṭipanno ca, thapati, kusalānaṁ saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya — pe — anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya — pe — uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiya asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati viriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭipanno kho, thapati, kusalānaṁ saṁkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti. Katamehi cāhaṁ[3], thapati, dasahi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ

[1] Sᵏᵗ omit. [2] Si inserts yā. [3] So Sᵏᵗ; Si omits cāhaṁ; Bᵐ reads ca alone.

paññāpemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ? Idha, thapati, bhikkhu asekhāya sammādiṭṭhiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsaṁkappena samannāgato hoti, asekhāya sammāvācāya samannāgato hoti. asekhena sammākammantena samannāgato hoti, asekhena sammā—ājīvena samannāgato hoti, asekhena sammāvāyāmena samannāgato hoti, asekhāya [1] sammāsatiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsamādhinā samannāgato hoti, asekhena sammāñāṇena samannagato hoti, asekhāya sammāvimuttiyā samannāgato hoti. Imehi kho ahaṁ, thapati, dasahi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññāpemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhan ti.

Idaṁ avoca Bhagavā. Attamano Pañcakaṅgo thapati Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

SAMAṆAMAṆḌIKĀSUTTAṀ [2] AṬṬHAMAṀ.

79.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena Sakuludāyi paribbājako Moranivāpe paribbājakārāme paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Rājagahaṁ [3] piṇḍāya pāvisi. Atha kho Bhagavato etad ahosi: — Atippago kho tāva Rājagahaṁ piṇḍaya carituṁ. Yannūnāhaṁ yena Moranivāpo paribbājakārāmo yena Sakuludāyi paribbājako, ten' upasaṁkameyyan ti. Atha kho Bhagavā yena Moranivāpo paribbājakārāmo, ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena Sakuludāyi paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddāya

---

[1] Skt Bm asekhena. [2] Skt Bu samaṇamaṇḍ°; Bm Si samaṇamuṇḍ°; cf. Sum. Vil. I p. 32 & p. 181. [3] Si inserts yena before Rājagahaṁ & tena after it.

mahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā, — seyyathīdaṁ: Rājakathaṁ[1] corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā. Addasā kho Sakuludāyi paribbājako Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ; disvāna sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpesi: — Appasaddā bhonto hontu, ma bhonto saddam akattha. Ayaṁ samaṇo Gotamo āgacchati. Appasaddakāmo kho pana so āyasmā appasaddassa vaṇṇavādī. App' eva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṁkamitabbaṁ maññeyyāti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ.

Atha kho Bhagavā yena Sakuludāyi paribbājako, ten' upasaṁkami. Atha kho Sakuludāyi paribbājako Bhagavantaṁ etad avoca: — Etu kho bhante Bhagavā; sāgataṁ bhante Bhagavato; cirassaṁ kho bhante Bhagavā imaṁ pariyāyam akāsi, yadidaṁ idh' āgamanāya; nisīdatu bhante Bhagavā; idam āsanaṁ paññattan ti.

Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Sakuludāyi pi kho paribbājako aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ Bhagavā etad avoca: — Kāya nu 'ttha, Udāyi, etarahi kathāya sannisinnā? Kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti?

Tiṭṭhat' esā, bhante, kathā yāya mayaṁ etarahi kathāya sannisinnā. N' esā, bhante, kathā Bhagavato dullabhā bhavissati pacchāpi savanāya. Yadāhaṁ, bhante, imaṁ parisaṁ anupasaṁkanto homi, athāyaṁ parisā anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentī nisinnā hoti. Yadā ca kho ahaṁ, bhante, imaṁ parisaṁ upasaṁkanto homi, athāyaṁ parisā mamaṁ yeva mukhaṁ ullokentī[2] nisinnā hoti: Yaṁ no samaṇo Udāyi dhammaṁ bhāsissati, taṁ no sossāmāti. Yadā

[1] Si here inserts pe & omits sentence to iti vā. [2] So Skt Bm; Si olokentī.

pana, bhante, Bhagavā imaṁ parisaṁ upasaṁkanto hoti, atha ahañ c' eva ayañ ca parisā Bhagavato va[1] mukhaṁ ullokentā[2] nisinnā homa[3]: Yaṁ no Bhagavā dhammaṁ bhāsissati taṁ no sossāmāti.

Tena h', Udāyi, taṁ yev' ettha paṭibhātu, yathā maṁ paṭibhāseyyāti.

Purimāni, bhante, divasāni purimatarāni sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānamāno: Carato ca me tiṭṭhato cu suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan ti. So mayā pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puṭṭho samāno aññen' aññaṁ paṭicari, bahiddhā kathaṁ apanāmesi, kopañ ca dosañ ca appaccayañ ca pātvākāsi. Tassa mayhaṁ, bhante, Bhagavantaṁ yeva ārabbha pīti[4] udapādi: Aho nūna Bhagavā, aho nūna sugato, yo imesaṁ dhammānaṁ kusalo ti.

Ko pan' eso, Udāyi, sabbaññū sabbādassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānamāno: Carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan ti, yo tayā[5] pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puṭṭho samāno aññen' aññaṁ paṭicari, bahiddhā kathaṁ apanāmesi' kopañ ca dosañ ca appaccayañ ca pātvākāsīti?

Niganṭho, bhante, Nātaputto[6] ti.

Yo kho, Udāyi, anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyya seyyathīdaṁ: ekam pi jātiṁ, dve pi jātiyo, — pe — iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyya, so vā[7] maṁ pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puccheyya, tam vā 'haṁ pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puccheyyaṁ; so vā me pubbantaṁ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittam ārādheyya, tassa vā 'haṁ pubbantaṁ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyyaṁ; so kho, Udāyi, dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyya cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajāneyya; so vā maṁ aparantaṁ ārabbha

---

[1] Bm Si omit va. [2] Si olokentī; Bm oloketvā; Sk ulloketo. [3] So Bm; Skt hotima; Si hoti. [4] Skt sīti; Bm Si sati. [5] Bm Si so tayā; Skt yo nayā. [6] Bm Si Nāṭ-. [7] Stk omit vā here.

pañhaṁ puccheyya, taṁ va 'haṁ aparantaṁ ārabbha pañhaṁ puccheyyaṁ; so vā me aparantaṁ ā abbha pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyya, tassa vā 'ham aparantaṁ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyyaṁ. Api c', Udāyi, tiṭṭhatu pubbanto, tiṭṭhatu aparanto. Dhamman te desessāmi: Imasmiṁ sati, idaṁ hoti; imass' uppādā idaṁ upapajjati; imasmiṁ asati, idaṁ na hoti; imassa nirodhā imaṁ nirujjhatīti.

Ahaṁ, bhante, yāvatakam pi me iminā attabhāvena paccanubhūtaṁ, tam pi nappahomi iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anussarituṁ; kuto panāhaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarissāmi, seyyathīdaṁ: ekaṁ pi jātiṁ dve pi jātiyo — pe — iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarissāmi, seyyathāpi Bhagavā. Ahaṁ hi bhante etarahi paṁsupisācakam pi na passāmi, kuto panāhaṁ dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passissāmi cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānissāmi, seyyathāpi Bhagavā. Yaṁ pana maṁ bhante Bhagavā evam āha: Api c', Udāyi, tiṭṭhatu pubbanto, tiṭṭhatu aparanto; dhammaṁ desessāmi[1]: — Imasmiṁ sati idaṁ hoti; imass' uppādā idaṁ upapajjati; imasmiṁ asati idaṁ na hoti; imassa nirodhā idaṁ nirujjhatīti; taṁ ca pana me bhiyyosomattāya na pakkhāyati[2]. Appeva nāmāhaṁ, bhante, sake ācariyake Bhagavato cittaṁ ārādheyyaṁ pañhassa veyyākaraṇenāti.

Kin ti pana te, Udāyi, sake ācariyake hotīti?

Amhākaṁ, bhante, sake ācariyake evaṁ hoti: Ayaṁ paramo vaṇṇo, ayaṁ paramo vaṇṇo ti.

Yaṁ pana te etaṁ, Udāyi, sake ācariyake evaṁ hoti: Ayaṁ paramo vaṇṇo, ayaṁ paramo vaṇṇo ti, — katamo so paramo vaṇṇo ti?

Yasmā, bhante, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti.

Katamo pana so, Udāyi, vaṇṇo, yasmā vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthīti?

---

[1] Bu desissāmi; Si alone inserts te. [2] So Si; Bm na makkhāyati; Skt pana pakkhāyīti.

Yasmā bhante vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti[1].

Dīghā pi kho te esā, Udāyi, phareyya. Yasmā, bhante, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti vadasi; tañ ca vaṇṇaṁ na paññāpesi. Seyyathāpi, Udāyi, puriso evaṁ vadeyya: — Ahaṁ yā imasmiṁ janapade janapadakalyāṇī, taṁ icchāmi taṁ kamemīti. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ: Khattiyī vā brāhmaṇī vā vessī vā suddī vā ti? Iti puṭṭho No ti vadeyya. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ: Evaṁnāmā[2] evaṁgottā iti vā ti, — pe — dīghā vā rassā vā majjhimā[3] vā kāḷī vā sāmā vā maṅguraccha vī vā ti? Amukasmiṁ gāme vā nigame vā nagare vā ti? Iti puṭṭho No ti vadeyya. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, taṁ tvaṁ icchasi kamesīti? Iti puṭṭho Āmāti vadeyya. — Taṁ kim maññasi, Udāyi? Nanu evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ[4] bhāsitaṁ sampajjatīti?

Addhā kho, bhante, evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti?

Evaṁ eva kho tvaṁ, Udāyi: Yasmā, bhante, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti vadasi; tañ ca vaṇṇaṁ na paññāpesīti.

Seyyathāpi, bhante, maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto bhāsati[5] ca tapati ca virocati ca; evaṁvaṇṇo attā hoti arogo[6] param maraṇā ti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yo vā[7] maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto

[1] So Si; Sᵏ reads Katamo pana so Udāyi vaṇṇo yasmā añño vaṇṇo utt. vā paṇ. vā na 'tthīti; Bᵐ Katamo pana so paramo vaṇṇo? Yasmā bhante &c. [2] Bᵐ Si evaṁvaṇṇā. [3] So Bᵐ & Si; Sᵏᵗ majjhā, which Si notes as the Sinh. reading. Cf. Nr. 80 & 1 Dīgha p. 241. [4] So Bu; Si appāṭihirikataṁ; Bᵐ appāṭihirakataṁ; Sᵏᵗ appāṭihīrikaṁ. [5] This is the Siṇhalese reading, as noted by Si (which reads bhāsate va tapate va virocate va); Bᵐ bhāsate ca tapate ca (as Sᵏ infra Nr. 80). [6] Sᵏᵗ ārogo here & in Nr. 80. Cf. 1 Jāt. 368. [7] Sᵏᵗ omit vā.

bhāsati ca tapati ca virocati ca; yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca[1] paṇītataro cāti?

Yvāyam, bhante, rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bhante, rattandhakāratimisāya telappadīpo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, yo vā rattandakāratimisāya mahā aggikkhandho, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bhante, rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yo vā rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, yā vā rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yāyaṁ, bhante, rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yā vā rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, yo[2] vā tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido[3] aḍḍharattasamayaṁ cando, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bhante, tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

---

[1] So B^{m} Si, the latter with note 'Sīhaḷapotthake anekaṭhānesu vā ti pāṭho dissati'; S^{kt} vā ... cāti here, but ca ... cāti infra. [2] All MSS yā here & yo in Nr. 80. [3] So Si Bu, & S^{kt} once infra; S^{k} abhidose twice & abhidosa once; B_{m} abhidosaṁ always; S^{t} abhidese twice. In Nr. 80 S^{k} abhide.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yo vā tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, yo vā vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayaṁ suriyo, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bhante, vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayaṁ suriyo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cātī.

Ato[1] kho te, Udāyi, bahūhi bahutarā devā ye imesaṁ candimasuriyānaṁ ābhā[2] nānubhonti, tyāhaṁ pajānāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi: Yasmā vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthīti. Atha ca pana tvaṁ, Udāyi: Yvāyaṁ vaṇṇo kiminā khajjopanakena hīnataro[3] ca patikiṭṭhataro[4] ca, so paramo vaṇṇo ti vadasi; taṁ ca vaṇṇaṁ na paññāpesīti.

Acchidaṁ[5] Bhagavā kathaṁ? Acchidaṁ Sugato kathan ti?

Kim pana tvaṁ, Udāyi, evaṁ vadasi: Acchidaṁ Bhagavā kathaṁ? acchidam Sugato kathan ti?

Amhākaṁ, bhante, sake ācariyake evaṁ hoti: Ayaṁ paramo vaṇṇo, ayaṁ paramo vaṇṇo ti. Te mayaṁ, bhante, Bhagavatā sake ācariyake samanuyuñjiyamānā samanuggāhiyamānā samanubhāsiyamānā rittā tucchā aparaddhā ti.

Kiṁ pan', Udāyi, atthi ekantasukho loko? Atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti?

Amhākaṁ, bhante, sake ācariyake evaṁ hoti: Atthi ekantasukho loko; atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Katamā pana sā, Udāyi, ākāravatī paṭipadā ekantasukassa lokassa sacchikiriyāyāti?

Idha, bhante, ekacco pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesu micchācāraṁ pahāya kāmesu micchācārā paṭivi-

[1] Si tato. In Nr. 80 Sᵏ atha. [2] So MSS; Bu ābhāya. [3] Bᵐ Si nihīnataro. [4] Si kiliṭṭhataro; Bᵐ patiṭṭataro. [5] So Sᵏᵗ Si; Bᵐ acchira.

rato hoti, musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti, aññataraṁ vā pana tapoguṇaṁ samādāya vattati. Ayaṁ kho sā, bhante, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yasmiṁ samaye pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī, bhante[1].

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yasmiṁ samaye adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī, bhante.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yasmiṁ samaye kāmesu micchācāraṁ pahāya kāmesu micchācārā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī bhante.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yasmiṁ samaye musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī, bhante.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Yasmiṁ samaye aññataraṁ tapoguṇaṁ samādāya vattati, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukkhadukkhī, bhante.

Taṁ kim maññasi, Udāyi? Api nu kho vokiṇṇasukhadukkhaṁ paṭipadaṁ āgamma ekantasukhassa lokassa sacchikiriyā hotīti[2]?

Acchidaṁ Bhagavā kathaṁ? acchidaṁ Sugato kathan ti?

Kim pana tvaṁ, Udāyi, evaṁ vadasi: Acchidaṁ Bhagavā kathaṁ? acchidaṁ Sugato kathan ti?

Amhākaṁ, bhante, sake ācariyake evaṁ hoti: Atthi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti. Te mayaṁ, bhante, Bhagavatā sake ācariyake samanuyuñjiyamānā samanuggāhiyamānā samanubhāsiyamānā rittā tucchā aparaddhā pi[3]. Kim pana, bhante, atthi ekantasukho loko? Atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti?

---

[1] Sᵏ here, & Si throughout, adds ti. [2] So Sᵏ Sⁱ; Bᵐ sacchikiriyāyāti.
[3] So Si; Bᵐ aparaddhā ti; Sᵏ aparaṇḍā vā; Sᵗ aparaddhā vā.

Atthi kho, Udāyi, ekantasukho loko; atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Katamā pana sā, bhante, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti?

Idh', Udāyi, bhikkhu vivicc' eva kāmehi — pe — paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati; vitakkavicārānaṁ vūpasamā — pe[1] — dutiyajjhānaṁ[2] — pe — tatiyajjhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ kho sā, Udāyi, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Na kho[3] sā, bhante, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāya. Sacchikato hi 'ssa, bhante, ettāvatā ekantasukho loko hotīti[4].

Na khvāssa[5], Udāyi, ettāvatā ekantasukho loko sacchikato hoti; ākāravatī tveva sā paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Evam vutte, Sakuludāyissa paribbājakassa parisā unnādinī uccāsaddā mahāsaddā[6] ahosi[7]: — Ettha mayaṁ anassāma sācariyakā; ettha mayaṁ[8] anassāma sācariyakā; na mayaṁ ito bhiyyo uttaritaraṁ pajānāmāti. Atha kho Sakuludāyi paribbājako te paribbājake appasadde katvā Bhagavantaṁ etad avoca: Kittāvatā pan' assa, bhante, ekantasukho loko sacchikato hotīti?

Idh', Udāyi, bhikkhu sukhassa ca pahānā — pe — catutthajjhānaṁ upasampajja viharati; yāvatā devatā ekantasukhaṁ lokaṁ uppannā, tāhi devatāhi saddhiṁ santiṭṭhati sallapati sākacchaṁ samāpajjati. Ettāvatā khvāssa, Udāyi, ekantasukho loko sacchikato hotīti.

Etassa nūna[9], bhante, ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetu bhikkhū Bhagavati brahmacariyaṁ carantīti?

Na kho, Udāyi, etassa ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. Atthi kho, Udāyi, aññe va dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca yesaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ carantīti.

---

[1] Skt omit. [2] Bm Si insert upasampajja viharati, pitiyā ca virāgā. [3] Bm Si kin nu kho. [4] Skt hoti. [5] Bm Si na khvāssa; Sk nakkhāvāssa; St nakkhavāssa. [6] Bm Si uccāsaddamahāsaddā. Supra Skt unnādīni. [7] So Skt Si; Bm ahesuṁ. [8] Skt add p'. [9] So Skt Si; Bm nanu.

Katame pana te, bhante, dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca, yesam sacchikiriyāhetu bhikkhū Bhagavati brahmacariyaṁ carantīti?

Idh', Udāyi, Tathāgato loke uppajjati, arahaṁ sammāsambuddho, vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū, anuttaro purisadammasārathi, satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā — pe — so ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicc' eva kāmehi — pe — paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati. Ayam pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. Puna ca paraṁ, Udāyi, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā — pe — dutiyajjhānaṁ, tatiyajjhānaṁ, catuṭṭhajjhānaṁ upasampajja viharati. Ayam pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneijappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati; seyyathīdaṁ: ekam pi jātim dve pi jātiyo — pe — iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Ayaṁ pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneijappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti. Ayam pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneijappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So: idaṁ dukkhan ti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayo ti — pe — ayaṁ dukkhanirodho ti, — pe — ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti; ime āsavā ti yathābhūtaṁ pajānāti; ayaṁ āsava-

samudayo ti — pe — ayaṁ āsavanirodho ti — pe — ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavā pi cittaṁ vimuccati, bhavāsavā pi cittaṁ vimuccati, avijjāsavā pi cittaṁ vimuccati; vimuttasmiṁ vimuttam iti ñāṇaṁ hoti; Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānāti. Ayaṁ kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyā hetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. Ime kho, Udāyi, dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca, yesaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ carantīti.

Evaṁ vutte, Sakuludāyi paribbājako Bhagavantaṁ etad avoca: — Abhikkantaṁ, bhante; abhikkantaṁ, bhante. Seyyathāpi, bhante, nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rupāni dakkhintīti; — evam evaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ, bhante, Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca. Labheyyāhaṁ, bhante, Bhagavato santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan ti.

Evaṁ vutte Sakuludāyissa paribbājakassa parisā Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ etad avoca[1]: — Mā, bhavaṁ Udāyi, samaṇe Gotame brahmacariyaṁ cari; mā, bhavaṁ Udāyi, ācariyo hutvā antevāsīvāsaṁ vasi. Seyyathāpi nāma maṇiko[2] hutvā uddekaniko[3] assa, evaṁ sampadam etaṁ[4] bhoto Udāyissa[5] bhavissati. Mā bhavaṁ Udāyi samaṇe Gotame brahmacariyaṁ cari; mā bhavaṁ Udāyi ācariyo[6] hutvā antevāsīvāsaṁ vasīti. Iti-h-idaṁ Sakuludāyissa paribbājakassa parisā Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ antarāyam[7] akāsi Bhagavati brahmacariye ti.

CŪḶASAKULUDĀYISUTTAṀ NAVAMAṀ.

---

[1] Bm (alone) avocuṁ. [2] Si udakamaṇiko. [3] So Sk Si; St uddevakaniko; Bm udañjaniko [4] Bm Si idaṁ. [5] Bm adds ca. [6] Skt ācariyako. [7] Skt antarāyekāsi.

80.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Vekhanasso [1] paribbājako yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Vekhanasso paribbājako Bhagavato santike udānaṁ udānesi: — Ayaṁ paramo vaṇṇo, ayaṁ paramo vaṇṇo ti.

Kiṁ pana tvaṁ, Kaccāna, evaṁ vadasi: Ayaṁ paramo vaṇṇo, ayaṁ paramo vaṇṇo tî? Katamo so paramo vaṇṇo ti?

Yasmā, bho Gotama, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti.

Katamo pana so, Kaccāna, vaṇṇo yasmā vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'ttbīti?

Yasmā, bho Gotama, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti.

Dīghā pi kho te esā, Kaccāna, phareyya. Yasmā, bho Gotama, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti vadasi; tañ ca vaṇṇaṁ na paññāpesi. Seyyathāpi, Kaccāna, puriso evaṁ vadeyya: — Ahaṁ yā imasmiṁ janapade janapadakalyāṇī, taṁ icchāmi taṁ kāmemīti. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ: Khattiyī vā brāhmaṇī vā vessī vā suddī vā ti? Iti puṭṭho No ti vadeyya. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāniṁ: Evaṁ-nāmā evaṁ-gottā iti vā ti — pe — dīghā vā rassā vā majjhimā [2] vā kāḷī vā sāmā vā maṅguracchavī vā ti? Amukasmiṁ gāme vā nigame vā nagare vā ti? Iti puṭṭho No ti vadeyya. Tam enaṁ evaṁ vadeyyuṁ: — Ambho purisa, yaṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, taṁ tvaṁ icchasi kāmesīti? Iti puṭṭho Āmāti vadeyya. — Taṁ

---

[1] So Bu twice & Skt once; Bm throughout & Skt four times Vekhanasa; Si Vekkhaṇasa throughout; Skt once Vekhaṇassa. [2] Sk majjhā. Cf. p. 33.

kim maññasi, Kaccāna? Nanu evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti?

Addhā kho, bho Gotama, evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

Evam eva kho tvaṁ, Kaccāna: Yasmā, bho Gotama, vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā na 'tthi, so paramo vaṇṇo ti vadasi, taṁ ca vaṇṇaṁ na paññāpesīti.

Seyyathāpi, bho Gotama, maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto bhāsati ca tapati[1] ca virocati ca; evaṁvaṇṇo attā hoti arogo param maraṇā ti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto bhāsati ca tapati ca virocati ca, yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, — imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bho Gotama, rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, imesam ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bho Gotama, rattandhakāratimisāya telappadīpo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim māññasi, Kaccāna? Yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo. yo vā rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bho Gotama, rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, yā vā rattiyā paccūsasamayaṁ

[1] Sk here & infra bhāsate ca tapate. See p 33.

viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yāyaṁ, bho Gotama, rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cati.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, yo vā tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bho Gotama, tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, yo vā vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayaṁ suriyo, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti?

Yvāyaṁ, bho Gotama, vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayaṁ suriyo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Ato kho te, Kaccāna, bahūhi bahutarā devā, ye imesaṁ candimasuriyānaṁ ābhā nānubhonti, tyāhaṁ pajānāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi: Yasmā vaṇṇā añño vāṇṇo uttaritaro ca paṇītataro ca na 'tthīti. Atha ca pana tvaṁ, Kaccāna: Yvāyaṁ vaṇṇo kiminā khajjopanakena hīnataro ca patikiṭṭhataro ca, so paramo vaṇṇo ti vadasi; taṁ ca vaṇṇaṁ na paññāpesīti.

Pañca kho ime, Kaccāna, kāmaguṇā. Katame pañca? — Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā[1]; sotaviññeyyā saddā — pe[2] —; ghānaviññeyyā gandhā; jivhāviññeyyā rasā; kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā[3]

---

[1] So Skt Si; Bm rajaniyā. Cf. 1 Maj. 85, 1 Dīgha p. 245. [2] Si omits. [3] So Bm Si; Skt poṭṭhabbā.

iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho, Kaccāna, pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho, Kaccāna, ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, idaṁ vuccati kāmasukhaṁ. Iti kāmehi kāmasukhaṁ kāmasukhā kāmaggasukhaṁ tattha aggam akkhāyatīti.

Evaṁ vutte Vekhanasso paribbājako Bhagavantaṁ etad avoca: — Acchariyaṁ, bho Gotama [1], abbhutaṁ, bho Gotama. Yāva subhāsitaṁ c' idaṁ bhoto Gotamena: — Kāmehi kāmasukhaṁ kāmasukhā kāmaggasukhaṁ tattha aggam akkhāyatīti [2].

Dujjānaṁ kho etaṁ, Kaccāna, tayā aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarūcikena aññatrayogena [3] aññathācariyakena [4] kāmaṁ vā [5] kāmasukhaṁ vā kāmaggasukhaṁ vā. Ye kho te, Kaccāna, bhikkhū arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthāparikhīṇabhavasaṁyojanā [6] sammadaññāvimuttā, te kho etaṁ [7] jāneyyuṁ: Kāmaṁ [8] vā kāmasukhaṁ vā kāmaggasukhaṁ vā ti.

Evaṁ vutte Vekhanasso paribbājako kupito anattamano Bhagavantaṁ yeva khuṁsento Bhagavantaṁ yeva vambhento Bhagavantaṁ yeva vadamāno: Samaṇo ca [9] Gotamo pāpito [10] bhavissatīti, Bhagavantaṁ etad avoca [11]: — Evam eva pan' idh' eke [12] samaṇabrāhmaṇā ajānantā pubbantaṁ apassantā [13] aparantaṁ, atha ca [14] pana: Khīṇā jāti vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthāttāyāti [15] paṭijānanti; Tesaṁ idaṁ bhāsitaṁ hassakaṁ yeva sampajjati [16] nāmakaṁ [17] yeva sampajjati rittakaṁ yeva sampajjati tucchakaṁ yeva sampajjatīti.

Ye kho te, Kaccāna, samaṇabrāhmaṇā ajānantā pubban-

[1] Bm repeats these three words. [2] Bm adds Kāmehi, bho Gotama, kāmasukhaṁ . . . aggam akkhāyatīti. [3] So Skt Bm; Si aññatthayogena. [4] So Skt Si; Bm aññatrāc. [5] Bm kāmā vā; Skt kāmāsavā; Si kāmaṁ vā, with note that the Burmese reading is kāmā vā. [6] Sk -khīṇā bhavasaññojanā. [7] Bm evaṁ. [8] So Skt here, with Si. [9] Bm Si omit ca. [10] So Skt Si Bu; Bm pāpiko. [11] For the above passage cf. I Dīgha p. 90. [12] Bm Si ekacce. [13] Si ajānantā. [14] Skt omit ca. [15] Bm paṭijānāmāti throughout. [16] Bm omits these three words here & inserts hasitaṁ yeva sampajjati before rittakaṁ. [17] So Skt Bm & 1 Dīgha 240; Si Bu lāmakaṁ.

taṁ apassantā aparantaṁ: Khīṇā jāti vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthattāyāti pajānāmāti paṭijānanti; tesaṁ so yeva sahadhammiko[1] niggaho hoti[2]. Api ca, Kaccāna, tiṭṭhatu pubbanto tiṭṭhatu aparanto. Etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujjujātiko: Aham anusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi; yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno na cirass' eva sāmañ ñeva[3] ñassati sāmaṁ dakkhīti[4]. Evaṁ kira sammā[5] bandhanā vippamokkho hoti yadidaṁ avijjābandhanā. Seyyathāpi, Kaccāna, daharo kumāro mando uttānaseyyako kaṇṭhapañcamehi bandhanehi baddho assa suttabandhanehi; tassa vuddhim anvāya indriyānaṁ paripākam anvāya tāni bandhanāni mucceyyuṁ[6]; so mokkho 'mhīti[7] kho jāneyya no ca bandhanaṁ[8]; — evam eva kho, Kaccāna, etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujjujātiko: Ahaṁ anusāsāmi, ahaṁ dhammam desemi; yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno na cirass' eva sāmañ ñeva ñassati sāmaṁ dakkhīti. Evaṁ kira sammā bandhanā vippamokkho hoti yadidam avijjābandhanā ti.

Evaṁ vutte Vekhanasso paribbājako Bhagavantaṁ etad avoca: — Abhikkantaṁ, bho Gotama, abhikkantaṁ, bho Gotama[9], — pe — upāsakam maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

VEKHANASSASUTTAṂ DASAMAṂ.

PARIBBĀJAKAVAGGO TATIYO.

---

[1] So Bm Si; Skt tesaṁ tesāhaṁ dhammiko. [2] So Skt Si; Bm hotīti. [3] Skt sākhamaṁ ñevaṁ. [4] So Sk (bis) Si (bis) St (once); Bm St (once) dakkhiti. See also Nr. 99. [5] Bm evaṁ kir' āyasmā; Si evaṁ kirayasma, with note that the Sinh. reading is kira sammā. [6] Si muñceyyuṁ. [7] So Si; Skt mokkho 'mhi; Bm mokkh' asmīti. [8] So Bm Si; Sk bandhaṁ. [9] Bm omits the three words repeated.

81.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Atha kho Bhagavā maggā okkamma aññatarasmiṁ padese sitaṁ pātvākāsi. Atha kho āyasmato Ānandassa etad ahosi: — Ko nu kho hetu, ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena Tathāgatā sitaṁ pātukarontīti. Atha kho āyasmā Ānando ekaṁsaṁ cīvaraṁ[1] katvā yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā Bhagavantaṁ etad avoca: — Ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena Tathāgatā sitaṁ pātukarontīti.

Bhūtapubbaṁ, Ānanda, imasmiṁ padese Vebhaḷiṅgaṁ[2] nāma gāmanigamo ahosi iddho c' eva phīto[3] ca bahujano ākiṇṇamanusso. Vebhaḷiṅgaṁ kho, Ānanda, gāmanigamaṁ Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho upanissāya vihāsi. Idha sudaṁ, Ānanda, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa ārāmo ahosi. Idha sudaṁ, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho nisinnako bhikkhusaṁghaṁ ovadatīti.

Atha kho āyasmā Ānando catuggaṇā saṁghāṭiṁ paññāpetvā Bhagavantaṁ etad avoca: — Tena hi, bhante, Bhagavā nisīdatu. Evāyaṁ bhūmippadeso[4] dvīhi arahantehi sammāsambuddhehi paribhutto bhavissatīti. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Nisajja kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: — Bhūtapubbaṁ, Ānanda, imasmiṁ padese Vebhaḷiṅgaṁ nāma gāmanigamo ahosi iddho c' eva phīto ca bahujano ākiṇṇamanusso. Vebhaḷiṅgaṁ kho, Ānanda, gāmanigamaṁ Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho upanissāya vihāsi. Idha sudaṁ, Ānanda, Kassapassa bhagavato arahato samma-sambuddhassa ārāmo ahosi. Idha sudaṁ, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho nisinnako

---

Si uttarâsaṅgaṁ, with note that the Siṁh. reading is cīvaraṁ. [2] So Sᵏᵗ Bu; Bᵐ Vegaliṅgaṁ; Si Vebhaḷigaṁ, — with note that the Siṁh. & Burmese reading is Vebhaḷiṅgaṁ. [3] So Si; Sᵏ pīto; Bᵐ phito. [4] So Sᵏ Si; Bᵐ ettha. Ayaṁ bhūmipadeso.

bhikkhusaṁghaṁ ovadati. Vebhaliṅge kho, Ānanda, gāmanigame Ghaṭīkāro[1] nāma kumbhakāro Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Ghaṭīkārassa kho, Ānanda, kumbhakārassa Jotipālo nāma māṇavo sahāyo ahosi piyasahāyo. Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotipālaṁ[2] māṇavaṁ āmantesi: — Āyāma, samma Jotipāla, Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma; sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Evaṁ vutte, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkāraṁ kumbhakāram etad avoca: — Alaṁ, samma Ghaṭīkāra; kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenāti? Dutiyam pi kho, Ānanda, — pe — tatiyam pi kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ etad avoca: — Āyāma, samma Jotipāla, Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma; sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Tatiyaṁ pi kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Alaṁ, samma Ghaṭīkāra; kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenāti?

Tena hi, samma Jotipāla, sottiṁ sināniṁ[3] ādāya nadiṁ gamissāma sināyitun ti. Evaṁ sammāti kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkārassa kumbhakārassa paccassosi.

Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo sottiṁ sināniṁ ādāya nadiṁ agamaṁsu sināyituṁ. Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ āmantesi: — Ayaṁ, samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Āyāma, samma Jotipāla, Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma. Sādhusammatam hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Evam vutte, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Alaṁ, samma Ghaṭīkāra, kiṁ pana

[1] So Skt Si Bu; Bm Ghaṭikāro throughout. [2] Bm inserts nāma after Ghaṭīkāro & Jotipālaṁ. [3] So Skt Bu; Bm sotthisināṇaṁ āhara; Si sottisināṇaṁ, with note that the Sinh. reading is sottiṁ sināniṁ.

tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenāti? Dutiyam pi kho, Ānanda, — pe — tatiyam pi kho, Ānanda. Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ etad avoca: — Ayaṁ, samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Āyāma, samma Jotipāla, Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma. Sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Tatiyam pi kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Alaṁ, samma Ghaṭīkāra, kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenāti? Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ ovaṭṭikāya parāmasitvā etad avoca: — Ayaṁ, samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Āyāma, samma Jotipāla, Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma. Sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Atha kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo ovaṭṭikaṁ viniveṭhetvā[1] Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Alaṁ, samma Ghaṭīkāra; kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenāti? Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Jotilālaṁ māṇavaṁ sīsanahātaṁ[2] kesesu parāmasitvā etad avoca: — Ayaṁ, samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Ayāma, samma Jotipāla, Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ dassanāya upasaṁkamissāma. Sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti. Atha kho, Ānanda, Jotipālassa māṇavassa etad ahosi: — Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho. Yatra hi nāmāyaṁ Ghaṭīkāro kumbhakāro ittarajacco samāno amhākaṁ sīsanahātānaṁ[2] kesesu parāmasitabbaṁ[3] maññissati; na vat' idaṁ[4] orakaṁ maññe bhavissatīti; Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Yāvetadohi pi[5], samma Ghaṭīkārāti. Yāvetadohi pi, samma Jotipāla. tathā hi paṇa

---

[1] So Sk Bu; Si vinivedhetvā; Bm vinivaṭṭetvā. [2] Sk sīsaṁ nahātaṁ; Bm Si sīsanhātānaṁ. [3] Si parāmasitvā. [4] Bm adds kira; Bu na vadat' idaṁ. [5] So Skt Si Bu; Bm yāvatādohi pi.

me sādhusammataṁ tassa Bhagavato dassanaṁ arahato sammā-sambuddhassāti.

Tena hi, samma Ghaṭīkāra, muñca; gamissāmāti.

Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo yena Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho ten' upasaṁkamiṁsu. Upasaṁkamitvā Ghaṭīkāro kumbhakāro Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Jotipālo pana māṇavo Kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammā-sambuddhaṁ etad avoca: — Ayaṁ me, bhante, Jotipālo māṇavo sahāyo piyasahāyo; imassa Bhagavā dhammaṁ desetūti. Atha kho, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammā-sambuddho Ghaṭīkāraṁ ca kumbhakāraṁ Jotipālaṁ ca māṇavaṁ dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo Kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu.

Atha kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ etad avoca: — Imaṁ nu tvaṁ, samma Ghaṭīkāra, dhammaṁ suṇanto, atha ca pana na[1] agārasmā anagāriyaṁ pabbajasīti[2]?

Nanu maṁ[3], samma Jotipāla, jānāsi: Andhe jiṇṇe mātāpitaro posemīti?

Tena hi, samma Ghaṭīkāra, ahaṁ agārasmā anāgariyaṁ pabbajissāmīti.

Atha kho, Ānanda, Ghaṭīkāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo yena Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho

---

[1] Si omits na, which Bm inserts after anagāriyaṁ. [2] So Si; Sk pabbajjasīti; Bm pabbajjissasīti. [3] Bm mama.

ten' upasaṁkamiṁsu; upasaṁkamitvā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinno kho, Ānanda, Ghaṭīkāro kumbhakāro Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ etad avoca: — Ayaṁ me, bhante, Jotipālo māṇavo sahāyo[1] piyasahāyo. Imaṁ Bhagavā pabbājetūti. Alattha kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa santike pabbajjaṁ alattha upasampadaṁ. Atha kho, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho acirūpasampanne[2] Jotipāle māṇave addhamāsūpasampanne[3] Vebhaliṅge yathābhirantaṁ viharitvā yena Bārāṇasī tena cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Bārāṇasī tad avasari.

Tatra sudaṁ, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho Bārāṇasiyaṁ viharati Isipatane Migadāye. Assosi kho, Ānanda, Kikī[4] Kāsirājā: Kassapo kira bhagavā arahaṁ sammāsambuddho Bārāṇasiṁ anuppatto Bārāṇasiyaṁ viharati Isipatane Migadāye ti. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadraṁ[5] yānaṁ abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Bārāṇasiyā niyyāsi mahatā rājānubhāvena Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ dassanāya; yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattiko va yena Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho, Ānanda, Kikiṁ Kāsirājānaṁ Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho dhammīyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassito samādapito sammuttejito sampahaṁsito Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ etad avoca: —

---

[1] Here, as above, Bm inserts ahosi. [2] So Si; Bm has ī; Sk abhirūpo sampatto, & ends this & the next three words with o. [3] Bm aḍḍha-. [4] Si Kiṁkī; Bm Kikī, as Sk generally. Here Sk reads Kīkī. [5] Bm (not Sk or Si) repeats bhadraṁ here, as always.

Adhivāsetu me, bhante, Bhagavā svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti. Adhivāsesi kho, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho tuṇhībhāvena. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāy' āsanā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ[1] paṭiyādāpetvā paṇḍumuṭikassa[2] sālino vicitakāḷakaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa kālaṁ ārocāpesi: Kālo, bhante, niṭṭhitaṁ bhattan ti.

Atha kho, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Kikissa Kāsirañño nivesanaṁ ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā buddhapamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ[3] aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ etad avoca: — Adhivāsetu me, bhante, Bhagavā Bārāṇasiyaṁ vassāvāsaṁ, evarūpaṁ saṁghassa upaṭṭhānaṁ bhavissatīti. Alaṁ, mahārāja, adhivuttho[4] me vassāvāso ti. Dutiyam pi kho, Ānanda, — pe — tatiyam pi kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ etad avoca: — Adhivāsetu me, bhante, Bhagavā Bārāṇasiyaṁ vassāvāsaṁ, evarūpaṁ saṁghassa upaṭṭhānaṁ bhavissatīti. Alaṁ, mahārāja; adhivuttho me vassāvāso ti. Atha kho, Ānanda, Kikissa Kāsirañño: Na me Kassapo bhagavā

---

[1] So Si Bu; Sᵏ Bᵐ bhojaniyaṁ. [2] So Sᵏ Bu; Si paṇḍumudikassa, with note that the Sinh. reading is paṇḍumuṭikassa; Bᵐ paṇḍuphuṭakassa here & paṇḍuputakassa infra. [3] Sᵏ & Si here oṇīta-; Bᵐ here oṇita-. But see infra page 64, & I Sum. Vil. p. 277. [4] So Sᵏ Bu; Bᵐ Si adhivuṭṭho.

arahaṁ sammāsambuddho adhivāseti Bārāṇasiyaṁ vassāvāsan ti, ahu-d-eva aññathattaṁ ahu domanassaṁ. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapaṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddhaṁ etad avoca: — Atthi nu te, bhante, añño koci mayā upaṭṭhākataro ti? Atthi, mahārāja, Vebhaḷingaṁ nāma gāmanigamo; tattha Ghaṭīkāro nāma kumbhakāro; so me upaṭṭhāko aggupaṭṭhāko [1]. Tuyhaṁ kho pana, mahārāja: Na me Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho adhivāseti Bārāṇasiyaṁ vassāvāsan ti atthi [2] aññathattaṁ atthi domanassaṁ; tayidaṁ Ghaṭīkāre kumbhakāre [3] na 'tthi na ca bhavissati. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro buddhaṁ saraṇaṁ gato dhammaṁ saraṇaṁ gato saṁghaṁ saraṇaṁ gato. Ghaṭīkaro kho, mahārāja, kumbhakāro pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesu micchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato. Ghaṭīkāro kho mahārāja, kumbhakāro buddhe aveccappasādena samannāgato, dhamme — pe [4] — saṁghe, ariyakantehi sīlehi samannāgato. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro dukkhe nikkaṅkho [5] dukkhasamudaye nikkaṅkho dukkhanirodhe nikkaṅkho dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya nikkaṅkho. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro ekabhattiko brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro nikkhittamaṇisuvaṇṇo apetajātarūparajato. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro [6] na [7] musalena [8] na sahatthā [9] paṭhaviṁ [10] khanati [11]. Yaṁ hoti kūlapaluggaṁ [12] vā mūsikukkuro vā taṁ kāmena [13] āharitvā bhājanaṁ karitvā evam āha: — Ettha [14] yo icchati taṇḍulapabhivattāni [15] vā muggapabhivattāni vā kāḷāyapabhivattāni [16] vā nikkhipitvā yaṁ icchati taṁ haratūti. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro andhe

[1] Bm omits. [2] Bm Si atth' eva. [3] So Sk Si; Bm Gh-assa K-rassa. [4] Bm Si omit pe here & repeat aveccappasādena samannāgato both here & after saṁghe. [5] Bm nikaṅkho throughout. [6] Sk adds pana. [7] Bm omits. [8] So Si; Sk musalo; Bm musale. [9] Bm omits na s. [10] Bm pathaviṁ ca; Si paṭhaviṁ ca. [11] So Bm; Sk khaṇāti; Si khaṇati. [12] Bm kul. [13] Bm Si kājena, the latter noting that kāmena is the Sinh. reading. [14] So Sk Si; Bm tattha. [15] So Sk; Bm taṇḍulapaṭibhastāni; Si patibhastāni. Qu. pahiv° or paṭibhaṇḍāni, [16] So Si; Bm kaḷāya; Sk kālāya.

jiṇṇe mātāpitaro poseti. Ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro pañcannaṁ ovambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā.

Ekam idāhaṁ, mahārāja, samayaṁ Vebhaliṅge gāmanigame viharāmi. Atha khvāhaṁ, mahārāja, pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Ghaṭīkārassa kumbhakārassa mātāpitaro ten upasaṁkamiṁ, upasaṁkamitvā Ghaṭīkārassa kumbhakārassa mātāpitaro etad avocaṁ: — Handa ko nu kho ayaṁ bhaggavo[1] gato ti? — Nikkhanto kho te, bhante, upaṭṭhāko: ato[2] kumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjāti[3]. — Atha khvāhaṁ, mahārāja, kumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmiṁ[4]. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkāro kumbhakāro yena mātāpitaro ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ko kumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto ti? — Kassapo, tāta, bhagavā arahaṁ sammāsambuddho kumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto ti. — Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa etad ahosi: — Lābhā vata me suladdhaṁ vata me yassa me Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho evaṁ abhivissattho[5] ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ addhamāsaṁ[6] pītisukhaṁ na vijahi[7] sattāhaṁ mātāpitunnaṁ.

Ekam idāhaṁ, mahārāja, samayaṁ tatth' eva Vebhaliṅge[8] gāmanigame viharāmi. Atha khvāhaṁ, mahārāja, pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Ghaṭīkārassa kumbhakārassa mātāpitaro ten' upasaṁkamiṁ, upasaṁkamitvā Ghaṭīkārassa kumbhakārassa mātāpitaro etad avocaṁ: — Handa ko nu kho ayaṁ bhaggavo gato ti? — Nikkhanto kho te, bhante, upaṭṭhāko; ato kaḷopiyā[9] kummāsaṁ[10] gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjāti. — Atha khvāhaṁ, mahārāja, kaḷopiyā kummāsaṁ gahetvā pariyogā

[1] Si bhagavo. [2] So Sᵏ Si; Bᵐ anto. [3] Sᵏ p-jati. [4] So Si; Bᵐ Sᵏ pakkāmi. [5] So Sᵏ Bu; Bᵐ abhivisaṭṭho; Si abhivissaṭṭho. [6] So Sᵏ Bᵐ Si aḍḍhamāsaṁ. [7] Bᵐ vijahati (as Sᵏ once infra). [8] Bᵐ Si add nāma, as always. [9] So all MSS; Bu kāḷopiyā. [10] Bᵐ kumāsaṁ

sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmiṁ. Atha kho, mahārāja, Ghaṭikaro kumbhakāro yena mātāpitaro ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ko kaḷopiyā kummāsaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto ti? — Kassapo, tāta, bhagavā arahaṁ sammāsambuddho kaḷopiyā kummāsaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto ti. — Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa etad ahosi: — Lābhā vata me suladdhaṁ[1] vata me yassa me Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho evaṁ abhivissattho ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ addhamāsaṁ pītisukhaṁ na vijahi sattāhaṁ mātāpitunnaṁ.

Ekam idāhaṁ, mahārāja, samayaṁ tatth' eva Vebhaḷiṅge gāmanigame viharāmi. Tena kho pana samayena kuṭī ovassati. Atha khvāhaṁ, mahārāja, bhikkhū āmantesiṁ: — Gacchatha, bhikkhave, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa nivesane tiṇam jānathāti. Evaṁ vutte, mahārāja[2], bhikkhū maṁ etad avocuṁ: — Na 'tthi kho, bhante, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa nivesane tiṇaṁ; atthi ca khvāssa āvesanaṁ tiṇacchadanan[3] ti. Gacchatha, bhikkhave, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa āvesanaṁ uttiṇaṁ karothāti. Atha kho te, mahārāja, bhikkhū Ghaṭīkārassa kumbhakārassa āvesanaṁ uttiṇam akaṁsu. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa mātāpitaro[4] bhikkhū etad avocuṁ: Ke āvesanaṁ uttiṇaṁ karontīti? — Bhikkhū: Bhagini, Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa kuṭī ovassatīti. — Haratha, bhante, haratha bhadramukhā ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkāro kumbhakāro yena mātāpitaro ten upasaṁkami, upasaṁkamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ke āvesanaṁ uttiṇaṁ akaṁsūti? — Bhikkhū, tāta: Kassapassa[5] bhagavato arahato sammāsambuddhassa kuṭī ovassatīti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa etad ahosi: — Lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, yassa me Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho evaṁ abhivissattho ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭīkāraṁ kumbha-

[1] So all MSS here; Sᵏ sts. suladdhalābhā. Cf. Vol. I p. 164. [2] Bᵐ Si add te. [3] Bᵐ tiṇañ chadanan. [4] Bᵐ Si add te. [5] Bᵐ Si add kira.

kāraṁ addhamāsaṁ pītisukhaṁ na vijahi sattāhaṁ mātāpitunnaṁ. Atha kho taṁ, mahārāja, āvesanaṁ sabbaṁ temāsaṁ ākāsacchadanaṁ aṭṭhāsi na cātivassi[1]. Evarūpo ca, mahārāja, Ghaṭīkāro kumbhakāro ti.

Lābhā, bhante, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa, suladdhaṁ lābhā, bhante, Ghaṭīkārassa kumbhakārassa yassa Bhagavā evaṁ abhivissattho ti.

Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Ghaṭīkārassa kumbhakārassa pañcamattāni taṇḍulavāhasatāni pāhesi paṇḍumuṭikassa[2] sālino tadūpiyañ ca sūpeyyaṁ. Atha kho te, Ānanda, rājapurisā Ghaṭīkāraṁ kumbhakāraṁ upasaṁkamitvā etad avocuṁ: — Imāni te, bhante, pañcamattāni taṇḍulavāhasatāni Kikinā[3] Kāsirājena pahitāni paṇḍumuṭikassa sālino tadūpiyan ca sūpeyyaṁ, tāni, bhante, patiganhātūti[4]. Rājā kho bahukicco bahukaraṇīyo: Alaṁ me rañño va hotūti.

Siyā kho pana te, Ānanda, evam assa: Añño nūna tena samayena Jotipālo māṇavo ahosīti. Na kho pan' etaṁ, Ānanda, evaṁ daṭṭhabbaṁ. Ahaṁ tena samayena Jotipālo māṇavo ahosin ti[5].

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

GHAṬĪKĀRA-SUTTAṀ PAṬHAMAṀ.

82.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kurūsu[6] cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Thullakoṭṭhitaṁ[7] nāma Kurūnaṁ nigamo tad avasari. Assosuṁ kho Thullakoṭṭhitakā brāhmaṇagahapatikā: — Samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kurūsu

[1] So Sᵏ Si Bu; Bᵐ na devo 'bhivassi. [2] Si paṇḍumudlkassa. [3] Sᵏ Kikī nāma; Bᵐ Kikīnā; Si Kiṁkinā. [4] So Sᵏ; Si patiggaṇhātūti; Bᵐ paṭiggaṇhathāti. [5] Bᵐ ahosīti. [6] Bᵐ Kurusu. [7] So Si Bu; Bᵐ Thullakoṭṭhikaṁ; Sᵏ Thūlakoṭṭhitaṁ.

cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ Thullakoṭṭhitaṁ anuppatto. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato — iti pi so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā ti. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajam sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhe kalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ savyañjanaṁ, kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotīti.

Atha kho Thullakoṭṭhitakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā app' ekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app' ekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app' ekacce yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app' ekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app' ekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho Thullakoṭṭhitake brāhmaṇagahapatike Bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi.

Tena kho pana samayena Raṭṭhapālo nāma kulaputto tasmiṁ yeva Thullakoṭṭhite aggakulikassa[1] putto tissaṁ parisāyaṁ nisinno hoti. Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa etad ahosi: — Yathā yathā khvāhaṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi[2], nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṁkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ; yannūnāhaṁ[3] kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. Atha kho Thullakoṭṭhitakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy'

[1] Bm aggakulassa. [2] So Bm Si; Sk yathā yathā kho Bhagavā dhammaṁ deseti. [3] So Sk Si; Bm yaṁ nunāhaṁ.

āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu. Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto acirapakkantesu Thullakoṭṭhitakesu brāhmaṇagahapatikesu yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Raṭṭhapālo kulaputto Bhagavantaṁ etad avoca: — Yathā yathā 'haṁ, bhante, Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṁkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ caritum. Icchām' ahaṁ, bhante, kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitum[1]. Labheyyāhaṁ[2], bhante, Bhagavato santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan[3] ti.

Anuññāto si pana tvaṁ, Raṭṭhapāla, mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti?

Na kho ahaṁ[4], bhante, anuññāto mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti.

Na kho, Raṭṭhapāla, Tathāgatā ananuññātaṁ mātāpitūhi pabbājentīti.

Svāhaṁ, bhante, tathā karissāmi yathā maṁ mātāpitaro anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti. Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena mātāpitaro ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ammatātā[5], yathā yathā 'haṁ Bhagavatā dhammam desitaṁ ājānāmi, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṁkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ caritum; icchām' ahaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajtum. Anujānātha maṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti. Evaṁ vutte Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho, tāta Ratthapāla, amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito[6] sukhaparibhato[7]; na tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. [Ehi tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, bhuñja

[1] Sᵏ omits this sentance. [2] Bᵐ labheyyām' ahaṁ. [3] Bᵐ adds pabbājetu maṁ Bhagavā (as Vinaya III 12). [4] Bᵐ Si kho 'haṁ. [5] So Sᵏ Bᵐ; Si ammatāta. [6] So Sᵏ Bu; Bᵐ Si sukhedhito. [7] So Bu; Sᵏ Bᵐ Si parihato.

ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme[1] paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na taṁ mayaṁ anujānāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya][2]; maraṇena pi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma. Kiṁ pana mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti?

Duṭiyam pi kho—pe—tatiyaṁ pi kho Raṭṭhapālo kulaputto mātāpitaro etad avoca: — Ammatātā, yathā yathā 'haṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṁkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ; icchām' ahaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ. Anujānātha maṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti. Tatiyam pi kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho[3], tāta Raṭṭhapāla, amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Ehi tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na taṁ mayaṁ anujānāma agārasmā auagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma. Kiṁ pana mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti?

Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto mātāpitūsu pabbajjaṁ alabhamāno[4] tatth' eva anantarahitāya bhūmiyā nipajji[5]: Idh' eva[6] me maraṇaṁ bhavissati pabbajjā vā ti[7].

---

[1] So Bu Bm Si, the latter noting that the Sinh. reading is kāmāni (which Sk reads). [2] The passage in brackets occurs in all MSS., but not at Vinaya III 13. From the order in which Bu comments on words in this passage, it is evident that it did not occur in his MS. [3] Here, as above, Bm Si add si. [4] So Sk; Bm Si read na maṁ mātāpitaro anujānanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti, tatth' eva..., with note that: Ito paraṁ Sīhalapotthake: Mātāpitūsu pabbajjaṁ alabhamāno tatth' eva anantarahitāya bhūmiyā nipajjīti vacanaṁ dassati. [5] Bm nippajji (& nippanno *infra*). [6] Si throughout, & Sk infra, idha vā. [7] Like Vinaya III. 13, Bm (but not Sk or Si) adds: atha kho R. kulaputto ekam pi bhattaṁ na bhuñji dve pi bhattāni... satta pi bhattāni na bhuñji. Bu does not favour this interpolation.

Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho, tāta Raṭṭhapāla, amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi, tāta Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na taṁ mayaṁ anujānāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma. Kiṁ pana taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti? Evaṁ vutte Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi. Dutiyam pi kho—pe—tatiyam pi kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho, tāta Raṭṭhapāla, amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi, tāta Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na taṁ mayaṁ anujānāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma. Kiṁ pana mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti? Tatiyam pi kho Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi.

[Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro yena Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyake etad avocuṁ: — Eso, tātā[1], Raṭṭhapālo kulaputto anantarahitāya bhūmiyā nipanno: Idh' eva me maraṇaṁ bhavissati pabbajjā vā ti. Ehi[2], tātā, yena Raṭṭhapālo kulaputto ten' upasaṁkamatha, upasaṁkamitvā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ evaṁ vadetha: — Tvaṁ kho, samma Raṭṭhapāla, mātāpitunnaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, samma Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi, samma Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na taṁ mātāpitaro anujānanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mātāpitaro akāmakā

[1] Sᵏ tāta (bis). [2] So Sᵏ.

vinā bhavissanti. Kiṁ pana te taṁ jīvantaṁ anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti?][1]

Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā [Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitunnaṁ paṭisutvā] yena Raṭṭhapālo kulaputto ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho, samma Raṭṭhapāla, mātāpitunnaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, samma Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi, samma Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu; na taṁ mātāpitaro anujānanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti. Kiṁ pana te taṁ jīvantaṁ anujānissanti agārāsmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti? Evaṁ vutte[2] Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi. Dutiyam pi kho—pe—tatiyam pi kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — Tvaṁ kho, samma Raṭṭhapāla, mātāpitunnaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, samma Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi, samma Raṭṭhapāla. bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu; na taṁ mātāpitaro anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇena pi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti. Kiṁ pana te taṁ jīvantaṁ anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti? Tatiyam pi kho Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi.

Atho kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro etad avocuṁ: — Ammatātā, eso Raṭṭhapālo kulaputto tatth' eva anantarahitāya bhūmiyā nipanno Idh' eva me maraṇaṁ

[1] This paragraph does not occur in Bm or Si, which also omit the words Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitunnaṁ paṭisutvā in the next two lines. Bu observes: Ath' assa mātāpitaro tikkhattuṁ vatvā paṭivacanaṁ pi alabhamānā sahāyake pakkosāpetvā: Esa vo sahāyako pabbajitukāmo, nivāretha nan ti āhaṁsu. Te pi taṁ upasaṁkamitvā tikkhattuṁ avocuṁ; tesam pi tuṇhī ahosi. [2] Bm reads atha kho for evaṁ vutte.

bhavissati pabbajjā vā ti; sace tumhe Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ nānujānissatha agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, tatth' eva maraṇaṁ āgamissati. Sace pana tumhe Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ anujānissatha agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, pabbajitaṁ pi naṁ dakkhissatha; sace Raṭṭhapālo kulaputto nābhiramissati agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, kā tassa aññā gati bhavissati? Idh' eva paccāgamissati. Anujānātha Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti.

Anujānāma, tātā, Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, pabbajitena ca pana[1] mātāpitaro uddassetabbā[2] ti.

Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena Raṭṭhapālo kulaputto ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etad avocuṁ: — [Tvaṁ kho, samma Raṭṭhapāla, mātāpitunnaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvaṁ, samma Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Uṭṭhehi bhuñja ca piva ca paricārehi ca. bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu][3]. Anuññāto si mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, pabbajitena ca pana te mātāpitaro uddassetabbā ti.

Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto uṭṭhahitvā balaṁ gahetvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Raṭṭhapālo kulaputto Bhagavantaṁ etad avoca: — Anuññāto[4] ahaṁ, bhante, mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya; pabbājetu maṁ Bhagavā ti. Alattha kho Raṭṭhapālo kulaputto Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ.

Atha kho Bhagavā acirūpasampanne āyasmante Raṭṭhapāle addhamāsūpasampanne Thullakoṭṭhite yathā 'bhirantaṁ viharitvā yena Sāvatthi tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Sāvatthi tad avasari. Tatra sudaṁ

---

[1] Bm Si add te. [2] Bm uddisetabbā. [3] So Sk Bm; Si (cf. Vinaya III 14) omits from Tvaṁ kho to abhiramassu. [4] Si inserts 'smi.

Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto na cirass' eva yass' aṭṭhāya kulaputtā sammad-eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; Khīṇā jāti vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthattāyāti abbhaññāsi. Aññataro kho pan' āyasmā Raṭṭhapālo arahataṁ ahosi.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Raṭṭhapālo Bhagavantaṁ etad avoca: — Icchām' ahaṁ, bhante, mātāpitaro uddassetuṁ[1], sace maṁ Bhagavā anujānātīti.

Atha kho Bhagavā āyasmato Raṭṭhapālassa cetasā cetoparivitakkaṁ[2] manasākāsi. Yadā Bhagavā aññāsi: Abhabbo kho Raṭṭhapālo kulaputto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattitun ti, atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avoca: — Yassa dāni tvaṁ, Raṭṭhapāla, kālaṁ maññasīti.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Thullakoṭṭhitaṁ tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Thullakoṭṭhitaṁ tad avasari. Tatra sudaṁ āyasmā Raṭṭhapālo Thullakoṭṭhite viharati rañño Koravyassa migācīre[3]. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Thullakoṭṭhitaṁ piṇḍāya pāvisi; Thullakoṭṭhite sapadānaṁ piṇḍāya caramāno yena sakapitu nivesanaṁ ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena āyasmato Raṭṭhapālassa pitā majjhimāya dvārasālāya ullikhāpeti[4]. Addasā kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna etad avoca: — Imehi muṇḍakehi samaṇakehi amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo

---

[1] So Sᵏ Si; Bᵐ uddasituṁ. [2] Bᵐ Si paricca. [3] So Sᵏ Bu; Si migācire; Bᵐ migacīre. [4] So Sᵏ Bᵐ; Si ullikkhāpeti; Bu ullekhāpeti.

pabbājito ti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo sakapitu nivesane n' eva dānaṁ alattha na paccakkhānaṁ, aññadatthu akkosam eva alattha.

Tena kho pana samayena āyasmato Raṭṭhapālassa ñātidāsī ābhidosikaṁ[1] kummāsaṁ[2] chaḍḍetukāmā hoti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo taṁ ñātidāsiṁ etad avoca: — Sace taṁ, bhagini, chaḍḍanīyadhammaṁ[3], idha me[4] patte ākirāti.

Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa ñātidāsī taṁ ābhidosikaṁ kummāsaṁ[5] āyasmato Raṭṭhapālassa patte ākirantī hatthānañ ca pādānañ ca sarassa ca nimittaṁ aggahesi. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa ñātidāsī yen' āyasmato Raṭṭhapālassa mātā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmato Raṭṭhapālassa mātaraṁ etad avoca: — Yagghe 'yye[6] jāneyyāsi, ayyaputto[7] Raṭṭhapālo anuppatto ti.

Sace je saccaṁ vadasi, a-dāsī bhavasīti[8]. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa mātā yen' āyasmato Raṭṭhapālassa pitā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmato Raṭṭhapālassa pitaraṁ etad avoca: — Yagghe, gahapati, jāneyyāsi Raṭṭhapālo kira kulaputto anuppatto ti?

Tena kho pana samayena āyasmā Raṭṭhapālo taṁ ābhidosikaṁ kummāsaṁ aññataraṁ kuḍḍaṁ[9] nissāya paribhuñjati. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā yen' āyasmā Raṭṭhapālo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avoca: — Atthi nāma, tāta Raṭṭhapāla, ābhidosikaṁ kummāsaṁ paribhuñjissasi? Nanu, tāta Raṭṭhapāla, sakaṁ gehaṁ gantabban ti?

Kuto no, gahapati, amhākaṁ gehaṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajitānaṁ? Anāgārā[10] mayaṁ, gahapati; agamamhā

---

[1] So all MSS & Bu, though Sᵏ & Bu sts. make initial vowel short. [2] So Si Bu; Sᵏ Bᵐ pūtikummāsaṁ, Bᵐ with single -m- as on p. 52. Si notes that the Sinh. reading is pūtikummāsaṁ. [3] So Si Bu; Bᵐ chaṭṭanīyadhammaṁ; Sᵏ ābh. pūtikummāsaṁ chaḍḍetukāmā si. [4] So Sᵏ Si Bu; Bᵐ idheva patte. [5] So Si; Sᵏ Bᵐ pūtik. [6] So Bᵐ & (apparently) Bu; Sᵏ Si yaggh' ayye. [7] Bᵐ adds kira. [8] So Sᵏ Bᵐ; Si bhaṇasi, adāsiṁ taṁ karomīti, with note that the Sīnh. reading is vadasi, adasi bhavasi. Commenting on sace je saccaṁ, Bu says: Tasmā 'haṁ, bho dāsi, sace saccaṁ bhaṇasīti, evaṁ etth' attho daṭṭhabbo. [9] So Sᵏ Si Bu; Bᵐ kuṭṭamūlaṁ. [10] Bᵐ anagārā.

kho te, gahapati, gehaṁ; tattha n'eva dānaṁ alatthamha na paccakkhānaṁ, aññadatthu akkosaṁ eva alatthamhāti.

Ehi, tāta Raṭṭhapāla, gharaṁ gamissāmāti.

Alaṁ, gahapati; katam me ajjha bhattakiccan ti.

Tena hi, tāta Raṭṭhapāla, adhivāsehi svātanāya bhattan ti.

Adhivāsesi kho āyasmā Raṭṭhapālo tuṇhībhāvena. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā āyasmato Raṭṭhapālassa adhivāsanaṁ viditvā yena sakaṁ nivesanaṁ ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā[1] mahantaṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjaṁ kārāpetvā[2] kilañjehi paṭicchādāpetvā āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadūtiyike[3] āmantesi: — Etha tumhe vadhuke yena alaṁkārena alaṁkatā pubbe Raṭṭhapālassa kulaputtassa piyā 'hotha manāpā, tena alaṁkārena alaṁkarothāti. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādaniyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā āyasmato Raṭṭhapālassa kālaṁ ārocesi — Kālo, tāta Raṭṭhapāla, niṭṭhitaṁ bhattan ti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena sakapitu[4] nivesanaṁ ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā taṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjaṁ vivarāpetvā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avoca: — Idan te, tāta Raṭṭhapāla, mattikaṁ[5] dhanaṁ, aññaṁ pettikaṁ[6], aññaṁ pitāmahaṁ[7]; sakkā, tāta Raṭṭhapāla, bhoge ca bhuñjituṁ puññāni ca kātuṁ. Ehi tvaṁ, tāta

---

[1] Si inserts (? from Bu): haritena gomayena paṭhaviyā upalimpetvā. [2] Si inserts dve puñje kārāpetvā ekaṁ hiraññassa ekaṁ suvaṇṇassa mahantā puñjā ahesuṁ. Orato ṭhito puriso pārato ṭhitaṁ purisaṁ na passati, tathā pārato ṭhito orato ṭhitaṁ; te puñje kilañ(je)hi paṭicchādāpetvā majjhe āsanaṁ paññāpetvā tirokaraṇīyaṁ parikkhipitvā āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadutiyike āmantesi. Si adds note: Ito paraṁ Sī. B. (i. e. Sinh. & Burm.) potthake — Mahantaṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjaṁ kārāpetvā te puñje kilañjehi paṭicchādetvā āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadutiyike āmantesīti vacanaṁ dissati. [3] Bu & Sᵏ (infra); Si Bᵐ purāṇadutiyike. [4] Sᵏ Si sakaṁ pitu. [5] So Sᵏ Si Bu; Bᵐ mātumattikaṁ. [6] Bᵐ pittikaṁ. [7] So Sᵏ Bᵐ Bu; Si petāmahaṁ, which Bu cites as a var. lect.

Raṭṭhapāla, sikkhaṁ paccakkhāya hīnāy' āvattitvā bhoge bhuñjassu puññāni ca karohīti.

Sace kho[1] me tvaṁ, gahapati, vacanaṁ kareyyāsi, imaṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjaṁ sakaṭesu[2] āropetvā nibbāhāpetvā majjhe Gaṅgāya nadiyā sote opilāpeyyāsi[3]. Taṁ kissa hetu?[4] Uppajjissanti hi te, gahapati, tatonidānaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti.

Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadūtiyikā paccekapādesu[5] gahetvā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avocuṁ: — Kīdisā nāma tā[6], ayyaputtaka, accharāyo, yāsaṁ tvaṁ hetu brahmacariyaṁ carasīti?

Na kho mayaṁ, bhagini, accharānaṁ hetu brahmacariyaṁ carāmāti.

'Bhagini'-vādena no ayyaputto Raṭṭhapālo samudācaratīti[7] tatth' eva mucchitā papatiṁsu.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo pitaraṁ etad avoca: — Sace, gahapati, bhojanaṁ dātabbaṁ, detha; mā no viheṭhethāti[8].

Bhuñja, tāta Raṭṭhapāla, niṭṭhitaṁ bhattan ti. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo bhuttāvī onītapattapāṇī[9] ṭhitako va imā gathā[10] abhāsi: —

Passa cittakataṁ bimbaṁ arukāyaṁ samussitaṁ
āturaṁ bahusaṁkappaṁ, yassa na 'tthi dhuvaṁ ṭhiti[11].
Passa cittakataṁ rūpaṁ maṇinā kuṇḍalena ca,
aṭṭhitañcena[12] onaddhaṁ saha vatthehi sobhati.
Alattakakatā pādā mukhaṁ cuṇṇakamakkhitaṁ[13]
alaṁ bālassa mohāya no ca pāragavesino.

---

[1] Bm Si omit kho. [2] So Sk Si; Bm sakaṭe. [3] Si osīdāpeyyāsi, with note that the Sinh. reading is opilāpeyyāsi. [4] Bm (alone) inserts Ye. [5] So Bu; Sk Bm Si paccekaṁ pādesu. [6] So Bm Bu; Sk Si tāta; Sk Bm Si ayyaputta; Bu (alone) ayyaputtaka. [7] Bm (alone) inserts tā. [8] So Sk Si Bu; Bm vihedethāti. [9] Cf. p. 50 supra. Sk Si here onītap.; Bm onitap. [10] Cf. Theragāthā, p. 75. [11] Cf. Dhp. 147. [12] So Bu; Sk aṭṭhittañcena; Bm aṭṭhiṁ tacena; Si aṭṭhitacena. [13] Bu alattakatā & cuṇṇamakkhitaṁ.

Aṭṭhapādakatā[1] kesā nettā añjanamakkhitā
alaṁ bālassa mohāya no ca pāragavesino
Añjanī 'va navā cittā pūtikāyo alaṅkato
alaṁ bālassa mohāya no ca pāragavesino.
Odahī[2] migavo pāsam; nāsadā[3] vākaraṁ migo;
bhutvā nivāpaṁ gacchāma[4] kandante migabandhake ti[5].

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo ṭhitako va imā gāthā bhāsitvā yena rañño Koravyassa migācīraṁ ten' upāsaṁkami, upasaṁkamitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi.

Atha kho rājā Koravyo migavaṁ āmantesi: — Sodhehi, samma migava, migācīraṁ uyyānabhūmiṁ, gacchāma subhūmiṁ dassanāyāti. Evaṁ devāti kho migavo rañño Koravyassa paṭisutvā[6] migācīraṁ sodhento addasa āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisinnaṁ; disvāna yena rājā Koravyo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā rājānaṁ Koravyaṁ etad avoca: — Suddhaṁ kho[7], deva, migācīraṁ; atthi c' ettha Raṭṭhapālo nāma kulaputto imasmiṁ yeva Thullakoṭṭhite aggakulikassa putto yassa tvaṁ abhiṇhaṁ kittayamāno ahosi so aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisinno ti. Tena hi, samma migava, alaṁ dān' ajja uyyānabhūmiyā, tam eva dāni mayaṁ bhavantaṁ Raṭṭhapālaṁ payirupāsissāmāti[8]. Atha khe rājā Koravyo: Yaṁ tattha khādaniyaṁ bhojanīyaṁ[9] paṭiyattaṁ taṁ[10] sabbaṁ vissajjethāti vatvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadraṁ[11] yānaṁ abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Thullakoṭṭhitamhā niyyāsi mahaccarājānubhāvena[12] āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ dassanāya. Yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattiko va ussaṭāya ussaṭāya parisāya yen' āyasmā Raṭṭhapālo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmatā Raṭṭha-

---

[1] So Sk Si Bu; Bm (alone) aṭṭhāpadakatā (as Theragāthā page 75); Childers aṭṭhapadakatā (Dict. p. 610). [2] So Si Bu; Bm odahi; Sk ohuhī. [3] So Bm Si Bu; Sk nāsādā. [4] Si gacchāmi. [5] Theragāthā (p. 75) gives an additional couplet. [6] So Bm Sk Si; paṭissutvā. [7] Bm Si add te. [8] Bm payirūp.; Si payīrūp. [9] So here Si only. [10] Sk omits taṁ. [11] Bm repeats bhadraṁ, as usual. [12] So all MSS. Cf. I Dīgha p. 49, Sum. Vil. I 148, & (*infra*) Sutta 84.

pālena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi.

Ekamantaṁ ṭhito kho rājā Koravyo āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avoca: — Idha bhavaṁ Raṭṭhapālo hatthatthare[1] nisīdatūti.

Alam, mahārāja, nisīda tvaṁ; nisinno ahaṁ sake āsane ti.

Nisīdi kho rājā Koravyo paññatte āsane; nisajja kho rājā Koravyo āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etad avoca: — Cattār' imāni, bho Raṭṭhapāla, pārijuññāni yehi pārijuññehi samannāgatā idh' ekacce kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti. Katamāni cattāri? Jarāpārijuññaṁ vyādhipārijuññaṁ bhogapārijuññaṁ ñātipārijuññaṁ. Katamañ ca, bho Raṭṭhapāla, jarāpārijuññaṁ? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekacco jiṇṇo hoti vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto. So iti paṭisañcikkhati: — Ahaṁ kho 'mhi etarahi jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto, na kho pana mayā sukaraṁ anadhigatā vā bhogā[2] adhigantuṁ adhigatā vā bhogā phātiṁ[3] kātum; yannūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. So tena jarāpārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati, bho Raṭṭhapāla, jarāpārijuññaṁ. Bhavaṁ kho Raṭṭhapālo etarahi daharo yuvā susu kāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā. Taṁ bhoto Raṭṭhapālassa jarāpārijuññaṁ na 'tthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito?

Katamañ ca, bho Raṭṭhapāla, vyādhipārijuññaṁ? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekacco ābādhiko hoti dukkhito bāḷhagilāno. So iti paṭisañcikkhati: — Aham kho 'mhi etarahi ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, na kho pana mayā sukaraṁ anadhigatā vā bhogā adhigantuṁ adhigatā vā bhogā phātiṁ

---

[1] So Sᵏ Bᵐ Bu; Si kaṭṭhatthare, with note that the Sinh. reading is hatthatthare. [2] So Sᵏ; Bᵐ Si anadhigataṁ vā bhogaṁ & (infra) adhigataṁ vā bhogaṁ, Si with notes that the Sinh. readings are as in the text. [3] So Bᵐ Si; Sᵏ thitiraṁ.

kātuṁ, yannūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. So tena vyādhipārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati, bho Raṭṭhapāla, vyādhipārijuññaṁ. Bhavaṁ kho pana Raṭṭhapālo etarahi appābādho appātaṅko samavepākiniyā[1] gahaṇiyā samannāgato nātisītāya[2] nāccuṇhāya. Taṁ bhoto Raṭṭhapālassa vyādhipārijuññaṁ na 'tthi. Kim bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito?

Katamañ ca, bho Raṭṭhapāla, bhogapārijuññaṁ? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekacco aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo; tassa te bhogā anupubbena parikkhayaṁ gacchanti. So iti paṭisañcikkhati: Ahaṁ kho pubbe aḍḍho ahosiṁ mahaddhano mahābhogo; tassa me[3] te bhogā anupubbena parikkhayaṁ gatā; na kho pana mayā sukaraṁ anadhigatā vā bhogā[4] adhigantuṁ adhigatā vā bhogā[5] phātiṁ kātuṁ. Yannūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetva agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. So tena bhogapārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyani vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati, bho Raṭṭhapāla, bhogapārijuññaṁ. Bhavaṁ kho pana Raṭṭhapālo imasmiṁ yeva Thullakoṭṭhite aggakulikassa putto. Taṁ bhoto Raṭṭhapālassa bhogapārijuññaṁ na 'tthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito?

Katamañ ca, bho Raṭṭhapāla, ñātipārijuññaṁ? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekaccassa bahū honti mittāmaccā ñātisālohitā; tassa te ñātakā anupubbena parikkhayaṁ gacchanti. So iti paṭisañcikkhati: Mamaṁ kho pubbe bahū ahesuṁ mittāmaccā ñātisālohitā; tassa me[6] ñātakā anupubbena parikkhayaṁ gatā; na kho pana mayā sukaraṁ anadhigatā vā bhogā adhigantuṁ adhigatā vā bhogā phātiṁ kātuṁ. Yannūnāhaṁ

[1] So Sᵏ Bᵐ Bu; Si s-iṇiyā. [2] Bᵐ (alone) nātisitāya. [3] Sᵏ omits me. [4] Si (here & infra) anadhigate vā bhoge. [5] Si (here & infra) adhigate vā bhoge. [6] Si inserts te.

kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan ti. So tena ñātipārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati, bho Raṭṭhapāla, ñātipārijuññaṁ. Bhoto kho pana Raṭṭhapālassa imasmiṁ yeva Thullakoṭṭhite bahū mittāmaccā ñātisālohitā. Taṁ bhoto Raṭṭhapālassa ñātipārijuññaṁ na 'tthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito?

Imāni kho, bho[1] Raṭṭhapāla, cattāri pārijuññāni yehi pārijuññehi samannāgatā idh' ekacce kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti. Tāni bhoto Raṭṭhapālassa na 'tthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā pabbajito ti.

Atthi kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammuddesā uddiṭṭhā; ye ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Katame cattāro? — 'Upanīyati loko addhuvo[2] ti' kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena paṭhamo dhammuddeso uddiṭṭho; yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. 'Attāṇo[3] loko anabhissaro[4] ti' kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dutiyo dhammuddeso uddiṭṭho; yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. 'Assako loko sabbaṁ pahāya gamanīyan[5] ti' kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tatiyo dhammuddeso uddiṭṭho; yam ahaṁ ñātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. 'Ūno loko atitto taṇhādāso ti' kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena catuttho dhammuddeso uddiṭṭho; yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Ime kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammā-

[1] Si omits bho here. [2] Bm (alone) upaniyyati loko adhuvo. [3] So Sk Bu; Si atāṇo; Bm atāno. [4] Bm (alone) anabhisaro. [5] Bm (alone) gamaniyan.

sambuddhena cattāro dhammuddesā uddiṭṭhā; ye ahaṁ[1] ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ti.

'Upanīyati loko addhuvo ti', bhavaṁ Raṭṭhapālo āha; imassa pana, bho Raṭṭhapāla, bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabbo ti?

Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Ahosi tvaṁ vīsativassuddesiko pi paṇṇuvīsativassuddesiko[2] pi hatthismiṁ pi katāvī assasmiṁ pi katāvī rathasmiṁ pi katāvī dhanusmiṁ pi katāvī tharusmiṁ[3] pi katāvī ūrubalī bāhubalī alamatto[4] saṅgāmāvacaro ti?

Ahosiṁ ahaṁ, bho Raṭṭhapāla, vīsativassuddesiko pi paṇṇuvīsativassuddesiko pi hatthismiṁ pi katāvī assasmiṁ pi katāvī rathasmiṁ pi katāvī dhanusmiṁ pi katāvī tharusmiṁ pi katāvī ūrubalī bāhubalī alamatto saṅgāmāvacaro; appekadā 'haṁ, bho Raṭṭhapāla, iddhimā va[5] maññe; na attano balena samasamaṁ samanupassāmīti.

Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Evam eva tvaṁ etarahi ūrubalī bāhubalī alamatto saṅgāmāvacaro ti?

No h' idaṁ, bho Raṭṭhapāla; etarahi jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto āsītiko vayo[6] vattati; appekadā 'haṁ, bho Raṭṭhapāla: Idha pādaṁ karissāmīti aññen' eva[7] pādaṁ karomīti.

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ 'Upanīyati loko addhuvo ti', yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ti.

Acchariyaṁ, bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ, bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitaṁ c' idaṁ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena 'Upanīyati loko addhuvo ti.' Upanīyati hi, bho Raṭṭhapāla, loko addhuvo[8]. Saṁvijjante kho, bho Raṭṭhapāla, imasmiṁ rājakule hatthikāyā pi assakāyā pi rathakāyā pi pattikāyā pi, ye[9] amhākaṁ āpadāsu pari-

---

[1] Sᵏ ye c' ahaṁ; Bᵐ Si yam ahaṁ. [2] So Sᵏ; Si paṇṇav.; Bᵐ puṇṇav. [3] So Sᵏ; Bᵐ dharusmiṁ; Si pharusmiṁ. [4] So Sᵏ Bᵐ Si; Bu(?) alamattho. [5] So Sᵏ; Si omits va; Bᵐ omits iddhimā va & inserts na viya. [6] Si nserts me; Sᵏ inserts ce. [7] Bᵐ aññadeva. [8] Sᵏ adds ti. [9] Bᵐ omits ye.

yodhāya vattissanti. 'Attāṇo loko anabhissaro ti' bhavaṁ Raṭṭhapālo āha. Imassa pana, bho Raṭṭhapāla, bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabbo ti?

Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Atthi te koci anusāyiko[1] ābādho ti?

Atthi me, bho Raṭṭhapāla, anusāyiko vātābādho; appekadā maṁ, bho Raṭṭhapāla, mittāmaccā ñātisālohitā parivāretvā ṭhitā honti: Idāni rājā Koravyo kālaṁ karissati, idāni rājā Koravyo kālaṁ karissatīti.

Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Labhasi tvaṁ te mittāmacce ñātisālohite: Āyantu[2] me bhonto mittāmaccā ñātisālohitā, sabbe va santā imaṁ vedanaṁ saṁvibhajatha[3] yathā 'haṁ lahukatarikaṁ[4] vedanaṁ vediyeyyan ti? Udāhu tvaṁ yeva taṁ vedanaṁ vediyasīti?[5]

Nāhaṁ, bho Raṭṭhapāla, labhāmi te mittāmacce ñātisālohite: Āyantu me bhonto mittāmaccā ñātisālohitā, sabbe va santā imaṁ vedanaṁ saṁvibhajatha yathā 'haṁ lahukatarikaṁ vedanaṁ vediyeyyan ti. Atha kho aham eva taṁ vedanaṁ vediyāmīti.

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ 'Attāṇo loko anabhissaroti'; yam ahaṁ ñātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ti.

Acchariyaṁ, bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ, bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitaṁ c' idaṁ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena 'Attāṇo loko anabhissaro ti.' Attāṇo hi, bho Raṭṭhapāla, loko anabhissaro. Saṁvijjati kho, bho Raṭṭhapāla, imasmiṁ rājakule pahūtaṁ[6] hiraññasuvaṇṇaṁ bhūmigataṁ ca vehāsaṭṭhaṁ[7] ca. 'Assako loko sabbaṁ pahāya gamanīyan ti' bhavaṁ Raṭṭhapālo āha. Imassa pana, bho Raṭṭhapāla, bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabbo ti?

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yathā tvaṁ etarahi pañcahi

---

[1] So Si; Bm anussāyiko; Sk anusayiko. [2] Sk ayantu. [3] Bm saṁvibhajetha. [4] Bm lahukaṁ tarikaṁ. [5] Bm vedeyyāsīti. [6] So Bu; Sk Si pahutaṁ; Bm bahu taṁ. Cf. I Dīgha 115. [7] Si vehāsagataṁ

kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto[1] paricāresi, lacchasi paratthā pi: Evaṁ evāhaṁ imeh' eva pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāremīti. Udāhu aññe imaṁ bhogaṁ paṭipajjissanti, tvaṁ pana yathākammaṁ gamissasīti?

Yathāhaṁ, bho Raṭṭhapāla, etarahi pañcahi gāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāremi, nāhaṁ lacchāmi paratthā pi: Evaṁ evāhaṁ imeh' eva pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāremīti. Atha kho aññe imaṁ bhogaṁ paṭipajjissanti, ahaṁ pana yathākammaṁ gamissāmīti.

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: 'Assako loko, sabbaṁ pahāya gamanīyan ti;' yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ça agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ti.

Acchariyaṁ, bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ, bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitañ c' idaṁ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena 'Assako loko, sabbaṁ pahāya gamanīyan ti.' Assako hi, bho Raṭṭhapāla, loko sabbaṁ pahāya gamanīyaṁ. 'Ūno loko atitto taṇhādāso ti' bhavaṁ Raṭṭhapālo āha. Imassa pana, bho Raṭṭhapāla, bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabbo ti?

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Phītaṁ[2] Kuruṁ ajjhāvasasīti?

Evaṁ, bho Raṭṭhapāla; phītaṁ Kuruṁ ajjhāvasāmīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha te puriso āgaccheyya puratthimāya disāya saddhāyiko paccayiko, so taṁ upasaṁkamitvā evaṁ vadeyya: Yagghe, mahārāja, jāneyyāsi; ahaṁ āgacchāmi puratthimāya disāya; tatth' addasaṁ mahantaṁ janapadaṁ iddhañ c' eva phītañ ca bahujanaṁ ākiṇṇamanussaṁ; bahū[3] tattha hatthikāyā assakāyā rathakāyā pattikāyā, bahu[4] tattha dantājinaṁ[5], bahu tattha hiraññasuvaṇṇaṁ akatañ c' eva katañ ca, bahu tattha itthipariggaho; sakkā ca tāvatakena[6] balatthena abhivijinituṁ; abhivijina, mahārājāti[7]. Kinti naṁ kareyyāsīti?

---

[1] Si samaṅgibhūto. [2] Bm Si phitaṁ. [3] So Bm; Sk Si bahu throughout. [4] Bm bahuṁ. [5] Bm (alone) dhanadhaññaṁ. [6] Bm adds va. [7] Bm bahalatthena abhivijituṁ, mahārājāti.

Tam pi mayaṁ, bho Raṭṭhapāla, abhivijiya[1] ajjhāvaseyyāmāti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha te puriso āgaccheyya pacchimāya disāya—pe[2]—uttarāya disāya, dakkhiṇaya disāya, pārasamuddato saddhāyiko paccayiko, so taṁ upasaṁkamitvā evaṁ vadeyya: Yagghe, mahārāja, jāneyyāsi ahaṁ āgacchāmi pārasamuddato, tatth' addasaṁ mahantaṁ janapadaṁ iddhañ c'eva phītañ ca bahujanaṁ ākiṇṇamanussaṁ, bahū tattha hatthikāyā assakāyā rathakāyā pattikāyā, bahu tattha dantājinaṁ, bahu tattha hiraññasuvaṇṇaṁ akatañ c' eva katañ ca, bahu tattha itthipariggaho; sakkā ca tāvatakena balatthena abhivijinitum; abhivijina, mahārājāti. Kinti naṁ kareyyāsīti?

Taṁ pi mayaṁ, bho Raṭṭhapāla, abhivijiya ajjhāvaseyyāmāti.

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ 'Ūno loko atitto taṇhādāso ti'; yam ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito ti.

Acchariyaṁ, bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ, bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitañ c' idaṁ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena 'Ūno loko atitto taṇhādāso ti.' Ūno hi, bho Raṭṭhapāla, loko atitto taṇhādāso ti.

Idam avoc' āyasmā Raṭṭhapālo; idaṁ vatvā athāparaṁ etad avoca[3]: —

Passāmi loke sadhane manusse, laddhāna vittaṁ na dadanti mohā;
Luddhā[4] dhanaṁ sanniccayaṁ karonti, bhiyyo va[5] kāme abhipatthayanti.
Rājā pasayhā[6] paṭhaviṁ vijitvā sasāgarantaṁ mahim[7] āvasanto.
Oraṁ samuddassa atittarūpo pāraṁ samuddassa pi patthayetha.

---

[1] So Bm; Sk abhivijīyya; Si abhivijjiya. [2] Bm Si omit pe. [3] Cf. Theragāthā pp. 75—77. [4] Bm laddhā. [5] So Bu Bm; Sk Si ca. [6] So Sk; Si pasayha- p.; Bm pasayha ppathaviṁ. [7] Sk mahiyā vasanto.

Rājā ca aññe ca bahū manussā avītataṇhā maraṇaṁ upenti,

Ūnā va[1] hutvā na jahanti dehaṁ; kāmehi lokamhi na h' atthi titti.

Kandanti naṁ ñātī pakiriya[2] kese, 'Aho vatā ne[3] amarā ti' c'āhu;

Vatthena naṁ pārutaṁ nīharitvā citaṁ samādāya tato ḍahanti[4].

So ḍayhati sūlehi tujjamāno ekena vatthena pahāya bhoge;

Na mīyamānassa bhavanti tāṇā ñātī 'dha[5] mittā atha vā sahāyā.

Dāyādakā tassa dhanaṁ haranti, satto pana gacchati yena kammaṁ.

Na mīyamānaṁ dhanam anveti kiñci puttā ca dārā ca dhanañ ca raṭṭhaṁ.

Na dīgham āyuṁ labhate dhanena, na cāpi vittena jaraṁ vihanti.

Appaṁ h' idaṁ[6] jīvitaṁ, āhu dhīrā, asassataṁ vipariṇāmadhammaṁ.

Aḍḍhā daḷiddā[7] ca phusanti phassaṁ, bālo ca dhīro ca tath' eva phuṭṭho.

Bālo hi bālyā vadhito va seti, dhīro ca na vedhati phassaphuṭṭho.

Tasmā hi paññā va dhanena seyyo yāya vosānaṁ indādhigacchati.

Asositattā[8] hi bhavābhavesu pāpāni kammāni karonti mohā.

Upeti gabbhañ ca parañ ca lokaṁ saṁsāram āpajja paramparāya.

Tass' appapañño abhisaddahanto upeti gabbhañ ca parañ ca lokaṁ.

---

[1] Bm ca. [2] Sk parikiriya; Bm pakirāya; Si pakīriya. [3] So Bu, who paraphrases by aho vata no, adding 'ayam eva vā pāṭho'; MSS vatā no. [4] Bm Si dahanti; Sk citakaṁ s. nayato ḍ. [5] So Sk; Bm Si ca. [6] So Sk; Bm appañ hi tam; Si appakañ c' idaṁ. [7] Bm Si daliddā. So Bu; Sk ahotasittā; Bm Si abyositattā.

Coro yathā sandhimukhe gahīto sakammanā[1] haññati pāpadhammo,
Evaṁ pajā; pecca paramhi loke sakammanā haññati pāpadhammo[2].
Kāmā hi citrā madhurā manoramā virūparūpena mathenti cittaṁ;
Adīnavaṁ kāmaguṇesu disvā tasmā ahaṁ[3] pabbajito 'mhi, rāja.
Dumapphalānīva[4] patanti mānavā daharā ca vuddhā ca sarīrabhedā;
Etam pi disvā[5] pabbajito 'mhi, rāja; apaṇṇakaṁ sāmaññam eva seyyo ti.

RAṬṬHAPĀLASUTTAṀ DUTIYAṀ.

83.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Mithilāyaṁ viharati Makhādevambavane[6]. Atha kho Bhagavā aññatarasmiṁ padese sitaṁ patvākāsi. Atha kho āyasmato Ānandassa etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena Tathāgatā sitaṁ pātukarontīti[7]. Atha kho āyasmā Ānando ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā Bhagavantaṁ etad avoca: Ko nu kho, bhante, hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena Tathāgatā sitaṁ pātukarontīti.

Bhūtapubbaṁ, Ānanda, imissā yeva Mithilāyaṁ rājā ahosi Makhādevo nāma dhammiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu[8] c' eva jānapadesu[9] ca, uposathañ ca upavasati cātuddasiṁ

---

[1] Bm sakammunā. [2] Si haññanti pāpadhammā. [3] So Sk; Bm tasmāmahaṁ; Si tasmā 'haṁ. [4] All MSS. d-āneva. [5] Si etaṁ viditvā. [6] Sk Bu Makhādeva throughout, as also Jātaka No. 9; Bm Magghadeva; Si Maghadeva, a spelling which repeats Pl. XLVIII (2) of the 'Stūpa of Bharhut'. Si notes that the Sinh. spelling is Makhādeva. [7] Bm patuṁk. [8] So Si (& Sk infra); Sk Bm nigamesu. [9] So Si (& Sk infra) Sk Bm janapadesu.

pañcaddasiṁ[1] aṭṭhamiñ ca pakkhassa. Atha kho, Ānanda, rājā Makhādevo bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ[2] vassasahassānaṁ accayena kappakaṁ āmantesi: Yadā me, samma kappaka, passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni[3] jātāni, atha me āroceyyāsīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako rañño Makhādevassa paccassosi. Addasā kho, Ānanda, kappako bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena rañño Makhādevassa sirasmiṁ phalitāni jātāni, disvāna rājānaṁ Makhādevaṁ etad avoca: Pātubhūtā kho devassa devadūtā; dissanti sirasmiṁ phalitāni jātānīti. Tena hi, samma kappaka, tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā mamaṁ[4] añjalismiṁ patiṭṭhāpehīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako rañño Makhādevassa paṭisutvā tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā rañño Makhādevassa añjalismiṁ patiṭṭhāpesī. Atha kho, Ānanda, rājā Makhādevo kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ āmantāpetvā etad avoca: Pātubhūtā kho me, tāta kumāra, devadūtā, dissanti sirasmiṁ phalitāni jātāni. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā[5]; samayo dibbe kāme pariyesituṁ. Ehi tvaṁ, tāta kumāra, imaṁ rajjaṁ paṭipajja; ahaṁ pana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvam pi[6] passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyāsi. Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ[7] nihitaṁ[8] anuppavatteyyāsi[9] mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosi. Yasmiṁ kho, tāta kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vaṭṭassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti. Tan tāhaṁ[10], tāta kumāra, evaṁ vadāmi: Yena me idaṁ kalyāṇaṁ

---

[1] Sᵏ Si pañcadasiṁ; at p. 78 Sᵏ pannarasiṁ. [2] Bᵐ Si bahūnaṁ always. [3] Sᵏ Bu sts. phalitāni sts. palitāni; Bᵐ Si palitāni throughout. [4] Bᵐ Si mama. [5] So Si throughout & Sᵏ infra; Bᵐ mānussakā always; Sᵏ here mānussakakāmā. [6] Si omits pi. [7] So Bu & Sᵏ infra; Bᵐ Si vattaṁ; Sᵏ here vaddhaṁ. [8] So Sᵏ Si Bu; Bᵐ nihataṁ. [9] Bᵐ anupavᵒ. [10] Bᵐ tathā 'haṁ.

vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosīti.

Atha kho, Ānanda, rājā Makhādevo kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā imasmiṁ yeva Makhādevambavane kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbaji. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ[1]; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena[2] cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena[3] pharitvā vihāsi. Karuṇāsahagatena cetasā — pe[4] — muditāsahagatena cetasā[5], upekhāsahagatena[6] cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catuṭṭhiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā vihāsi. Rājā kho pan', Ānanda, Makhādevo caturāsītivassasahassāni kumārakīḷikaṁ kīḷi[7]; caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ[8] kāresi; caturāsītivassasahassāni rajjaṁ kāresi; caturāsītivassasahassāni imasmiṁ yeva Makhādevambavane agārasmā anagāriyaṁ pabbajito brahmacariyaṁ cari[9]. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param maraṇā brahmalokūpago ahosi.

Atha kho, Ānanda, raññō Makhādevassa putto bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena kappakaṁ āmantesi: Yadā me, samma kappaka, passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha me āroceyyāsīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako raññō Makhādevassa puttassa paccassosi. Addassā kho, Ānanda, kappako bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena raññō Makhādevassa puttassa sirasmiṁ phalitāni jātāni; disvā raññō Makhādevassa puttaṁ etad avoca: Pātubhūtā kho devassa devadūtā; dissanti sirasmiṁ

---

[1] Bm Si catutthaṁ. [2] Sk here & infra upekhāsahagatena, as Bm infra. [3] Bm abyābajjhena. [4] Bm omits. [5] Si inserts pe. [6] Bm Si upekkhº. [7] So Si Sk Bu; Bm -kiḷikaṁ kiḷi. [8] Si uparajjaṁ. [9] Bm acariṁ.

phalitāni jātānīti. Tena hi, samma kappaka, tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā mama añjalismiṁ patiṭṭhāpehīti. Evaṁ devāti kho. Ānanda, kappako rañño Makhādevassa puttassa paṭisutvā tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā rañño Makhādevassa puttassa añjalismiṁ patiṭṭhāpesi. Atha kho, Ānanda, rañño Makhādevassa putto kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ āmantāpetvā etad avoca: Pāṭubhūtā kho me, tāta kumāra, devadūtā; dissanti sirasmiṁ phalitāni jātāni. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā; samayo dibbe kāme pariyesituṁ. Ehi tvaṁ, tāta kumāra, imaṁ rajjaṁ paṭipajja; ahaṁ pana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvam pi passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyāsi. Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosi. Yasmiṁ kho, tāta kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vaṭṭassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti; tan tāhaṁ, tāta kumāra, evaṁ vadāmi: Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosīti.

Atha kho, Ānanda, rañño Makhādevassa putto kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā imasmiṁ yeva Makhādevambavane kesamassuṁ ohāretva kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbaji. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā vihāsi, karuṇāsahagatena cetasā — pe — muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena

pharitvā vihāsi. Rañño kho pan', Ānanda, Makhādevassa putto caturāsītivassasahassāni kumārakīḷikaṁ kīḷi; caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni rajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni imasmiṁ yeva Makhādevambavane agārasmā anagāriyaṁ pabbajito brahmacariyaṁ cari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param maraṇā brahmalokūpago ahosi.

Rañño kho pan', Ānanda, Makhādevassa puttapaputtakā tassa paramparā caturāsītikhattiyasahassāni[1] imasmiṁ yeva Makhādevambavane kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagārīyaṁ pabbajiṁsu. Te[2] mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharimsu, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena[3] cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā viharimsu, karuṇāsahagatena cetasā, muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharimsu, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā viharimsu. Te[4] caturāsītivassasahassāni kumārakīḷikaṁ kīḷiṁsu, caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ kāresuṁ[5], caturāsītivassasahassāni rajjaṁ kāresuṁ[5], caturāsītivassasahassāni imasmiṁ Makhādevambavane agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā brahmacariṁ cariṁsu. Te cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param maraṇā brahmalokūpagā ahesuṁ.

Nimi tesaṁ rājānaṁ[6] pacchimako ahosi dhammiko dhammarājā, dhamme ṭhito mahārājā, dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ ca upavasati cātuddasiṁ pañcaddasiṁ aṭṭhamiñ ca pakkhassa.

Bhūtapubbaṁ, Ananda, devānaṁ[7] Tāvatiṁsānaṁ Su-

---

[1] So Sᵏ; Bᵐ caturāsītirājasahassāni; Si caturāsītisahassāni. [2] Sᵏ omits te. [3] So all MSS. here. [4] Bᵐ Si omit te here. [5] Si kāresu. [6] Si rājā. [7] Bu devatānaṁ.

dhammāyaṁ sabhāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayam antarākathā udapādi: Lābhā vata bho Videhānaṁ, suladdhaṁ vata bho Videhānaṁ yesaṁ Nimi rājā dhammiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ ca upavasati cātuddasiṁ pañcaddasiṁ aṭṭhamiñ ca pakkhassāti.

Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo deve Tāvatiṁse āmantesi: Iccheyyātha no tumhe mārisā Nimi-rājānaṁ daṭṭhun ti? Icchāma mayaṁ mārisa Nimi-rājānaṁ daṭṭhun ti. Tena kho pana[1] samayena Nimirājā tadahu 'posathe pannarase sīsaṁ nahāto[2] uposathiko upari pāsādavaragato nisinno hoti. Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo seyyathāpi nāma balavā puriso sammiñjitaṁ[3] vā bāhaṁ pasāreyya pasāritaṁ vā bāhaṁ sammiñjeyya, evam eva devesu Tāvatiṁsesu antarahito Nimissa rañño mukhe[4] pāturahosi. Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Nimi-rājānaṁ etad avoca: Lābhā te[5], mahārāja, suladdhaṁ te, mahārāja; devā, mahārāja, Tāvatiṁsā Sudhammāyaṁ sabhāyaṁ kittayamānarūpā sannisinnā: Lābhā ... *&c. as above* ... aṭṭhamiñ ca pakkhassāti. Devā te, mahārāja, Tāvatiṁsā dassanakāmā; tassa te ahaṁ, mahārāja, sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ pahiṇissāmi; abhirūheyyāsi, mahārāja, dibbaṁ yānaṁ avikampamāno ti.

Adhivāsesi[6] kho, Ānanda, Nimi rājā tuṇhībhāvena. Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Nimissa rañño adhivāsanaṁ viditvā seyyathāpi nāma ... *&c. as above* ... antarahito devesu Tāvatiṁsesu pāturahosi.

Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Mātali—saṁgāhakaṁ[7] āmantesi: Ehi tvaṁ, samma Mātali, sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā Nimi-rājānaṁ upasaṁkamitvā evaṁ vadesi: —Ayan te, mahārāja, sahassayutto ājaññaratho Sakkena devānam indena pesito; abhirūheyyāsi, mahārāja, dibbaṁ

---

[1] Bm Si insert Ananda. [2] So Sk; Bm sīsaṁ nhāto; Si sīsanhāto. [3] So Sk Si; Bm samiñjitaṁ, as Vol. I 168. Cf. I Dīgha 222 & I Sum. Vil. 196. [4] So Bu (bis); Si sammukhe; Sk Bm pamukhe. [5] Bm vo here et infra. [6] So Si Bu; Sk Bm a-ti. [7] So Sk Bm; Si Mātaliṁ (as Nimiṁ rājānaṁ *supra et infra*).

yānaṁ avikampamāno ti. Evaṁ hotu bhaddan tavāti[1] kho, Ānanda, Mātali saṁgāhako Sakkassa devānam indassa paṭisutvā sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā Nimi-rājānaṁ upasaṁkamitvā etad avoca: Ayan te, mahārāja, sahassayutto ājaññaratho Sakkena devānam indena pesito; abhirūha, mahārāja, dibbaṁ yānaṁ avikampamāno[2]. Api ca, mahārāja, katamena taṁ nemi, — yena vā pāpakammā pāpakānaṁ kammānaṁ vipākaṁ paṭisaṁvedenti, yena vā kalyāṇakammā kalyāṇānaṁ kammānaṁ vipākaṁ paṭisaṁvedentīti? Ubhayen' eva maṁ, Mātali, nehīti. Sampāpesi[3] kho, Ānanda, Mātali saṁgāhako Nimi-rājānaṁ Sudhammaṁ sabhaṁ[4]. Addasā kho, Ānanda, Sakko devānam indo Nimi-rājānaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Nimi-rājānaṁ etad avoca: Ehi kho, mahārāja, sāgataṁ, mahārāja; devā te, mahārāja, Tāvatiṁsā Sudhammāyaṁ sabhāyaṁ kittayamānarūpā[5] sannisinnā: — Lābhā . . . *&c. as above* . . . aṭṭhamiñ ca pakkhassāti. Devā te, mahārāja, Tāvatiṁsā dassanakāmā; abhirama, mahārāja, devesu devānubhāvenāti.

Alaṁ mārisa[6] tatth' eva maṁ Mithilaṁ paṭinetu, tatthāhaṁ dhammaṁ carissāmi brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ ca upavasissāmi catuddasiṁ pañcadasiṁ aṭṭhamiñ ca pakkhassāti.

Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Mātali-saṁgāhakaṁ āmantesi: — Ehi tvaṁ, samma Mātali, sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā Nimi-rājānaṁ tatth' eva Mithilaṁ paṭinehīti. Evaṁ bhaddan tavāti kho, Ānanda, Mātali saṁgāhako Sakkassa devānam indassa paṭisutvā sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā Nimi-rājānaṁ tatth' eva Mithilaṁ paṭinesi.

Tatra sudaṁ, Ānanda, Nimirājā dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ

---

[1] So Bu; Sk Bm evaṁ bhaddaṁ tavāti; Si evaṁ bhadantavāti. [2] Bm Si add ti. [3] So Sk; Bm saṁpaveseti; Si saṁpavesi, with note that the Sinh. reading is sampāpesi. [4] So Sk Bm; Si sudhammāyaṁ sabhāyaṁ, with note that the Sinh. reading is sudhammaṁ sabhaṁ. [5] Sk here, as Bm always, kittiyamānarūpa. [6] Bm mārisā.

ca upavasati cātuddasiṁ pañcaddasiṁ aṭṭhamiñ ca pakkhassa. Atha kho, Ānanda, Nimi-rājā bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena kappakaṁ āmantesi: Yadā me, samma kappaka, passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha me āroceyyāsīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako Nimissa rañño paccassosi. Addasā kho, Ānanda, kappako bahunnaṁ vassānaṁ bahunnaṁ vassasatānaṁ bahunnaṁ vassasahassānaṁ accayena Nimissa rañño sirasmiṁ phalitāni jātāni; disvā Nimi-rājānaṁ etad avoca: Pātubhūtā kho devassa devadūtā; dissanti sirasmiṁ phalitāni jātānīti. Tena hi, samma kappaka, tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā mama añjalismiṁ patiṭṭhāpehīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako Nimissa rañño paṭisutvā tāni phalitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā Nimissa rañño añjalismiṁ patiṭṭhāpesi. Atha kho, Ānanda, Nimi rājā kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ āmantāpetvā etad avoca: Pātubhūtā kho me, tāta kumāra, devadūtā; dissanti sirasmiṁ phalitāni jātāni. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā; samayo dibbe kāme pariyesituṁ. Ehi tvaṁ, tāta kumāra, imaṁ rajjaṁ paṭipajja; ahaṁ pana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvam pi passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyāsi. Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosi. Yasmiṁ kho, tāta kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vaṭṭassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti. Tan tāhaṁ, tāta kumāra, evaṁ vadāmi: Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosīti.

Atha kho, Ānanda, Nimi-rājā kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā imasmiṁ yeva Makhādevambavane kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbaji. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā

dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catutthiṁ; iti uddhamadho ṭiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā vihāsi; karuṇāsahagatena cetasā —pe — muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi, tathā dutiyaṁ, tathā tatiyaṁ, tathā catuṭṭhiṁ; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā vihāsi.

Nimi kho pan', Ānanda, rājā caturāsītivassasahassāni kumārakīḷikaṁ kīḷi, caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni imasmiṁ yeva Makhādevambavane agārasmā anagāriyaṁ pabbajito brahmacariyaṁ cari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param maraṇā brahmalokūpago ahosi.

Nimissa kho pan', Ānanda, rañño Kaḷārajanako nāma putto ahosi. So na agārasmā anagāriyaṁ pabbaji; so taṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ samucchindi; so tesaṁ antimapuriso ahosi. Siyā[1] kho pana te, Ānanda, evam assa: Añño nūna tena, samayena rājā Makhādevo ahosi, yena[2] taṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitan ti[3]. Na kho pan' etaṁ, Ānanda, evaṁ daṭṭhabbaṁ. Ahaṁ tena samayena rājā Makhādevo ahosiṁ; ahan taṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihaniṁ[4]; mayā taṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ; pacchimā janatā anuppavattesi. Taṁ kho pan', Ānanda, kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, yāvad eva brahmalokupapattiyā. Idaṁ kho pan', Ānanda, etarahi mayā kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Katamā c', Ānanda, etarahi mayā kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati? Ayam eva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathīdaṁ: Sammādiṭṭhi sammāsaṁkappo sammāvācā saṁmākammanto sammāājīvo

---

[1] So Bᵐ Si; Sᵏᵗ yā. [2] Sᵏᵗ so. [3] Sᵏ nīhanīti; Sᵗ nahanīti; Bᵐ nihataṁ. So Sᵏ; Sᵗ nīhaniṁ yā taṁ; Si nihiniṁ; Bᵐ omits these five words.

sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Idaṁ kho, Ānanda, etarahi mayā kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Tam kho[1] ahaṁ, Ānanda, evaṁ vadāmi: Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ anuppavatteyyātha, mā kho me tumhe antimapuriso ahuvattha[2]. Yasmiṁ kho, Ānanda, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vaṭṭassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti. Taṁ vo ahaṁ, Ānanda, evaṁ vadāmi: Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vaṭṭaṁ nihitaṁ anuppavatteyyātha, mā kho me tumhe antimapuriso ahuvatthāti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

MAKHĀDEVASUTTAṂ TATIYAṂ.

84.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Mahā-Kaccāno Madhurāyaṁ viharati Gundāvane[3]. Assosi kho rājā Madhuro Avantiputto: Samaṇo khalu bho Kaccāno Madhurāyaṁ viharati Gundāvane; taṁ kho pana bhavantaṁ Kaccānaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato, — paṇḍito vyatto[4] medhāvī bahussuto cittakathī kalyāṇapaṭibhāno[5] vuddho[6] c' eva arahā ca; sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotīti. Atha kho rājā Madhuro Avantiputto bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadraṁ yānaṁ abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Madhurāya niyyāsi mahaccarājānubhāvena[7] āyasmantaṁ Mahā-Kaccānam dassanāya; yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattiko va yen' āyasmā Mahā-Kaccāno ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā

---

[1] Bm Si vo. [2] So Skt; Bm purisā āhuvatthāti; Si purisā ahuvatthāti. [3] Skt; Gunadavane, Si gundhāvane, *throughout*. [4] Bm Si vigattō. [5] Bm kalyāṇapaṭibhāṇo. [6] Si vuḍḍho. [7] Si Bm mahaccar°.; St mahār°.; Sk mahañcar°. Cf. p. 65 & p. 118.

āyasmatā Mahā-Kaccānena saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho rājā Madhuro Avantiputto āyasmantaṁ Mahā-Kaccānaṁ etad avoca: Brāhmaṇā, bho Kaccāna, evam āhaṁsu — Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno[1] añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇā Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti. Idha[2] bhavaṁ Kaccāno kim āhāti[3]?

Ghoso yeva kho eso, mahārāja, lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇā Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti. Tad aminā p' etaṁ[4]; mahārāja, pariyāyena veditabbaṁ yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va settho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo — pe — brahmadāyādā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Khattiyassa ce pi ijjheyya[5] dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, khattiyo pi 'ssāssa[6] pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Khattiyassa ce pi, bho Kaccāna, ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, khattiyo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Brāhmaṇassa ce pi ijjheyya dhanena vā dhaññena va rajatena vā jātarūpena vā, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, vesso pi 'ssāssa, suddo pi

---

[1] *So* Bu Si *and* Bᵐ ; Sᵏᵗ hīṇo *throughout.* [2] Bᵐ idha; Sᵏ iti; Si idaṁ, — with note: Siṇhalese iti. [3] Bᵐ akkhāyīti, as Si with note: Siṇhalese kim āhāti. [4] Si *(& all MSS infra)* Iminā pi kho etaṁ, — *with note* Sinhalese tad imina p' etaṁ. [5] So Si Bᵐ Bu and *(here)* Sᵏ, *which subsequently reads* iccheyya (as Sᵗ throughout). [6] Bᵐ pisassa *throughout*

'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Brāhmaṇassa ce pi, bho Kaccāna, ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, vesso pi 'ssāssa, suddo pi 'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Vessassa ce pi ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, suddo pi 'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Vessassa ce pi, bho Kaccāna, ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, suddo pi 'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Suddassa ce pi ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Suddassa ce pi, bho Kaccāna, ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Yadi evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā[1] honti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

---

[1] Si samā here only.

Addhā kho, bho Kaccāna, evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā[1] honti; na 'saṁ[2] ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti.

Iminā pi kho etaṁ, mahārāja, pariyāyena veditabbaṁ yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo—pe—brahmadāyādā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idhāssa khattiyo pāṇātipāti[3] adinnādāyi[4] kāmesu micchācārī musāvādī pisuṇāvāco[5] pharusāvāco[6] samphappalāpī abhijjhālū[7] byāpannacitto micchādiṭṭhī[8]; kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya[9]? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

Khattiyo pi hi[10], bho Kaccāna, paṇātipāti adinnādāyi kāmesu micchācārī musāvādī pīsuṇāvāco pharusāvāco samphappalāpī abhijjhālū byāpannacitto micchādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya. Evaṁ me ettha hoti, evañ ca pana me etaṁ arahataṁ sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etaṁ, mahārāja, evaṁ hoti; sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idhāssa brāhmaṇo, idhāssa vesso[11], idhāssa suddo pāṇātipāti adinnādāyi—pe—[12] kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

Suddo pi hi, bho Kaccāna, pāṇātipāti adinnādāyi—pe—[12] kāyassa bhedā param maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ uppajjeyya. Evañ ca pana me etaṁ arahataṁ sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etaṁ, mahārāja, evaṁ hoti; sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yadi evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

---

[1] Skt sammā honti, *here only*. [2] Si nāhaṁ; Bm nesaṁ; Skt *here* nāsaṁ, *elsewhere* na 'sam; Bu na 'saṁ. [3] Si Sk Bm pāṇātipātī. [4] Si Bm adinnādāyī. [5] Si pisuṇavāco. [6] Sk pharūsāvāco; Si pharusavāco. [7] Si Bm abhijjhālu. [8] Si micchādiṭṭhi. [9] Si Bm upapajjeyya throughout. [10] Skt omit hi here. [11] Bm *inserts* la. [12] Si Bm insert micchādiṭṭhī after pe.

Addhā kho, bho Kaccāna, evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti; na 'saṁ ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti.

Iminā pi kho etaṁ, mahārāja, pariyāyena veditabbaṁ yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo—pe—brāhmadāyādā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idhāssa khattiyo pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesu micchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisuṇāvācāya[1] paṭivirato pharusāvācāya[2] paṭivirato samphappalāpā[3] paṭivirato anabhijjhālū[4] abyāpannacitto sammādiṭṭhī[5], kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

Khattiyo pi hi, bho Kaccāna, pāṇātipatā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesu micchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisuṇāvācāya paṭivirato pharusāvācāya paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālū abyāpannacitto sammādiṭṭhī kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya. Evam me ettha hoti, evañ ca pana me etaṁ arahatam sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etaṁ, mahārāja, evaṁ hoti; sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idhāssa brāhmaṇo, idhāssa vesso, idhāssa suddo pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato —pe—sammādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti ti?

Suddo pi hi, bho Kaccāna, pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammādiṭṭhī, kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjeyya. Evam me ettha hoti, evañ ca pana me etaṁ arahataṁ sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etaṁ, mahārāja, evaṁ hoti; sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yadi evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

---

[1] So Sᵏᵗ; Si Bᵐ pisuṇāya vᵒ. [2] So Sᵏᵗ; Si Bᵐ pharusāya. [3] Sᵏ samphappalāpāya. [4] Si Bᵐ anabhijjhālu. [5] Si Sᵏ sammādiṭṭhi.

Addhā kho, bho Kaccāna, evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā ´honti; na 'sam ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti.

Iminā pi kho etaṁ, mahārāja, pariyāyena veditabbaṁ, yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo—pe—brahmadāyādā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha khattiyo sandhiṁ vā chindeyya, nillopaṁ vā hareyya, ekāgārikaṁ vā kareyya, paripanthe vā tiṭṭheyya, paradāraṁ vā gaccheyya; tañ ce te purisā gahetvā dasseyyuṁ: Ayan te, deva, coro āgucārī[1], imassa yaṁ icchasi taṁ daṇḍaṁ paṇehīti[2]; — kinti naṁ kareyyāsīti?

Ghāteyyāma[3] vā, bho Kaccāna, jāpeyyāma[4] vā pabbājeyyāma vā yathāpaccayaṁ vā kareyyāma. Taṁ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe khattiyo ti samaññā, sā 'ssa antarahitā; coro t' eva[5] saṅkhaṁ[6] gacchatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha brāhmaṇo, idha vesso, idha suddo sandhiṁ vā chindeyya, nillopaṁ vā hareyya, ekāgārikaṁ vā kareyya, paripanthe vā tiṭṭheyya, paradāraṁ vā gaccheyya; tañ ce te purisā gahetvā dasseyyuṁ: Ayan te, deva, coro āgucārī, imassa yaṁ icchasi taṁ daṇḍaṁ paṇehīti; — kinti naṁ kareyyāsīti?

Ghāteyyāma vā, bho Kaccāna, jāpeyyāma vā pabbājeyyāma vā yathāpaccayaṁ vā kareyyāma. Taṁ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe suddo ti samaññā, sa 'ssa antarahitā, coro t' eva saṅkhaṁ gacchatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yadi evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

Addhā kho, bho Kaccāna, evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, na 'saṁ ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti.

Iminā pi kho etaṁ, mahārāja, pariyāyena veditabbaṁ yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo,

---

[1] Si āguṁ cārī throughout; Skt here ā-riṁ. [2] Bm paṇehīti. [3] Bm ghāṭeyyāma. [4] So Skt Bm throughout, *for* jhāpeyyāma (?). Si phāleyyāma, — with note that the Sinh. reading is jāpeyyāma. [5] Si Bm tveva. [6] Bm saṅkhyaṁ.

hīno añño vaṇṇo—pe—brahmadāyādā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha khattiyo kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito assa, virato pāṇātipātā virato adinnādānā virato musāvādā[1] ekabhattiko brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo; — kinti naṁ kareyyāsīti?

Abhivādeyyāma vā, bho Kaccāna, paccuṭṭheyyāma vā, āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma pi[2] naṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikaṁ vā assa rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidaheyyāma. Taṁ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe khattiyo ti samaññā, sā 'ssa antarahitā, samaṇo t' eva saṅkhaṁ gacchatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha brāhmaṇo, idha vesso, idha suddo kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito assa, virato pāṇātipātā virato adinnādānā virato musāvādā ekabhattiko brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo; — kinti naṁ kareyyāsīti?

Abhivādeyyāma vā, bho Kaccāna, paccuṭṭheyyāma vā, āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma pi naṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikaṁ vā assa rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidaheyyāma. Taṁ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe suddo ti samaññā, sā 'ssa antarahitā, samaṇo t' eva saṅkhaṁ gacchatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yadi evaṁ sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

Addhā kho, bho Kaccāna, evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, na 'saṁ ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassamīti.

Iminā pi kho etaṁ, mahārāja, pariyāyena veditabbam, yathā ghoso yev' eso lokasmiṁ: Brāhmaṇā va seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇā va sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇā Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti.

---

[1] Bm *inserts* rattupurato. [2] *So* Bm and Bu; Si Skt vā.

Evaṁ vutte rājā Madhuro Avantiputto[1] āyasmantaṁ Mahā-Kaccānaṁ etad avoca: Abhikkantaṁ, bho Kaccāna, abhikkantaṁ, bho Kaccāna. Seyyathāpi, bho Kaccāna, nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintīti; — evam eva bhotā Kaccānena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Kaccānaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca; upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

Mā kho maṁ tvaṁ, mahārāja, saraṇaṁ agamāsi. Tam eva[2] tvaṁ Bhagavantaṁ saraṇaṁ gaccha yam ahaṁ saraṇaṁ gato ti.

Kahaṁ pana, bho Kaccāna, etarahi so Bhagavā viharati arahaṁ sammāsambuddho ti?

Parinibbuto kho, mahārāja, etarahi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho ti.

Sace hi[3] mayaṁ, bho Kaccāna, suṇeyyāma tam Bhagavantaṁ dasasu yojanesu, dasa pi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ Bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ. Sace hi mayaṁ, bho Kaccāna, suṇeyyāma taṁ Bhagavantaṁ vīsatiyā yojanesu, tiṁsatiyā[4] yojanesu, cattālīsāya[5] yojanesu, paññāsāya yojanesu, — paññāsam pi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ Bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ. Yojanasate ce[6] pi mayam, bho Kaccāna, suṇeyyāma taṁ Bhagavantaṁ, yojanasatam pi mayaṁ gaccheyyāma tam Bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhaṁ. Yato ca kho, bho Kaccāna, parinibbuto so Bhagavā, parinibbutam pi mayaṁ taṁ[7] Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāma dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca; upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

MADHURA[8]-SUTTAṀ CATUTTHAṀ.

---

[1] Skt *omit* Madhuro Avantiputto & the first three words of line 3. [2] Si Bm tam etaṁ, omitting tvaṁ. [3] *So* Si & Skt *throughout both here and in Sutta 94*; Bm pi. [4] Si Bm tiṁsāya. [5] Bm cattārisāya; Si cattārīsāya. [6] Skt *omit here and in Sutta* No. 94. [7] Si Bm *omit*. [8] *So* Bu Si, *as also* Hardy's Manual; Skt Bm Madhuriya.

85.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Bhaggesu viharati Suṁsumāragire[1] Bhesakaḷāvane migadāye. Tena kho pana samayena Bodhissa rājakumārassa[2] Kokanado[3] nāma pāsādo acirakārito hoti anajjhāvuttho[4] samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Atha kho Bodhi rājakumāro Sañjikāputtaṁ māṇavaṁ āmantesi: Ehi tvam, samma Sañjikāputta, yena Bhagavā ten' upasaṁkama; upasaṁkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vanda[5], appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha: Bodhi, bhante, rājakumāro Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatīti; evañ ca vadehi: Adhivāsetu kira, bhante, Bhagavā Bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti. Evaṁ bho ti kho Sañjikāputto māṇavo Bodhissa rājakumārassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Sañjikāputto māṇavo Bhagavantaṁ etad avoca: — Bodhi, bho Gotama, rājakumāro[6] bhoto Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañ ca vadeti: Adhivāsetu kira bhavaṁ Gotamo Bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Sañjikāputto māṇavo Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāy' āsanā yena Bodhi rājakumāro ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Bodhiṁ rājakumāraṁ etad avoca: Avocumhā kho mayaṁ[7] bhoto vacanena taṁ bhagavantaṁ[8] Gotamaṁ: Bodhi, bho Gotama[9], rājakumāro

[1] Bm Saṁs. Cf. Vinaya II 127. [2] Skt here insert svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti evaṁ bho ti kho Sañjikāputto māṇavo Bodhissa rājakumārassa. [3] So Skt Bu; Bm Si Kokanudo. — Si with note that the Sinh. reading is Kokanado. [4] Bm anajjhovuṭṭho; Si anajjhāvuṭṭho; Skt a-vutte. [5] Bm vandāhi. [6] So Si; Bm Bodhi kho rājakumāro; Sk Bodhi bhoto gotamassa. [7] Bm av-ha bhoto v. [8] Bm (alone) bhavantaṁ. [9] So Si; Bm omits bho G.; Skt bho alone.

bhoto Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañ ca vadeti: — Adhivāsetu kira bhavaṁ Gotamo Bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti. Adhivutthañ[1] ca pana samaṇena Gotamenāti. Atha kho Bodhi rājakumāro tassā rattiyā accayena sake nivesane[2] paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Kokanadañ ca pāsādaṁ odātehi dussehi santharāpetvā[3] yāva pacchimasopānakaḷevarā[4] Sañjikāputtaṁ māṇavaṁ āmantesi: Ehi tvaṁ, samma Sañjikāputta, yena Bhagavā ten' upasaṁkama upasaṁkamitvā Bhagavato kālaṁ ārocehi — Kālo, bhante, niṭṭhitaṁ bhattan ti. Evaṁ bho ti kho Sañjikāputto māṇavo Bodhissa rājakumārassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Bhagavato kālaṁ ārocesi — Kālo, bho Gotama, niṭṭhitaṁ bhattan ti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya yena Bodhissa rājakumārassa nivesanaṁ ten' upasaṁkami. Tena kho pana samayena Bodhi rājakumāro bahidvārakoṭṭhake ṭhito hoti Bhagavantaṁ āgamayamāno. Addasā kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ; disvāna paccuggantvā Bhagavantaṁ abhivādetvā purakkhitvā[5] yena Kokanado pāsādo ten' upasaṁkami. Atha kho Bhagavā pacchimaṁ[6] sopānakaḷevaraṁ nissāya aṭṭhāsi. Atha kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etad avoca: — Abhirūhatu, bhante, Bhagavā dussāni; abhirūhatu Sugato dussāni, yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Evaṁ vutte Bhagavā tuṇhī ahosi. Dutiyam pi kho[7] Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etad avoca: Abhirūhatu, bhante, Bhagavā dussāni; abhirūhatu Sugato dussāni, yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Dutiyam pi kho Bhagavā tuṇhī ahosi. Tatiyam pi kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etad avoca: Abhirūhatu .... sukhāyāti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ apalokesi. Atha kho

---

[1] Bm adhivuṭṭhañ. [2] Si omits sake. [3] Bm adds pi. [4] Bu pacchimasopānakaḷebaraṁ; Si pacchimasopāṇakaḷevarā; Skt pacchimosopāṇakaḷeparā; Bm pacchimā sopānaka evarā. [5] So Si Bm; Skt p-atvā. [6] So all MSS. [7] Bm (alone) omits Bodhi ... tuṇhī ahosi, inserting la.

āyasmā Ānando Bodhiṁ rājakumāraṁ etad avoca: Saṁharantu[1] rājakumāra, dussāni; na Bhagavā celapattikaṁ[2] akkamissati, pacchimaṁ janataṁ Tathāgato apaloketīti[3]. Atha kho Bodhi rājakumāro dussāni saṁharāpetvā upari Kokanade pāsāde[4] āsanāni paññāpesi. Atha kho Bhagavā Kokanadaṁ pāsādaṁ abhirūhitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Atha kho Bodhi rājakumāro Buddhapamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etad avoca: — Mayhaṁ kho, bhante, evaṁ hoti, — Na kho sukhena sukhaṁ adhigantabbaṁ, dukkhena kho sukhaṁ adhigantabban ti.

Mayham pi kho, rājakumāra, pubbe va sambodhā anabhisambuddhassa Bodhisattass' eva sato etad ahosi: — Na kho sukhena sukhaṁ adhigantabbaṁ, dukkhena kho sukhaṁ adhigantabban ti. So kho ahaṁ, rājakumāra, aparena samayena daharo va samāno susu kāḷakeso (repeat from Vol. I p. 163 l. 28 to p. 167 l. 8[5]; for bhikkhave substitute rājakumāra) . . . . . alam idaṁ padhānāyāti.

Api 'ssu maṁ, rājakumāra, tisso upamā paṭibhaṁsu . . . . (repeat from Vol. I p. 240[6] l. 30 to p. 249 l. 21[7]; for Aggivesana substitute rājakumāra) . . . ātāpino pahitattassa viharati.

Tassa mayhaṁ, rājakumāra, etad ahosi: Adhigato kho . . repeat from Vol. I p. 167 l. 31 to[8] p. 173 l. 6; for bhikkhave substitute

---

[1] So Skt; Bm Si saṁharatu. [2] Si celapaṭikaṁ; Bm ceḷapaṭikaṁ; Skt pelapatti; Bu celapattikaṁ. [3] So MSS & Bu; Dh. p. 324 oloketi; Vin. II. 128 anukampati. [4] Skt kokanado pāsādo; Bm kokanudo pāsāde; Si kokanude, omitting pāsāde. [5] For setakaṁ & setakā on p. 167 of Vol. I Si here reads sītodakaṁ & sītodakā, with note that the Sinh. reading is setaka-. [6] On last line of page 242, Vol. I Si reads apamuṭṭhā, with note that the Sinh. reading is asammuṭṭhā. [7] Evarupā pi kho me . . . . na pariyādāya tiṭṭhati here omitted throughout. Also pe occurs several times where Sutta 36 gives the full text. [8] At line 16 of Vol. I p. 171 Si reads huveyyāvuso, &, in the next line, ukkaṁsitvā jivhaṁ nillāḷetvā ummaggaṁ gahetvā pakkāmi, observing that the two words jivhaṁ nillāḷetvā do not occur in Sinh. MSS. Cf. note Vol. I p. 545.

rājakumāra) . . . . āharanti tena chabbaggo[1] yāpema. Atha kho, rājakumāra, pañcavaggiyā bhikkhū mayā evaṁ ovadiyamānā evaṁ anusāsiyamānā na cirass' eva yass' aṭṭhāya kulaputtā sammad eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharimsūti[2].

Evaṁ vutte Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etad avoca: Kīvacirena[3] nu kho, bhante, bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno[4] yass' aṭṭhāya kulaputtā . . . . . vihareyyāti[5]?

Tena hi, rājakumāra, taṁ yev' ettha paṭipucchissāmi. Yathā te khameyya tathā taṁ vyākareyyāsi. Taṁ kiṁ maññasi, rājakumāra? Kusalo tvaṁ hatthārūyhe[6] aṅkusagayhe[7] sippe ti? Evaṁ, bhante, kusalo ahaṁ haṭṭhārūyhe aṅkusagayhe sippe ti. Taṁ kim maññasi, rājakumāra? Idha puriso āgaccheyya: — Bodhi rājakumāro hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ jānāti; tassāhaṁ santike hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkhissāmīti. So c' assa assaddho, yāvatakaṁ saddhena[8] pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So c' assa bavhābādho[9], yāvatakaṁ appābādhena pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So c' assa saṭho māyāvī, yāvatakaṁ[10] asaṭhena amāyāvinā[11] pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So c' assa kusīṭo[12], yāvatakaṁ āraddhaviriyena pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So c' assa duppañño, yāvatakaṁ paññāvatā[13] pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. Taṁ kim maññasi, rājakumāra? Api nu so puriso tava santike hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyyāti?

Ekamekena pi, bhante, aṅgena samannāgato so puriso na mama santike hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyya. Ko pana vādo pañcah' aṅgehīti?

Taṁ kim maññasi, rājakumāra? Idha puriso āgaccheyya:

---

[1] Si chabbaggā [2] Skt vihariṁsu. [3] So Si; Sk kīvañcirena; Bm kiṁ va cirena; St kivañcirena. [4] Bm bhikkhu... labhamānā. [5] So Si; Bm vihareyyun ti; Skt vihareyyāsi. [6] Bm Si hatthāruḷhe. [7] So Skt Bm; Si aṅkusagaṇhe. [8] So Bm; Skt yāvatakaṁ sabbe pana; Si yāvattakaṁ saddhena. [9] Bm Si bahvābādho. [10] Si yāvattakaṁ throughout. [11] Sk amāyāvīnā. [12] Bm kusito. [13] Bm Si paññavatā.

Bodhi rājakumāro hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ jānāti; tassāhaṁ santike hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkhissāmīti. So c' assa saddho, yāvatakaṁ saddhena pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. So c' assa appābādho, yāvatakaṁ appābādhena pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. So c' assa asaṭho amāyāvī, yāvatakaṁ asaṭhena amāyāvinā pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. So c' assa āraddhaviriyo, yāvatakaṁ āraddhaviriyena pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. So c' assa paññāvā[1] yāvatakaṁ paññāvatā pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. Taṁ kim maññasi, rājakumāra? Api nu so puriso tava santike hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyyāti?

Ekamekena pi, bhante, aṅgena samannāgato so puriso mama santike hatthārūyhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyya. Ko pana vādo pañcah' aṅgehīti?

Evam eva kho, rājakumāra, pañc' imāni padhāniyaṅgāni. Katamāni pañca? Idha, rājakumāra, bhikkhu saddho hoti saddahati[2] Tathāgatassa bodhiṁ: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā ti. Appābādho hoti appātaṅko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtaṁ attānaṁ āvikatvā[3] satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu[4]. Āraddhaviriyo viharati, akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya[5] thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhūro kusalesu dhammesu. Paññāvā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Imāni kho, rājakumāra, pañca padhāniyaṅgāni. Imehi kho, rājakumāra, pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno yass' atthāya kulaputtā sammad eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja

---

[1] So Sᵏᵗ; Bᵐ Si paññavā & paññavatā. [2] Si saddhahati. [3] So Sᵏᵗ Bu; Bᵐ āvikattā; Si āvikattā. [4] Bᵐ s-isu. [5] Sᵏᵗ uppādāya.

vihareyya satta vassāni. Tiṭṭhatu, rājakumāra, satta vassāni. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu . . . . . vihareyya cha vassāni, —pe[1]— pañca vassāni, cattāri vassāni, tīṇi vassāni, dve vassāni, ekaṁ vassaṁ. Tiṭṭhatu, rājakumāra, ekaṁ vassaṁ. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu . . . . . vihareyya satta māsāni. Tiṭṭhatu, rājakumāra satta māsāni. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu . . . . . vihareyya . . . . cha māsāni —pe[1]— pañca māsāni, cattāri māsāni, tīṇi māsāni, dve māsāni, ekaṁ[2] māsaṁ, addhamāsaṁ[3]. Tiṭṭhatu, rājakumāra, addhamāso. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu . . . . . vihareyya satta rattindivāni. Tiṭṭhatu, rājakumāra, satta rattindivāni[4]. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu . . . . . vihareyya cha rattindivāni —pe[5]— pañca rattindivāni, cattāri rattindivāni, tīṇi rattindivāni, dve rattindivāni, ekaṁ rattindivaṁ. Tiṭṭhatu, rājakumāra, eko rattindivo. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno sāyam anusiṭṭho pāto visesaṁ adhigamissati, pātam anusiṭṭho sāyaṁ visesaṁ adhigamissatīti.

Evam vutte Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etad avoca: Aho Buddho, aho dhammo, aho dhammassa svākkhātatā[6]; yatra hi nāma sāyam anusiṭṭho pāto visesam adhigamissati, pātam anusiṭṭho sāyaṁ visesaṁ adhigamissatīti.

Evaṁ vutte Sañjikāputto māṇavo Bodhi-rājakumaraṁ etad avoca: Evam eva panāyaṁ bhavaṁ Bodhi: Aho Buddho aho dhammo aho dhammassa svākkhātatā ti vadeti[7], atha ca pana[8] na: taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi[9] dhammañ ca bhikkhusaṁghañ cāti. Mā hevaṁ[10], samma Sañjikāputta, avaca; mā hevaṁ, samma Sañjikāputta, avaca. Sammukhā me taṁ, samma Sañjikāputta, ayyāya sutaṁ

---

[1] Bm Si omit. [2] So Bm; both Sk & Si omit ekaṁ here. [3] Bm Si aḍḍhamāsaṁ. [4] Bm rattidivāni throughout. [5] Bm Si omit. [6] Bm svākhyātatā; Bu incidentally svākkhātatā, reading (apparently) aho saṁghassa sampadā. [7] Skt ca vadesi; Si pavedeti. [8] Si inserts bhavaṁ. [9] Si gacchati. [10] So Bm Si throughout; Sk heva the first time & hevaṁ the second time.

sammukhā paṭigahītaṁ[1]. Ekamidaṁ, samma Sañjikāputta, samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Atha kho me ayyā kucchivatī[2] yena Bhagavā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnā kho me[3] ayyā Bhagavantaṁ etad avoca: Yo me ayaṁ, bhante, kucchigato kumārako vā kumārikā vā, so Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchati dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca; upāsakan taṁ[4] Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti. Ekamidaṁ, samma Sañjikāputta, samayaṁ Bhagavā idh' eva Bhaggesu viharati Suṁsumāragire Bhesakaḷāvane migadāye. Atha kho maṁ dhātī[5] aṅkena vāhitvā[6] yena Bhagavā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitā kho mama dhātī Bhagavantaṁ etad avoca: Ayaṁ, bhante, Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchati dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca, upāsakaṁ taṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti. Esāhaṁ, samma Sañjikāputta, tatiyam[7] pi Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṁghañ ca, upāsakam maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan ti.

BODHIRĀJAKUMĀRASUTTAṀ PAÑCAMAṀ.

86.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena rañño Pasenadissa[8] Kosalassa vijite coro Aṅgulimālo nāma hoti luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi

---

[1] Bm Si paṭiggahitaṁ. [2] So Skt Si; Bm kucchimati. [3] Bm omits me. [4] Si upāsakaṁ naṁ. [5] Bm Si dhāti; Skt dhāreti. [6] Skt aññena vāhitvā; Bm aṅgena haritvā; Si aṅkena pāyitvā, with note that the Sinh. reading for the latter word is vāhitvā. [7] Bm tatiyakam. [8] Bm Si Pass° always.

anigamā katā, janapadā pi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi[1], Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaraṁ ādāya yena coro Aṅgulimālo ten' addhānamaggaṁ[1] paṭipajji. Addasāsuṁ[3] kho gopālakā pasupālakā kassakā padhāvino Bhagavantaṁ yena coro Aṅgulimālo ten' addhānamaggaṁ paṭipannaṁ[4]; disvā[5] Bhagavantaṁ etad avocuṁ: Mā, samaṇa, etaṁ maggaṁ paṭipajji. Etasmiṁ, samaṇa, magge coro Aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi anigamā katā, janapadā pi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti. Etam hi, samaṇa, maggaṁ dasa pi purisā vīsatim pi purisā tiṁsatim[6] pi purisā cattārīsam pi purisā saṁharitvā[7] saṁharitvā paṭipajjanti, te pi corassa Aṅgulimālassa hatthatthaṁ[8] gacchantīti. Evaṁ vutte Bhagavā tuṇhībhūto agamāsi.

Dutiyam pi kho gopālakā[9] pasupālakā kassakā padhāvino Bhagavantaṁ etad avocuṁ: Mā, samaṇa, etam maggaṁ .... *&c as above* .... hatthatthaṁ gacchantīti. Dutiyam pi kho Bhagavā tuṇhībhūto agamāsi.

Tatiyam pi kho gopālakā pasupālakā kassakā padhāvino Bhagavantaṁ etad avocum: Mā, samaṇa, etam maggaṁ .... *&c as above* .... hatthatthaṁ gacchantīti. Atha kho Bhagavā tuṇhībhūto agamāsi.

Addasā kho coro Aṅgulimālo Bhagavantaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvān' assa etad ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho. Imaṁ hi maggaṁ dasa pi purisā vīsatim

---

[1] Bm omits Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi; Skt Sāvatthiyaṁ in both places. [2] Bm tenāddh°. [3] So Skt Bm; Si addasaṁsu. [4] Si ten' addhānamaggapaṭipannaṁ. [5] Si Bm disvāna. [6] Bm Si vīsaṁ & tiṁsaṁ. [7] Bm saṁkaritvā; Si saṁgaritvā, with note that the Sinh. reading is saṁharitvā. Bu saṁharitvā, which he paraphrases by saṁgaṛitvā (cf. Si). [8] So Sk Bm Si & St infra; St here hatthaṁ; Bu hatthahatthaṁ. [9] Bm (not Sk Si) omits paragaph from pasupālakā ... to ... tuṇhībhūto agamāsi, substituting la.

pi purisā timsatim pi purisā cattārīsam pi purisā paññāsam pi purisā[1] saṁharitvā saṁharitvā paṭipajjanti, te pi mama hatthatthaṁ gacchanti; atha ca panāyaṁ samaṇo eko adutiyo pasayha maññe āgacchati. Yan nūnāhaṁ imaṁ samaṇaṁ jīvitā voropeyyan ti? Atha kho coro Aṅgulimālo asicammaṁ gahetvā dhanukalāpaṁ sannayhitvā Bhagavantaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṁkhāraṁ abhisaṁkhāsi[2] yathā coro Aṅgulimālo Bhagavantaṁ pakatiyā gacchantaṁ sabbatthāmena[3] gacchanto na sakkoti sampāpuṇituṁ. Atha kho corassa Aṅgulimālassa etad ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho. Ahaṁ hi pubbe hatthim pi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi, assam pi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi, ratham pi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi, migam pi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi; atha ca panāhaṁ imaṁ samaṇaṁ pakatiyā gacchantaṁ sabbatthāmena gacchanto na sakkomi sampāpuṇitun ti. Ṭhito[4] Bhagavantaṁ etad avoca: Tiṭṭha, samaṇa; tiṭṭha samaṇāti[5].

Ṭhito ahaṁ, Aṅgulimāla; tvañ ca tiṭṭhāti.

Atha kho corassa Aṅgulimālassa etad ahosi: Ime kho samaṇā Sakyaputtiyā saccavādino saccapaṭiññā. Atha ca panāyaṁ samaṇo gacchaṁ yev' āha: Ṭhito ahaṁ, Aṅgulimāla; tvañ ca tiṭṭhāti. Yan nūnāhaṁ imaṁ samaṇaṁ puccheyyan ti. Atha kho coro Aṅgulimālo Bhagavantaṁ gāthāya[6] ajjhabhāsi:

Gacchaṁ vadesi, samaṇa, ṭhito 'mhi[7] mamañ ca brūsi ṭhitam aṭṭhito ti;
Pucchāmi taṁ, samaṇa, etam atthaṁ: Kathaṁ ṭhito tvaṁ, aham aṭṭhito 'mhi?
Ṭhito ahaṁ, Aṅgulimāla, sabbadā sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ,
Tuvañ[8] ca pāṇesu asaññato 'si; tasmā ṭhito 'haṁ tuvam aṭṭhito 'si.

---

[1] Bm Si omit paññāsam pi purisā. [2] So Sk Bu; Bm Si abhisaṁkhāresi. [3] Bm Si sabbathāmena. [4] Bm Si add va. [5] St omits t. s-āti; Bm omits samaṇa. [6] Cf. Theragāthā p. 80. [7] Si Samaṇaṭṭhito 'mhi. [8] So Si; Skt tvañ; Bm tvaṁ.

Cirassaṁ[1] vata me mahito mahesi[2] mahāvanaṁ samaṇoyaṁ paccavādi[3];
So 'haṁ cirassā[4] pahāssaṁ[5] pāpaṁ sutvāna gāthaṁ tava dhammayuttaṁ.
Itveva[6] coro asim āvudhañ ca sobbhe papāte narake anvakārī[7].
Avandi coro Sugatassa pāde; tatth' eva naṁ pabbajjaṁ ayāci.
Buddho ca kho kāruṇiko mahesi yo satthā lokassa sadevakassa
Tam 'Ehi bhikkhūti' tadā avoca; es' eva tassa ahu bhikkhubhāvo ti.

Atha kho Bhagavā āyasmatā Aṅgulimālena pacchāsamaṇena yena Sāvatthi[8] tena cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Sāvatthi tad avasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena rañño Pasenadissa Kosalassa antepuradvāre[9] mahājanakāyo sannipatitvā uccāsaddo mahāsaddo hoti: Coro te, deva, vijite Aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi anigamā katā, janapadā pi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti. Taṁ devo paṭisedhetūti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo pañcamattehi assasatehi Sāvatthiyā nikkhami divādivassa yen' ārāmo tena pāyāsi; yāvatiko yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccārohitvā pattiko va yena Bhagavā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā

---

[1] Bmp cīrassaṁ. [2] Si Bm mahesī. [3] Bm mahāvanaṁ pāpuṇi saccavādi; Si mahāvanaṁ samaṇa paccupādi, with note that the Sinh. reading is samaṇoyaṁ; Skt mahāvana samaṇo 'yaṁ paccupādi; Bu paccavādīti . . . paṭipajji. [4] So Skt; Bm Si carissāmi. Si notes a reading cirassā. [5] Bm pahāya; Si pajahissa, noting another reading pahāssa, which occurs in Skt; Bu pahassaṁ. [6] So all MSS; Bu idh' eva. [7] So Bu Skt; Bm akīri; Si manvakārī. [8] Si Sāvatthī. [9] Bm antepūradvāre.

Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ Bhagavā etad avoca: Kin nu te, mahārāja, rājā[1] Māgadho Seniyo Bimbisāro kupito, Vesālikā vā Licchavī, aññe vā paṭirājāno ti? Na kho me, bhante, rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro kupito, na pi[2] Vesālikā Licchavī, na pi aññe paṭirājāno. Coro me, bhante, vijite Aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi anigamā katā, janapadā pi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti. Nāhaṁ, bhante, paṭisedhissāmīti.

Sace pana tvaṁ, mahārāja, Aṅgulimālaṁ passeyyāsi kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitaṁ virataṁ pāṇātipātā viratam adinnādānā viratam musāvādā ekabhattikaṁ brahmacāriṁ sīlavantaṁ kalyāṇadhammaṁ, — kinti naṁ kareyyāsīti?

Abhivādeyyāma vā, bhante, paccuṭṭheyyāma vā, āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma vā naṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikaṁ vā assa rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidaheyyāma[3]. Kuto pan' assa, bhante, dussīlassa pāpadhammassa evarūpo sīlasaṁyamo bhavissatīti?

Tena kho pana samayena āyasmā Aṅgulimālo Bhagavato avidūre nisinno hoti. Atha kho Bhagavā dakkhiṇabāhaṁ[4] paggahetvā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Eso, mahārāja, Aṅgulimālo ti.

Atha kho rañño Pasenadissa Kosalassa ahud eva bhayaṁ ahu chambhitattaṁ ahu lomahaṁso. Atha kho Bhagavā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ bhītaṁ saṁviggalomahaṭṭhajātaṁ viditvā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Mā bhāyi, mahārāja; mā bhāyi, mahārāja; na 'tthi te ato[5] bhayan ti. Atha kho rañño Pasenadissa Kosalassa yaṁ ahosi bhayaṁ

---

[1] So Si; Skt omit; Bm rājā vā. [2] Bm nāpi. [3] So Skt Si; Bm saṁvideyyāma [4] Bm dakkhiṇaṁ bāhuṁ. [5] So Sk Bu; Bm Si ito.

vā chambhitattaṁ vā lomahaṁso vā, so paṭippassambhi[1]. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yen' āyasmā Aṅgulimālo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Aṅgulimālaṁ etad avoca: Ayyo no, bhante, Aṅgulimālo ti?

Evaṁ[2], mahārājāti.

Kathaṁgotto, bhante, ayyassa pitā? Kathaṁgottā[3] mātā ti?

Gaggo[4] kho, mahārāja, pitā; Mantāṇī[5] mātā ti.

Abhiramatu, bhante, ayyo Gaggo Mantāṇīputto; aham ayyassa Gaggassa Mantāṇīputtassa ussukkaṁ karissāmi cīvara-piṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānan ti.

Tena kho pana samayena āyasmā Aṅgulimālo āraññako hoti piṇḍapātiko paṁsukūliko tecīvariko. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Alaṁ, mahārāja; paripuṇṇaṁ me ticīvaran ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etad avoca: Acchariyaṁ, bhante, abbhutaṁ, bhante, yāvañ c' idaṁ, bhante, Bhagavā adantānaṁ dametā asantānaṁ sametā aparinibbutānaṁ[6] parinibbāpetā[7]. Yaṁ hi mayaṁ, bhante, nāsakkhimhā daṇḍena pi satthena pi dametuṁ, so Bhagavatā adaṇḍena asatthen' eva[8] danto. Handa[9] dāni mayaṁ, bhante, gacchāma; bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti[10]. Yassa dāni tvaṁ[11], mahārāja, kālaṁ maññasīti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Atha kho āyasmā Aṅgulimālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi[12]. Addasā kho āyasmā Aṅgulimālo Sāvatthiyaṁ sapadānaṁ piṇḍāya caramāno aññataraṁ itthiṁ mūḷhagabbhaṁ[13] visātagabbhaṁ[13]. Disvān'

---

[1] So Skt Si; Bm paṭipasambhi. [2] Bm adds mayhaṁ. [3] Si adds ayyassa; Bm kathaṁgotto. [4] So Skt Si Bu; Bm Bhaggo. [5] So Sk Bu; Bm Si St Mantānī. [6] Si appar°. [7] So Bm Si; Skt parinibbutāpetvā. [8] So St Bm; Sk va; Si omits eva. [9] Skt add ca. [10] Bm bahūkiccā, but bahukaraṇīyāti. [11] Bm Si omits tvaṁ. [12] So Sk Si Bu; Bm pāvīsi. [13] Bm Si mu°. [13] So Bm Si, as Skt infra; Skt here vighātag°.

assa etad ahosi: Kilissanti vata bho sattā; kilissanti vata bho sattā ti. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Bhagavā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Aṅgulimālo Bhagavantaṁ etad avoca: Idhāhaṁ[1], bhante, pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisiṁ; addasaṁ kho ahaṁ, bhante, Sāvatthiyaṁ sapadānaṁ piṇḍāya caramāno aññataraṁ itthiṁ mūḷhagabbhaṁ visātagabbhaṁ; disvāna me[2] etad ahosi: Kilissanti vata bho sattā, kilissanti vata bho sattā ti.

Tena hi tvaṁ, Aṅgulimāla, yena Sāvatthi[3] ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā taṁ itthiṁ evaṁ vadehi: Yato ahaṁ, bhagini[4], jāto nābhijānāmi sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetā. Tena saccena sotthi te hotu, sotthi gabbhassāti.

So hi[5] nuna me, bhante[6], sampajānamusāvādo bhavissati; mayā hi, bhante, bahū sañcicca pāṇā[7] jīvitā voropitā ti[8].

Tena hi tvaṁ, Aṅgulimāla, yena Sāvatthi ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā taṁ itthiṁ evaṁ vadehi: Yato aham, bhagini, ariyāya jātiyā jāto nābhijānāmi sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetā; tena saccena sotthi te hotu sotthi gabbhassāti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Aṅgulimālo Bhagavato paṭisutvā yena Sāvatthi ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā taṁ itthiṁ etad avoca: Yato ahaṁ, bhagini, ariyāya jātiyā jāto nābhijānāmi sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetā; tena saccena sotthi te hotu sotthi gabbhassāti. Atha kho sotth' itthiyā[9] ahosi sotthi gabbhassa. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. Khiṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ

---

[1] Sk omits. [2] Bm assa. [3] Bm Si sā itthi, the latter with note that katthaci potthake Yena Sāvatthīti pāṭho dissati. [4] Skt add jātiyā, which is omitted in Bm Si Bu. [5] Bm 'haṁ. [6] Sk omits bhante & Bm omits me. [7] Sk Bm pāṇaṁ. [8] So Skt Si; Bm voropetā, as Skt Si supra & infra. [9] So Skt Si; Bm atha khvāssā itthiyā sotthi.

itthattāyāti abbhaññāsi; aññataro kho pan' āyasmā Aṅgulimālo arahataṁ ahosi.

Atha kho āyasmā Aṅgulimālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ[1] piṇḍāya pāvisi. Tena kho pana samayena aññena pi leḍḍu khitto āyasmato Aṅgulimālassa kāye nipatati[2], aññena pi daṇḍo khitto āyasmato Aṅgulimālassa kāye nipatati, aññena pi sakkharā[3] khittā āyasmato Aṅgulimālassa kāye nipatati. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo bhinnena sīsena lohitena gaḷantena bhinnena pattena vipphālitāya[4] saṁghāṭiyā yena Bhagavā ten' upasaṁkami. Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Aṅgulimālaṁ dūrato va āgacchantaṁ, disvā āyasmantaṁ Aṅgulimālaṁ etad avoca: Adhivāsehi tvaṁ, brāhmaṇa; adhivāsehi tvaṁ, brāhmaṇa. Yassa kho tvaṁ[5] kammassa vipākena bahūni vassāni bahūni vassasatāni bahūni vassasahassāni niraye pacceyyāsi, tassa tvaṁ, brāhmaṇa, kammassa vipākaṁ diṭṭhe va dhamme paṭisaṁvedesīti.

Atha kho āyasmā Aṅgulimālo rahogato patisallīno[6] vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedī tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi:[7] —

Yo ca[8] pubbe pamajjitvā pacchā so nappamajjati,
So 'maṁ[9] lokaṁ pabhāseti abbhā mutto 'va candimā.
Yassa pāpaṁ kataṁ kammaṁ kusalena pithīyati[10],
So 'maṁ lokaṁ pabhāseti abbhā mutto 'va candimā.
Yo have daharo bhikkhu yuñjati Buddhasāsane,
So 'maṁ lokaṁ pabhāseti abbhā mutto 'va candimā.
Disā hi me dhammakathaṁ suṇantu, disā hi me yuñjantu Buddhasāsane,
Disā hi me te manusse[11] bhajantu ye dhammam[12] ev' ādapayanti santo.

---

[1] So Bm; Skt (as usually) & Si Sāvatthiyaṁ. [2] Sk na patati; Bu kāye patati (in commentary). [3] Si sakkarā. [4] Skt vippāritāya; Bm vippālitāya; Si viphālitāya. [5] Bm adds brāhmaṇa. [6] Bm paṭisallīṇo. Cf. p. 23 supra. [7] Cf. Theragāthā p. 81; Dhp. l. 172—3, 382, 80, 26—7; Vinaya II 196. [8] So Skt Si; Bm inserts va after pubbe. [9] So Bm Si Bu; Skt so imaṁ. [10] So Skt Si; Bm pidhiyyati. [11] So Skt; Bm Si (& ? Bu) manujā. [12] So Bm Bu; Si dhammevādapayanti; Skt dhammemevād°.

Disā hi me khantivādānaṁ[1] avirodhappasaṁsīnaṁ[2]
Suṇantu dhammaṁ kālena tañ ca anuvidhīyantu[3].
Na hi jātu so mamaṁ hiṁse aññaṁ va pana kañci naṁ
Pappuyya paramaṁ santiṁ rakkheyya tasathāvare[4].
Udakaṁ hi nayanti nettikā, usukārā namayanti tejanaṁ,
Dāruṁ namayanti tacchakā, attānaṁ damayanti paṇḍitā.
Daṇḍen' eke damayanti aṅkusehi kasāhi ca;
Adaṇḍena asatthena ahaṁ danto[5] 'mhi tādinā.
Ahiṁsako ti me nāmaṁ hiṁsakassa pure[6] sato;
Ajjāhaṁ saccanāmo 'mhi, na naṁ hiṁsāmi kañci naṁ.
Coro ahaṁ pure āsiṁ Aṅgulimālo ti vissuto,
Vuyhamāno mahoghena Buddhaṁ saraṇam āgamaṁ.
Lohitapāṇī[7] pure āsiṁ Aṅgulimālo ti vissuto;
Saraṇāgamanaṁ[8] passa; bhavanetti[9] samūhatā.
Tādisaṁ kammaṁ katvāna bahu duggatigāminaṁ
Phuṭṭho kammavipākena anaṇo[10] bhuñjāmi bhojanaṁ.
Pamādam[11] anuyuñjanti bālā dummedhino janā,
Appamādañ ca medhāvī dhanaṁ seṭṭhaṁ va rakkhati.
Mā pamādam anuyuñjetha mā kāmaratisanthavaṁ,
Appamatto hi jhāyanto pappoti vipulaṁ[12] sukhaṁ.
Sāgataṁ nāpagataṁ[13] nayidaṁ dummantitaṁ[14] mama;
Paṭibhattesu[15] dhammesu yaṁ seṭṭhaṁ tad upāgamaṁ.
Sāgataṁ nāpagatam nayidaṁ dummantitaṁ mama;
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan ti.

AṄGULIMĀLASUTTAṀ CHAṬṬHAṀ.

---

[1] So Skt; Si khantivodānaṁ; Bm khantipavādānaṁ. [2] So Bu; Skt av-inaṁ; Si avirodhapasaṁsanaṁ; Bm avirodhaṁ pasaṁsanaṁ. [3] So Sk Si Bu; Bm anudhiyantu. [4] So Skt Si Bu; Bm tasathāvaraṁ. [5] Si daṇḍo. [6] Bm pūre. [7] So Bm Si; Skt l-ṇiṁ. [8] Bm Si saraṇagamanaṁ. [9] So all MSS. [10] Bm Si anaṇo; Skt ānaṇo; Bu (thrice) aṇaṇo, adding aṇino ti pi pāṭho. [11] Sk not St, inserts mā. [12] So Skt Si; Bm paramaṁ. [13] So Skt Bu; Si svāgataṁ nāpagataṁ; Bm svāgataṁ nāma sagataṁ. [14] So Bm Si & Skt (2nd time). [15] So Bu; Skt paṭihantesu; Si suvibhattesu; Bm savibh°.

87.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa gahapatissa ekaputtako piyo manāpo kālakato[1] hoti. Tassa kālakiriyāya n' eva kammantā paṭibhanti, na bhattaṁ paṭibhāti. So āḷāhanaṁ[2] gantvā gantvā kandati: Kahaṁ, ekaputtaka? Kahaṁ, ekaputtakāti. Atha kho so gahapati yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho taṁ gahapatiṁ Bhagavā etad avoca: Na kho te, gahapati, sake citte ṭhitassa indriyāni atthi; te indriyānaṁ aññathattan ti.

Kiṁ hi me, bhante, indriyānaṁ[3] nāññathattam bhavissati? Mayhaṁ hi, bhante, ekaputtako piyo manāpo kālakato; tassa kālakiriyāya n' eva kammantā paṭibhanti, na bhattaṁ paṭibhāti. So[4] āḷāhanaṁ gantvā gantvā kandāmi: Kahaṁ, ekaputtaka? Kahaṁ, ekaputtakāti?

Evam etaṁ, gahapati[5]; piyajātikā hi, gahapati, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā[6] piyappabhavikā[7] ti.

Kassa kho nām' etaṁ, bhante, evaṁ bhavissati: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā? Piyajātikā hi kho[8], bhante, ānandasomanassā piyappabhavikā ti. Atha kho so gahapati Bhagavato bhāsitaṁ anabhinanditvā paṭikkositvā[9] uṭṭhāy' āsanā pakkāmi.

Tena kho pana samayena sambahulā[10] akkhadhuttā Bhagavato avidūre akkhehi dibbanti. Atha kho so gahapati yena te akkhadhuttā ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā te akkhadhutte etad avoca: Idhāhaṁ, bhonto, yena samaṇo

---

[1] Bm kalaṁkato. [2] So Sk & St infra; St here ālāhanaṁ; Bu ālāhan ti susānaṁ; Bm Si āḷahanaṁ. [3] Skt here both repeat: atha kho so gah. yena Bh. ten' up., and continue — aññathattaṁ bh. [4] Si adds 'haṁ. [5] Bm repeats these three words. [6] Bm s-ūpāyāsā. [7] So Skt here & Bm throughout; Bu (?) p-bhāvikā; Si piyabhūtikā throughout, as Skt frequently infra. [8] Bm vo. [9] Sk paṭikositvā; Si appaṭikkositvā. [10] Bm sambahūlā, as usually.

Gotamo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁ. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho maṁ, bhonto, samaṇo Gotamo etad avoca: Na kho te, gahapati, sake citte ṭhitassa indriyāni atthi; te indriyānaṁ aññathattan ti. Evaṁ vutte ahaṁ, bhonto, samaṇaṁ Gotamaṁ etad avoca: Kiṁ hi me, bhante, indriyānaṁ nāññathattaṁ bhavissati? Mayhaṁ hi, bhante, ekaputtako piyo manāpo kālakato; tassa kālakiriyāya n' eva kammantā paṭibhanti, na bhattaṁ paṭibhāti. So āḷāhanaṁ gantvā gantvā kandāmi: Kahaṁ, ekaputtaka? kahaṁ, ekaputtakāti. Evam etaṁ, gahapati; evam etaṁ, gahapati; piyajātikā hi, gahapati, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti[1]. Kassa kho[2] nām' etaṁ, bhante, evaṁ bhavissati: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā?. Piyajātikā hi kho, bhante, ānandasomanassā piyappabhavikā ti[3]. Atha khvāhaṁ, bhonto, samaṇassa Gotamassa bhāsitaṁ anabhinanditvā paṭikkositvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmin ti.

Evam etaṁ, gahapati; evam etaṁ, gahapati. Piyajātikā hi, gahapati, ānandasomanassā piyappabhavikā ti.

Atha kho so gahapati: Sameti me akkhadhuttehīti pakkāmi. Atha kho idaṁ kathāvatthuṁ anupubbena rājantepuraṁ pāvisi. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Mallikaṁ deviṁ āmantesi: Idan te, Mallike, samaṇena Gotamena bhāsitaṁ: — Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti.

Sace taṁ, mahārāja, Bhagavatā bhāsitaṁ, evam etan ti.

Evam evaṁ panāyaṁ Mallikā yaññadeva samaṇo Gotamo bhāsati, taṁ tad ev' assa abbhanumodati[4]: — Sace taṁ, mahārāja, Bhagavatā bhāsitaṁ, evam etan ti. Seyyathāpi nāma ācariyo yaññadeva antevāsissa[5] bhāsati, taṁ tad ev' assa antevāsī abbhanumodati: Evam etaṁ, ācariya; evam etaṁ ācariyāti; — evam eva kho tvaṁ, Mallike, yaññadeva samaṇo Gotamo bhāsati, taṁ tad ev' assa abbhanumodasi: Sace taṁ,

---

[1] Skt omit ti. [2] So Bm; Skt 'ssa nām'; Si tassa kho nām'. [3] Bm kho ahaṁ; Si kho 'haṁ. [4] Skt abbhanumodīti. [5] Bm antevāsikassa.

mahārāja, Bhagavatā bhāsitaṁ evam etan ti. Cara pi re, Mallike, vinassāti.

Atha kho Mallikā devī Nāḷijaṅghaṁ brāhmaṇaṁ āmantesi: Ehi tvaṁ, brāhmaṇa, yena Bhagavā ten' upasaṁkama, upasaṁkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha — Mallikā, bhante, devī Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatīti; evañ ca vadehi — Bhāsitā nu kho, bhante, Bhagavatā esā vācā: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti? Yathā ca[1] te Bhagavā vyākaroti, taṁ sādhukaṁ uggahetvā mamaṁ[2] āroceyyāsi. Na hi Tathāgatā vitathaṁ[3] bhaṇantīti. Evaṁ bhotīti kho Nāḷijaṅgho brāhmaṇo Mallikāya deviyā paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi; sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nīsinno kho Nāḷijaṅgho brāhmaṇo Bhagavantaṁ etad avoca: Mallikā, bho Gotama, devī bhoto Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañ ca vadeti: Bhāsitā nu kho, bhante, Bhagavatā esā vācā — Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti?

Evam etaṁ, brāhmaṇa; evam etaṁ, brāhmaṇa[4]; piyajātikā hi, brāhmaṇa, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti.

Tad aminā[5] p' etaṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Bhūtapubbaṁ, brāhmaṇa, imissā yeva Sāvatthiyā aññatarassā[6] itthiyā mātā kālam akāsi. Sā tassā kālakiriyāya ummattikā khittacittā[7] rathiyāya[8] rathiyaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṁkamitvā evam āha: Api me mātaraṁ addasatha[9]? Api me mātaraṁ addasathāti?

---

[1] Bm Si omit ca. [2] Bm Si mama. [3] Skt viratthaṁ. [4] So Si; Sk Bm omit the three words repeated. [5] Si iminā. [6] Bm aññatarissā. [7] Skt khittā cittā here, but not infra. [8] Skt rathiyā. [9] So Skt; Si adassatha; Bm addassatha.

Iminā pi kho etaṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Bhūtapubbaṁ, brāhmaṇa, imassā yeva Sāvatthiyā aññatarassā itthiyā pitā kālam akāsi, — pe[1] — bhātā kālam akāsi, bhaginī kālam akāsi, putto kālam akāsi, dhītā[2] kālam akāsi, sāmiko kālam akāsi. Sā tassa kālakiriyāya ummattikā khittacittā rathiyāya[3] rathiyaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṁkamitvā evam āha: Api me sāmikaṁ addasatha? Api me sāmikaṁ[4] addasathāti?

Iminā pi kho etaṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Bhūtapubbaṁ, brāhmaṇa, imissā yeva Sāvatthiyā aññatarassa purisassa mātā kālam akāsi. So tassā kālakiriyāya ummattako khittacitto rathiyāya rathiyaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṁkamitvā evam āha: Api me mātaraṁ addasatha? api me mātaraṁ addasathāti?

Iminā pi kho etaṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Bhūtapubbaṁ, brāhmaṇa, imassā yeva Sāvatthiyā aññatarassa purisassa pitā kālaṁ akāsi, — pe[1] — bhātā kālam akāsi, bhaginī kālam akāsi, putto kālam akāsi, dhītā kālam akāsi, pajāpatī[6] kālam akāsi. So tassā kālakiriyāya ummattiko khittacitto rathiyāya rathiyaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṁkamitvā evam āha: Api me pajāpatiṁ addasatha? api me pajāpatiṁ addasathāti?

Iminā pi kho etaṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Bhūtapubbaṁ, brāhmaṇa, imassā yeva Sāvatthiyā aññatarā itthi ñātikulaṁ agamāsi. Tassā te ñātakā sāmikaṁ[7] acchinditvā aññassa dātukāmā; sā ca taṁ na icchati. Atha kho Sāvatthi[8]-sāmikaṁ etad avoca: Ime maṁ[9], ayyaputta, ñātakā taṁ[10] acchinditvā aññassa dātukamā; ahañ ca taṁ na icchāmīti. Atha kho so puriso taṁ itthiṁ dvidhā chetvā

---

[1] Bm Si omit pe. [2] Bm Si dhitā. [3] Sk rathiyā. [4] Sk sāmiyaṁ bis. [5] Si piyabhūtikā. [6] Bm Si p-ti. [7] Skt sāmiyaṁ. [8] Bm sā itthi; Si sā itthi. [9] Si mama. [10] So Si; Sk kathaṁ; Bm tvaṁ.

attānaṁ uppāṭesi[1]: Ubho pecca bhavissāmāti. Iminā pi kho taṁ, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbaṁ, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti.

Atha kho Nāḷijaṅgho brāhmaṇo Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā yena Mallikā devī ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā yāvatako ahosi Bhagavatā saddhiṁ kathāsallāpo taṁ sabbaṁ Mallikāya deviyā ārocesi. Atha kho Mallikā devī yena rājā Pāsenadi Kosalo ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Taṁ kim maññasi, mahārāja? Piyā te Vajīrī kumārī ti?

Evaṁ, Mallike, piyā me Vajīrī kumārī ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Vajīriyā te kumāriyā[2] vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Vajīriyā me, Mallike, kumāriyā vipariṇāmaññathābhāvā ī vitassa pi siyā aññathattaṁ. Kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Piyā te Vāsabhā khattiyā[3] ti?

Evaṁ, Mallike, piyā me Vāsabhā khattiyā ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Vāsabhāya te khattiyāya vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Vāsabhāya me, Mallike, khattiyāya vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattaṁ. Kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Piyo te Viḍūḍabho[4] senāpatīti?

---

[1] So Sᵏ; Bᵐ uphāresi; Si uppāleṣi; Bu (?) opādesi. [2] Sᵏᵗ kumariyāya. [3] So Sᵏᵗ Si; Bᵐ Si Vāsabhakhattiyā. [4] So Sᵏᵗ Si; Bᵐ Viṭaṭubho, as in No. 90 & always.

Evaṁ, Mallike; piyo me Viḍūḍabho senāpatīti.

Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Viḍūḍabhassa senāpatissa vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Viḍūḍabhassa me, Mallike, senāpatissa vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattaṁ. Kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Piyā te ahan ti?

Evaṁ, Mallike; piyā me 'si tvan ti.

Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Mayhaṁ te vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Tuyhaṁ hi me, Mallike, vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattaṁ. Kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Piyā te Kāsi-kosalā ti?

Evaṁ, Mallike; piyā me Kāsi-kosalā. Kāsi-kosalānaṁ, Mallike, ānubhāvena kāsikacandanaṁ paccanubhoma, mālāgandhavilepanaṁ dhāremāti.

Taṁ kiṁ maññasi, mahārāja? Kāsi-kosalānan te vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Kāsi-kosalānaṁ hi me, Mallike, vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattaṁ. Kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idaṁ kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti.

Acchariyaṁ, Mallike, abbhutaṁ, Mallike, yāvañ[1] ca so

[1] So Sᵏᵗ Si; Bᵐ yāva.

Bhagavā paññāya ativijjha[1] paññāya[2] passati. Ehi, Mallike, ācāmehīti.

Atha kho rāja Pasenadi Kosalo uṭṭhāy' āsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā ten' añjalim paṇāmetvā tikkhattuṁ udānaṁ udānesi: Namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa; namo tassa — pe[3] — sammāsambuddhassāti.

PIYAJĀTIKASUTTAṀ SATTAMAṀ.

88.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Anando pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Pubbārāmo Migāramātu[4] pāsādo ten' upasaṁkami divāvihārāya. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi Kosalo Ekapuṇḍarīkaṁ nāgaṁ[5] abhirūhitvā Sāvatthiyā niyyāti divādivassa. Addasā kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ dūrato va āgacchantaṁ; disvāna Sirivaḍḍhaṁ[6] mahāmattaṁ āmantesi: Āyasmā no eso, samma Sirivaḍḍha, Ānando ti? Evaṁ mahārāja; āyasmā eso Ānando ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataraṁ purisaṁ āmantesi: Ehi tvaṁ, ambho purisa, yen' āyasmā Ānando ten' upasaṁkama; upasaṁkamitvā mama vacanena āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandāhi: Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandatīti; evañ ca vadehi: Sace kira, bhante, āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikaṁ karaṇīyaṁ, āgametu kira, bhante, āyasmā Ānando

---

[1] So Si; Bm paṭivijjha; Skt ativijjhā. [2] So Si; Skt maṁ ko; Bm repeats paññāya. [3] So Bm Si; Skt omit pe, repeating bhagavato arahato. [4] So St Bm; Si migāramātuyā; Sk mingāramātu. [5] So St Bm Si; Sk Bu nāngaṁ. [6] Bm Sīr°.

muhuttaṁ anukampaṁ upādāyāti. Evaṁ devāti kho so puriso rañño Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā yen' āyasmā Ānando ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho so puriso āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandati, evañ ca vadeti: Sace kira, bhante, āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikaṁ karaṇīyāṁ, āgametu kira, bhante, āyasmā Ānando muhuttaṁ anukampaṁ upādāyāti. Adhivāsesi kho āyasmā Ānando tuṇhībhāvena. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yāvatikā nāgassa bhūmi nāgena gantvā nāgā paccorohitvā pattiko va yen' āyasmā Ānando ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Sace, bhaṇte, āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikaṁ karaṇīyaṁ, sādhu, bhante, āyasmā Ānando yena Aciravatiyā nadiyā[1] tīraṁ, ten' upasaṁkamatu anukampaṁ upādāyāti. Adhivāsesi kho āyasmā Ānando tuṇhībhāvena. Atha kho āyasmā Ānando yena Aciravatiyā nadiyā tīraṁ ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle paññatte āsane nisīdi. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yāvatikā nāgassa bhūmi nāgena[2] gantvā nāgā paccorohitvā pattiko va yen' āyasmā Ānando ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Idha, bhante, āyasmā Ānando hatthatthare nisīdatūti. Alam, mahārāja; nisīda tvaṁ; nisinno ahaṁ sake āsane ti. Nisīdi kho rājā Pasenadi Kosalo paññatte āsane. Nisajja kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Kin nu kho, bhante Ānanda, so Bhagavā tathārūpaṁ kāyasamācāraṁ samācareyya yvāssa[3] kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti? — Na kho, mahārāja, so Bhagavā tathārūpaṁ kāyasamācāraṁ samācareyya yvāssa kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

[1] Bm Acīravatīyā nadīyā (bis). [2] Sk nāg- twice but usually nāṅg-.
[3] So Bm & Skt infra; Sk here yassa; St here yāvassa; Si yvāyaṁ.

Kiṁ pana, bhante Ānanda, so Bhagavā tathārūpaṁ vacīsamācāraṁ — pe — manosamācāraṁ samācareyya yvāssa manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti. Na kho, mahārāja, so Bhagavā tathārūpaṁ manosamācāraṁ samācareyya yvāssa manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Acchariyaṁ, bhante; abbhutaṁ, bhante; yaṁ hi mayaṁ, bhante, nāsakkhimha[1] pañhena paripūretuṁ, taṁ, bhante, āyasmatā Ānandena pañhassa veyyākaraṇena paripūritaṁ. Ye te, bhante, bālā avyattā ananuvicca apariyogāhetvā paresaṁ vaṇṇaṁ vā avaṇṇaṁ vā bhāsanti, na mayan taṁ sārato paccāgacchāma. Ye ca kho[2] te, bhante, paṇḍitā vyattā[3] medhāvino anuvicca pariyogāhetvā paresaṁ vaṇṇaṁ vā avaṇṇaṁ vā bhāsanti, taṁ mayāṁ sārato paccāgacchāma. Katamo pana, bhante Ānanda, kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi vinnūhīti?

Yo[4] kho, mahārāja, kāyasamācāro akusalo.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro akusalo?

Yo[4] kho, mahārāja, kāyasamācāro sāvajjo.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro sāvajjo?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro savyāpajjho[5].

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro savyāpajjho?

Yo kho, mahārāja, dukkhavipāko.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro dukkhavipāko?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro attabyābādhāya pi saṁvattati, parabyābādhāya pi saṁvattati, ubhayabyābādhāya pi saṁvattati; tassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti; — evarūpo kho, mahārāja, kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Katamo pana, bhante Ānanda, vacīsamācāro — pe — manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro akusalo.

Katamo pana, bhante, manosamācāro akusalo?

---

[1] So Sk Bu; Bm Si nās-hā. [2] Bm ye pana. [3] Bm viyattā; Si byattā viyattā. [4] Sk infra So. [5] So Sk Si; Bm sabyābajjho; Bu savyāpajjho tí sadukkho.

Yo kho, mahārāja, manosamācāro sāvajjo.
Katamo pana, bhante, manosamācāro sāvajjo?
Yo kho, mahārāja, manosamācāro savyāpajjho?
Katamo pana, bhante, manosamācāro savyāpajjho?
Yo kho, mahārāja, manosamācāro dukkhavipāko.
Katamo pana, bhante, manosamācāro dukkhavipāko?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro attabyābādhāya pi saṁvattati, parabyābādhāya pi saṁvattati[1], ubhayabyābādhāya pi saṁvattati; tassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti; — evarūpo kho, mahārāja, manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Kin nu kho, bhante Ānanda, so Bhagavā sabbesaṁ yeva akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ vaṇṇetīti[2]?

Sabbākusaladhammapahīno kho, mahārāja, Tathāgato, kusaladhammasamannāgato ti.

Katamo pana, bhante Ānanda, kāyasamācāro anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti?
Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro kusalo.
Katamo pana, bhante, kāyasamācāro kusalo?
Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro anavajjo.
Katamo pana, bhante, kāyasamācāro anavajjo?
Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro avyāpajjho.
Katamo pana, bhante, kāyasamācāro avyāpajjho?
Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro sukhavipāko.
Katamo pana, bhante, kāyasamācāro sukhavipāko?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro n'ev' attabyābādhāya pi saṁvattati, na parabyābādhāya pi saṁvattati[3], na ubhayabyābādhāya pi saṁvattati; tassa akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti; — evarūpo kho, mahārāja, kāyasamācāro anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Katamo pana, bhante Ānanda, vacīsamācāro — pe — manosamācāro[4] anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro kusalo.

---

[1] Skt substitute pe for parabyābādhāya pi saṁvattati. [2] So Skt Si Bu; Bm saṁvaṇṇetīti. [3] Sk omits these four words here & pi in the surrounding clauses both here & infra. [4] Sk omits pe manos°.

Katamo pana, bhante, manosamācāro kusalo?
Yo kho, mahārāja, manosamācāro anavajjo.
Katamo pana, bhante, manosamācāro anavajjo?
Yo kho, mahārāja, manosamācāro avyāpajjho.
Katamo pana, bhante, manosamācāro avyāpajjho?
Yo kho, mahārāja, manosamācāro sukhavipāko.
Katamo pana, bhante, manosamācāro sukhavipāko?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro n' ev' attabyābādhāya pi saṁvattati, na parabyābādhāya pi saṁvattati, na ubhayabyābādhāya saṁvattati; tassa akusalā dhammā parihāyanti[1], kusalā dhammā abhivaḍḍhanti; — evarūpo kho, mahārāja, manosamācāro anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Kiṁ pana[2], bhante Ānanda, so Bhagavā sabbesaṁ yeva[3] kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ vaṇṇetīti?

Sabbākusaladhammapahīno kho, mahārāja, Tathāgato kusaladhammasamannāgato ti.

Acchariyam, bhante, abbhutaṁ, bhante, yāva[4] subhāsitaṁ c' idaṁ[5], bhante, āyasmatā Ānandena, iminā ca mayaṁ, bhante, āyasmato Ānandassa subhāsitena attamanābhiraddhā[6]. Evaṁ attamanābhiraddhā ca mayaṁ, bhante, āyasmato Ānandassa subhāsitena, sace, bhante, āyasmato Ānandassa hatthiratanaṁ kappeyya, hatthiratanam pi mayaṁ āyasmato Ānandassa dadeyyāma. Sace, bhante, āyasmato Ānandassa assaratanaṁ kappeyya, assaratanam pi mayaṁ āyasmato Ānandassa dadeyyāma. Sace, bhante, āyasmato Ānandassa gāmavaraṁ kappeyya[7], gāmavaram pi mayaṁ āyasmato Ānandassa dadeyyāma. Api ca, bhante, mayam p' etaṁ jānāma: n' etaṁ[8] āyasmato Ānandassa kappatīti. Ayaṁ me, bhante, bāhitikā rañño Māgadhena Ajātasattunā Vedehiputtena chattanāḷiyā[9] pakkhipitvā[10] pahitā soḷasasamā āyāmena aṭṭhasamā vitthārena; taṁ, bhante, āyasmā Ānando patiganhātu anukampaṁ upādāyāti.

Alaṁ, mahārāja; paripuṇṇaṁ me ticīvaran ti.

---

[1] Sk parihāsanāyanti. [2] Si kin nu kho pana. [3] Bm adds ca. [4] Skt yāvaṁ. [5] Bm cīdaṁ. [6] Skt att-ravā (bis). [7] Skt omit gām. kap. [8] Bm mayaṁ n' etaṁ jānāma āy. Ā-ssa K. [9] So Si; Skt chattā nāḷiya; Bm vattanāḷiyā. [10] Skt pakkhipiṁ vo.

Ayam, bhante, Aciravatī nadī diṭṭhā āyasmatā c' eva Ānandena amhehi ca yadā[1] upari pabbate mahāmegho abhippavuṭṭho hoti; athāyaṁ Aciravatī nadī ubhato kūlāni saṁvissandantī[2] gacchati; — evam eva kho, bhante, āyasmā Ānando imāya bāhitikāya attano ticīvaraṁ karissati; yaṁ pan' āyasmato Ānandassa purāṇaṁ ticīvaraṁ, taṁ sabrahmacārīhi saṁvibhajissati. Evāyaṁ amhākaṁ dakkhiṇā saṁvissandantī maññe[3] gamissati. Paṭiganhātu[4], bhante, ayasmā Ānando bāhitikan ti.

Paṭiggahesi[5] kho āyasmā Ānando bāhitikaṁ. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etad avoca: Handa va[6] dāni mayaṁ, bhante Ānanda, gacchāma; bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti. — Yassa dāni tvaṁ, mahārāja, kālam maññasīti. — Atha kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā, uṭṭhāy' āsanā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho āyasmā Ānando acirapakkantassa raññō Pasenadissa Kosalassa yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno āyasmā Ānando yāvatako ahosi raññā Pasenadinā[7] Kosalena saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi, tañ ca bāhitikaṁ Bhagavato pādāsi.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Lābhā, bhikkhave, raññō Pasenadissa Kosalassa; suladdhalābhā, bhikkhave, raññō Pasenadissa Kosalassa, yaṁ rājā Pasenadi Kosalo labhati Ānandaṁ dassanāya labhati payirupāsanāyāti[8]. Idam avoca Bhagavā; attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

BĀHITIKASUTTAṂ[9] AṬṬHAMAṂ.

---

[1] Bm Si yathā. [2] Si saṁvisandantī (bis). [3] Sk adds ko. [4] Si paṭigg° (bis). [5] So all MSS. [6] Bm pana. [7] So Si; Sk Pasenadī; Bm Passanadīnā. [8] Si here payirup°; Bm payirūp°; Skt payurūp°. Cf. p. 65 supra. [9] Bm Si Bu Bāhitiyas°. In the text of the Sutta all MSS read bāhitika, but the form cited by Bu for comment is bāhitiya.

89.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati. Medaḷumpaṁ[1] nāma Sakyānaṁ[2] nigamo. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi kosalo Naṅgarakaṁ[3] anuppatto hoti kenacid eva karaṇīyena. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Dīghaṁ Kārāyanaṁ āmantesi: Yojehi, samma Kārāyana, bhadrāni bhadrāni yānāni, uyyānabhūmiṁ[4] gacchāma subhūmiṁ dassanāyāti. Evaṁ devāti kho Dīgho Kārāyano rañño Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā rañño Pasenadissa paṭivedesi: Yuttāni kho te, deva, bhadrāni bhadrāni yānāni, yassa dāni kālam maññasīti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo bhadraṁ[5] yānaṁ abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Naṅgarakamhā niyyāsi mahaccarājānubhāvena[6] yena ārāmo tena pāyāsi; yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattiko va ārāmaṁ pāvisi. Addasā kho rājā Pasenadi Kosalo ārāme jaṁghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno[7] rukkhamūlāni pāsādikāni pāsādanīyāni[8] appasaddāni appanigghosāni[9] vijanavātāni manussarāhaseyyākāni paṭisallāṇasāruppāni. Disvāna Bhagavantaṁ yeva ārabbha sati udapādi: Imāni kho tāni rukkhamūlāni pāsādikāni pāsādanīyāni appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhaseyyakāni paṭisallāṇasāruppāni, yatthassudaṁ[10] mayan taṁ Bhagavantaṁ payirupāsāma arahantaṁ sammāsambuddhan ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Dīghaṁ Kārāyanaṁ āmantesi: Imāni kho, samma Kārāyana tāni . . . . &c. *as above* . . . . sammāsambuddhaṁ. Kahan nu kho, samma Kārāyana, etarahi so

---

[1] Bu Medataḷumpaṁ & Metaḷumpaṁ; Sᵏᵗ Metaḷupaṁ; Bᵐ Medāḷupaṁ; Si Medaḷupaṁ. Cf. Dhp. p. 222 & Jāt. IV 151. [2] Bᵐ Sākyānaṁ. [3] So Bu; Sᵏ Naṅgaraṁkaṁ (but infra Naṅgarakamhā); Bᵐ Si Nagarakaṁ. [4] Sᵏ Si uy-miyaṁ. [5] Bᵐ (as usual) repeats bhadraṁ. [6] So all MSS & Bu (here). See supra page 65. [7] Si anuvicariyamāno. [8] So Sᵏ Si; Bᵐ pas⁰. [9] Bᵐ -nigh-. [10] So Sᵏᵗ Bᵐ; Bu Si yattha sudaṁ.

Bhagavā viharati arahaṁ sammāsambuddho ti? — Atthi, mahārāja, Medaḷumpaṁ nāma Sakyānaṁ nigamo; tattha so Bhagavā etarahi viharati arahaṁ sammāsambuddho ti. — Kīvadūro[1] pana, samma Kārāyana, Naṅgarakamhā Medaḷumpaṁ nāma Sakyānaṁ nigamo hotīti? Na dūre, mahārāja; tīṇi yojanāni. Sakkā divasāvasesena[2] gantun ti. Tena hi, samma Kārāyana, yojehi bhadrāni bhadrāni yānāni; gamissāma mayan taṁ Bhagavantaṁ dassanāya arahantaṁ sammāsambuddhan ti. Evaṁ devāti kho Dīgho Kārāyano raññho Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā raññho Pasenadissa Kosalassa paṭivedesi: Yuttāni kho te, deva, bhadrāni bhadrāni yānāni; yassa dāni kālam maññasīti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo bhadraṁ yānaṁ abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Naṅgaramhā yena Medaḷumpaṁ nāma Sakyānaṁ nigamo tena pāyāsi ten' eva divasāvasesena Medaḷumpaṁ nāma[3] Sakyānaṁ nigamaṁ sampāpuṇi, yena ārāmo tena pāyāsi. Yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā, yānā paccorohitvā pattiko va ārāmaṁ pāvisi. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū abbhokāse caṅkamanti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena te bhikkhū ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā te bhikkhū etad avoca: Kahan nu kho, bhante, etarahi so Bhagavā viharati arahaṁ sammāsambuddho? Dassanakāmā[4] hi mayan taṁ Bhagavantaṁ arahantaṁ Sammāsambuddhan ti. Eso, mahārāja, vihāro saṁvutadvāro; tena appasaddo upasaṁkamitvā ataramāno āḷindaṁ pavisitvā ukkāsitvā aggaḷaṁ[5] ākoṭehi; vivarissati te Bhagavā dvāran ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo tatth' eva khaggañ ca uṇhīsañ[6] ca Dīghassa Kārāyanassa pādāsi. Atha kho Dīghassa Kārāyanassa etad ahosi: Rahāyati[7] kho dāni mahārājā; idh'[8] eva dāni mayā ṭhātabban ti? Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena so vihāro saṁvutadvāro tena appasaddo upasaṁkamitvā ataramāno āḷindaṁ pavisitvā ukkāsitvā aggaḷaṁ ākoṭesi. Vivari Bhagavā dvāraṁ. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo

[1] So Skt Si; Bm kiṁ va dūre. [2] So Sk Si & St infra; St here & Bm divasāvasena. [3] Skt & Si omit. [4] Bm dassanākāmā. [5] So Bm Si Bu; Skt aggalaṁ. [6] So Skt Bu; Bm Si uṇhisañ. [7] So Skt Bm Bu; Si rahāyasi. [8] Skt nedh'.

vihāraṁ pavisitvā Bhagavato pāde sirasā patitvā[1] Bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati[2] pāṇihi[3] ca parisambāhati nāmañ ca sāveti: Rājā 'haṁ, bhante, Pasenadi Kosalo; rājā 'haṁ, bhante, Pasenadi Kosalo ti.

Kiṁ pana tvaṁ, mahārāja, atthavasaṁ sampassamāno imasmiṁ sarīre evarūpaṁ paramanipaccākāraṁ karosi, mittūpahāraṁ[4] upadaṁsesīti?

Atthi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto[5] Bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti. Idhāhaṁ, bhante[6], passāmi eke samaṇabrāhmaṇe pariyantakataṁ brahmacariyaṁ carante[7] dasa pi vassāni vissatim pi vassāni tiṁsam pi vassāni cattārīsam pi vassāni. Te aparena samayena sunhātā[8] suvilittā kappitakesamassū pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgibhūtā parivārenti[9]. Idha panāhaṁ, bhante, bhikkhū passāmi yāvajīvaṁ āpānakoṭikaṁ[10] paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ carante. Na kho panāhaṁ, bhante, ito bahiddhā aññaṁ evaṁ paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ samanupassāmi. Ayam pi kho, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho[11] ti. Puna ca paraṁ, bhante, rājāno pi rājūhi vivadanti, khattiyā pi khattiyehi vivadanti, brāhmaṇā pi brāhmaṇehi vivadanti, gahapatī[12] gahapatīhi vivadanti, mātā pi puttena vivadati, putto pi mātarā vivadati, pitā pi puttena vivadati, putto pi pitarā vivadati, bhātā pi bhātarā vivadati, bhātā pi[13] bhaginiyā vivadati, bhaginī[14] pi bhātarā vivadati, sahāyo pi sahāyena vivadati. Idha panāhaṁ, bhante, bhikkhū passāmi samagge sammodamāne avivadamāne[15] khīrodakībhūte[16] aññā-

---

[1] Bm Si nipatitvā. [2] Bm paricumpati. [3] Skt pānīhi. [4] So Si; Skt mittupahāraṁ here & vittūvohāraṁ infra; Bm mittupahāraṁ. [5] So Si & Sk infra; Sk here svakkhyāto; Bm svākhyāto. [6] Bm Si add bhagavā. [7] Sk caranti here. [8] So Bm Si; Sk sunahātā; St suhanohātā. [9] Si paricārenti, with note that the Sinh. reading is parivārenti. Cf. Vol. I pp. 504 & 571. [10] So Skt Bu, the latter noting as a var. lect. āpāṇakoṭikaṁ which is read by Bm Si. [11] Sk (ter) saṁgho, omitting bhagavato sāvaka-. [12] Bm Si gahapatayo. [13] Bm Si omit bhātarā v. bhātā pi. [14] Bm bhagini. [15] Bm omits. [16] Bm khirodakibhūte.

maññam piyacakkhūhi sampassante viharante. Na kho panāhaṁ, bhante, ito bahiddhā aññaṁ evaṁ samaggaṁ parisaṁ samanupassāmi. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti. Puna ca parāhaṁ, bhante, ārāmena ārāmaṁ uyyānena uyyānaṁ anucaṅkamāmi anuvicarāmi. So 'haṁ tattha passāmi eke samaṇabrāhmaṇe kise[1] lūkhe[2] dubbaṇṇe uppaṇḍuppaṇḍukajāte[3] dhamanisanthatagatte na viya maññe cakkhuṁ bandhante janassa dassanāya. Tassa mayhaṁ, bhante, evaṁ hoti[4]: Addhā ime āyasmanto anabhiratā[5] vā brahmacariyaṁ caranti, atthi vā tesaṁ kiñci pāpaṁ kammaṁ[6] kataṁ paṭicchannaṁ[7], tathā[8] ime āyasmanto kisā lūkhā dubbaṇṇā uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā, na viya maññe cakkhuṁ bandhanti janassa dassanāyāti. Tyāhaṁ upasaṁkamitvā evaṁ vadāmi: — Kin nu kho[9] tumhe āyasmante kisā lūkhā dubbaṇṇā uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā, na viya maññe cakkhuṁ bandhatha janassa dassanāyāti. Te evam āhaṁsu: Bandhukarogo[10] no mahārājāti. Idha panāhaṁ, bhante, bhikkhū passāmi haṭṭhapahaṭṭhe udaggudagge abhiratarūpe pīṇitindriye[11] appossukke pannalome paradavutte[12] migabhūtena cetasā viharante[13]. Tassa mayhaṁ, bhante, evaṁ hoti: Addhā ime āyasmato tassa Bhagavato sāsane uḷāraṁ pubbenāparaṁ visesaṁ saññānanti, tathā ime āyasmanto haṭṭhapahaṭṭhā udaggudaggā abhiratarūpā pīṇitindriyā appossukkā[14] pannalomā paradavuttā[15] migabhūtena cetasā viharantīti. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti.

Puna ca parāhaṁ, bhante, rājā khattiyo muddhāvasitto

---

[1] Si kīse. [2] Sᵏᵗ twice lukhe, once lūkhā. [3] So Sᵏᵗ & I Jāt. 346; Si upaṇḍupaṇḍukajāte; Bᵐ uppandupaṇḍukajāte. [4] Bᵐ Si etad ahosi, the latter noting that the Sinh. reading is evaṁ hoti. [5] Sᵏ anabhiratam. [6] Bᵐ Si omit. [7] Bᵐ katā paṭicchannā. [8] Bᵐ adds hi. [9] Sᵏ omits kho. [10] So Sᵏᵗ Si Bu; Bᵐ pandukarogino. [11] Bᵐ pin-; Si piṇind-. [12] So Si; Sᵏᵗ Bᵐ h-ṭṭhā ud-gā ... p-vuttā. [13] So Si; Sᵏ viharantīti; Bᵐ viharanti. [14] Bᵐ Si apposukkā here et supra. [15] Bᵐ paradattavuttā here et supra.

pahomi ghātetāyaṁ vā ghātetuṁ jāpetāyaṁ vā jāpetuṁ pabbājetāyaṁ vā pabbājetuṁ. Tassa mayhaṁ, bhante, atthakaraṇe[1] nisinnassa antarantarākathaṁ[2] opātenti. So 'haṁ na labhāmi: Mā me bhonto atthakaraṇe nisinnassa antarantarākathaṁ opātetha[3], kathāpariyosānaṁ[4] me bhavanto āgamentūti. Tassa mayhaṁ, bhante, antarantarākathaṁ opātenti. Idha panāham, bhante, bhikkhū passāmi yasmiṁ samaye Bhagavā anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti n' eva tasmiṁ samaye Bhagavato sāvakānaṁ khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā. Bhūtapubbaṁ, bhante, Bhagavā anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti; tatr' aññataro Bhagavato sāvako ukkāsi; tam enaṁ aññataro sabrahmacārī[5] jannukena ghaṭṭesi[6]: Appasaddo āyasmā hotu, mā 'yasmā saddam akāsi; satthā no Bhagavā dhammaṁ desetīti. Tassa mayhaṁ, bhante, etad ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho. Adaṇḍena vata kira bho asatthena evaṁ suvinītā[7] parisā bhavissatīti. Na kho panāhaṁ, bhante, ito bahiddhā aññaṁ evaṁ suvinītaṁ parisaṁ samanupassāmi. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti.

Puna ca parāhaṁ, bhante, passāmi idh' ekacce khattiyapaṇḍite nipuṇe kataparappavāde vālavedhirūpe[8]. Te[9] bhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni. Te suṇanti: Samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ nāma gāmaṁ vā nigamaṁ vā osarissatīti. Te pañhaṁ abhisaṅkharonti: Imaṁ mayaṁ pañhaṁ samaṇaṁ[10] Gotamaṁ upasaṁkamitvā pucchissāma; evaṁ ce no puṭṭho evaṁ vyākarissati, evam assa mayaṁ vādaṁ āropessāma; evañ ce pi no puṭṭho evaṁ vyākarissati, evam pi 'ssa mayaṁ vādaṁ āropessāmāti. Te suṇanti: Samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ nāma gāmaṁ vā nigamaṁ vā osaṭo ti. Te yena Bhagavā ten' upasaṁkamanti. Te Bhagavā[11] dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejati

---

Skt atthekaraṇe here & attakaraṇe infra; Bm aḍḍakaraṇe; Si aṭṭakaraṇe. [2] Bm a-kathā. [3] Sk opātetaṁ. [4] Sk kathaṁ p. bhavanto. [5] Si brahmacārī; Skt sabbrahmacārī. [6] Skt ghaddhesi; Bm Si ghaṭesi. Cf. p. 4 supra (where ghaṭṭesi should be read). [7] Bm suvinitā (bis). [8] Bm vāḷavedhīrūpe; Si vāḷavedhirūpo. [9] Skt vo. [10] Bm adds bho. [11] Sk omits these four words.

sampahaṁseti. Te Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā na c' eva Bhagavantaṁ pañhaṁ pucchanti, kuto[1] vādaṁ āropessanti, aññadatthu[2] Bhagavato sāvakā sampajjanti. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti.

Puna ca parāhaṁ, bhante, passāmi idh' ekacce brāhmaṇapaṇḍite — pe — gahapatipaṇḍite samaṇapaṇḍite nipune kataparappavāde vālavedirūpe. Te bhindantā maññe caranti . . . . *&c. as above* . . . . vādaṁ āropessanti, aññadatthu Bhagavantaṁ yeva okāsaṁ yācanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya. Te Bhagavā pabbājeti. Te tathā pabbājitā[3] samānā vūpakaṭṭhā appamattā ātāpino pahitattā viharantā na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammad eva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭhe va dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Te evam āhaṁsu: Manaṁ[4] vata bho anassāma; manaṁ vata bho anassāma. Mayaṁ hi pubbe assamaṇā[5] va samānā samaṇā 'mhāti[6] paṭijānimhā, abbrāhmaṇā[7] va samānā brāhmaṇā 'mhāti[8] paṭijānimhā, anarahanto[9] va samānā arahanto 'mhāti[10] paṭijānimhā. Idāni kho 'mhā[11] samaṇā, idāni kho 'mhā brāhmaṇā idāni kho 'mhā arahanto ti. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho ti.

Puna ca parāhaṁ, bhante, Isidatta—Purāṇā[12], thapatayo mama bhattā mama yānā[13] ahaṁ nesaṁ jīvitaṁ[14] dātā yasassa[15] āhattā[16]. Atha ca pana no tathā mayi

---

[1] Si kut' assa. [2] Si aññadatthuṁ. [3] Bm Si pabbajitā, the latter noting that the Sinh. reading is pabbājitā. [4] Si mayaṁ, noting that the Sinh. reading is manaṁ. [5] Si asamaṇā. [6] Sk samaṇamhāti. [7] Bm Si abrāhmaṇā. [8] Sk brāhmaṇamhāti. [9] Si anārahanto. [10] Sk arahantamhāti; Bm arahantāmhāti. [11] Si 'mha throughout. [12] Bu says: Isidattapurāṇā ti Isidatto ca Purāṇo ca; Skt Isidattapurāṇathapatayo; Bm Isidantapurāṇā; Si Isīdantapurāṇā. [13] Bu Bm Si yānā, the latter with note that the Sinh. reading is sānā (as Skt). [14] Bu jīvikaṁ. [15] Sk adds dānaṁ (here only). [16] So Skt Si; Bm āhatā.

nipaccākāraṁ karonti yathā Bhagavati. Bhūtapubbāhaṁ, bhante, senaṁ abbhuyyāto[ṭ]samāno ime va[1] Isīdatta—Purāṇe thapatayo vīmaṁsamāno[2] aññatarasmiṁ sambādhe āvasathe vāsaṁ upagacchiṁ. Atha kho, bhante, ime Isīdatta — Purāṇā thapatayo bahudeva[3] rattiṁ dhammiyā kathāya vītināmetvā yato assosuṁ kho Bhagavantaṁ[4] tato sīsaṁ katvā maṁ pādato karitvā nipajjiṁsu. Tassa mayhaṁ, bhante, etad ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho. Ime Isīdatta — Purāṇā thapatayo mama bhattā mama yānā, ahaṁ tesaṁ jīvitaṁ dātā yasassa āhattā. Atha ca pana no tathā mayi nipaccākāraṁ karonti yathā Bhagavati. Addhā ime āyasmanto tassa Bhagavato sāsane uḷāraṁ[5] pubbenāparaṁ visesaṁ saññānantīti[6]. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supaṭipanno bhagavato sāvakasaṁgho[7] ti.

Puna ca paraṁ, bhante, Bhagavā pi khattiyo, aham pi khattiyo, Bhagavā pi Kosalako[8], aham pi Kosalako, Bhagavā pi āsītiko[9], aham pi āsītiko[10]. Yam pi bhante Bhagavā pi khattiyo aham pi khattiyo, Bhagavā pi Kosalako aham pi Kosalako, Bhagavā pi āsītiko aham pi āsītiko[11], iminā vārahāṁ' evāhaṁ[12], bhante, Bhagavati[13] paramanipaccākāraṁ kattuṁ, mittūpahāraṁ upadaṁsetuṁ. Handa ca dāni mayaṁ, bhante, gacchāma. Bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti.

Yassa dāni tvaṁ, mahārāja, kālaṁ maññasīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo uṭṭhāy'āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Atha kho Bhagavā acirapakkantassa raññō Pasenadissa Kosalassa bhikkhū āmantesi: Eso, bhikkhave, rājā Pasenadi Kosalo dhammacetiyāni bhāsitvā uṭṭhāy' āsanā pakkanto. Uggaṇhātha[14], bhikkhave, dhammacetiyāni; pariyāpuṇātha,

---

[1] Sk imameva; Bm ime ca; Si ime alone. [2] So Skt Bu; Bm Si vim° [3] Bm bahūdeva. [4] Bm yato ahosi bhagavā tato. [5] Si here oḷāraṁ. [6] Bm Si jānanti here et supra. [7] Sk throughout supaṭipanno saṁgho. [8] Bm Si Kosalo throughout. [9] Bm (alone) asītiko. [10] Si adds ti. [11] Bm Si omit from yam pi bhante inclusive. [12] So Sk Si; Bm iminā pāhaṁsante bhagavati. [13] Sk bhagavato. [14] Bm Si uggaṇhatha.

bhikkhave, dhammacetiyāni[1]; dhāretha, bhikkhave, dhammacetiyāni; atthasaṁhitāni, bhikkhave, dhammacetiyāni ādibrahmacariyakānīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

DHAMMACETIYASUTTAṀ NAVAMAṀ.

90.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Ujuññāyaṁ[2] viharati Kaṇṇakatthale[3] Migadāye. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi Kosalo Ujuññaṁ anuppatto hoti kenacid eva karaṇīyena. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataraṁ purisaṁ āmantesi: — Ehi tvaṁ, ambho purisa, yena Bhagavā ten' upasaṁkama; upasaṁkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha: Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo Bhagavato pāde sirasā vandati appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatīti; evañ ca vadehi: Ajja kira, bhante, rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti. Evaṁ devāti kho so puriso rañño Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho so puriso Bhagavantaṁ etad avoca: — Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati; evañ ca vadeti: Ajja kira, bhante, rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti.

Assosuṁ kho Somā ca bhaginī[4] Sakulā[5] ca bhaginī: Ajja

---

[1] Sk repeats these three words. [2] So Skt Bu; Bm Uruññāyaṁ; Si Udaññāyaṁ. [3] So Bm Si Bu; Sk Kaṇṇatthalaka throughout. [4] So Bm Si always & Skt sts.; Bu & Skt sts. bhagini. [5] Skt here Sukulā.

kira rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti. Atha kho Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ bhattābhihāre upasaṁkamitvā etad avocuṁ: — Tena hi, mahārāja, amhākam pi vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha: Somā ca, bhante, bhaginī Sakulā ca bhaginī Bhagavato pāde sirasā vandanti, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchantīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnó kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etad avoca: — Somā ca, bhante, bhaginī Sakulā ca bhaginī Bhagavato pāde sirasā vandanti, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchantīti.

Kim pana, mahārāja, Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī aññaṁ dūtaṁ nālatthun ti?

Assosuṁ kho, bhante, Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī: Ajja kira rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṁkamissatīti. Atha kho, bhante, Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī maṁ bhattābhihāre upasaṁkamitvā etad avocuṁ: Tena hi, mahārāja, amhākam pi vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha: — Somā ca, bhante, bhaginī Sakulā ca bhaginī Bhagavato pāde sirasā vandanti, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchantīti.

Sukhiniyo[1] hontu, mahārāja, Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etad avoca: Sutaṁ me taṁ, bhante: — Samaṇo Gotamo evam āha: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānissati; n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti. Ye te, bhante evam āhaṁsu: — Samaṇo Gotamo evam

[1] Skt sukhīniyo. Cf. No 123 & I Jāt. 408. [2] Sk bhagavā.

āha: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānissati; n' etaṁ thānaṁ vijjatīti; — kacci te, bhante, Bhagavato vuttavādino, na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cānudhammaṁ vyākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo[1] gārayhaṁ[2] ṭhānaṁ āgacchatīti?

Ye te, mahārāja, evam āhamsu: — Samaṇo Gotamo evam āha: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānissati; n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti; — na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca pana man[3] te asatā abhūtenāti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Viḍūḍabhaṁ senāpatiṁ āmantesi: Ko nu kho, senāpati, imaṁ[4] kathāvatthuṁ rājantepure[5] abbhudāhāsīti?

Sañjayo, mahārāja, brāhmaṇo Ākāsagotto ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataraṁ purisaṁ āmantesi: — Ehi tvaṁ, ambho purisa, mama vacanena Sañjayaṁ brāhmaṇaṁ Ākāsagottaṁ amantehi[6]: Rājā te, bhante, Pasenadi Kosalo amantetīti. Evaṁ devāti kho so puriso raññō Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā yena Sañjayo brāhmaṇo Ākāsagotto ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Sañjayaṁ brāhmaṇaṁ Ākāsagottaṁ etad avoca: — Rājā taṁ, bhante, Pasenadi Kosalo āmantetīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etad avoca; Siyā nu kho, bhante, Bhagavatā aññadeva kiñci sandhāya bhāsitaṁ[7], taṁ ca jano aññathā pi[8] paccāgaccheyya? Yathākathaṁ pana, bhante, Bhagavā abhijānāti vācaṁ[9] bhāsitā ti?

Evaṁ kho ahaṁ, mahārāja, abhijānāmi vācaṁ bhāsitā: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sakideva sabbaṁ ñassati sabbaṁ dakkhīti[10], n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti.

Heturūpaṁ bhante[11] Bhagavā āha; saheturūpaṁ pana[12], bhante, Bhagavā āha: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā

---

[1] So Si; Sk vādānupāto; Bm vādānupādo. [2] So Bm; Sk gāruyhaṁ; Si gāreyhaṁ. [3] Bm Si maṁ. [4] Sk omits imaṁ. [5] Bm r-pūre. [6] Sk āmantesi. [7] Skt cāsitaṁ. [8] Skt vi. [9] So Skt Si; Bm vācā. [10] Bm dakkhiti; Bu Skt Si dakkhīti. [11] Si omits. [12] Bm Si omit.

yo sakideva sabbañ ñassatī sabbaṁ dakkhīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti. Cattāro 'me, bhante, vaṇṇā, — khattiyā brāhmaṇā vessā suddā. Imesaṁ nu kho, bhante, catunnaṁ vaṇṇānaṁ siyā viseso siyā nānākaraṇan ti?

Cattāro 'me, mahārāja, vaṇṇā—khattiyā brāhmaṇā vessā suddā. Imesaṁ kho, mahārāja, catunnaṁ vaṇṇānaṁ dve vaṇṇā aggam akkhāyanti, — khattiyā ca brāhmaṇā ca, yadidaṁ abhivādanapaccuṭṭhānañjalikammasāmīcikamman ti[1].

Nāhaṁ, bhante, Bhagavantaṁ diṭṭhadhammikaṁ pucchāmi; samparāyikāhaṁ, bhante, Bhagavantaṁ pucchāmi. Cattāro 'me, bhante, vaṇṇā, — khattiyā brāhmaṇā vessā suddā. Imesaṁ nu kho, bhante, catunnaṁ vaṇṇānaṁ siyā viseso siyā nānākaraṇan ti?

Pañc' imāni, mahārāja, padhāniyaṅgāni. Katamāni pañca? Idha, mahārāja, bhikkhu saddho hoti, saddahati[2] Tathāgatassa bodhiṁ: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho, vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi, satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā ti. Appābādho hoti appātaṅko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtaṁ attānaṁ āvikattā[3] satthari vā viññūsu vā brahmacārīsu[4]. Āraddhaviriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro[5] kusalesu dhammesu. Paññavā hoti udayatthagāminiyā[6] paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Imani kho, mahārāja, pañca padhāniyaṅgāni. Cattāro 'me, mahārāja, vaṇṇā, — khattiyā brāhmaṇā vessā suddā; te c' assu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā; taṁ[7] nesaṁ assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti.

Cattāro 'me, bhante vaṇṇā, -- khattiyā brāhmaṇā vessā

---

[1] Bm abhivādanap- sāmicikammāni; Si abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikamman ti; Sk paccupaṭṭhānaṁ. [2] Si (as p. 95 supra) saddhahati. [3] So all MSS here. [4] Bm b-isu; Si sabrahmacārīsu. [5] Bm Si an-ūro. [6] Sk omits final yā. [7] So Skt Si; Bm ettha pana.

suddā; te c' assu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā; Ettha pana nesaṁ, bhante, siyā viseso siyā nānākaraṇan ti?

Ettha kho nesāhaṁ [1], mahārāja, padhānavemattaṁ [2] vadāmi. Seyyathāpi 'ssu [3], mahārāja, dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā, dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā avinītā. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Ye te dve [4] hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā, api [5] nu te dantā va dantakāraṇaṁ gaccheyyuṁ, dantā va dantabhūmiṁ sampāpuṇeyyun ti [6]?

Evaṁ [7] bhante.

Ye pana te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā [8] avinītā, api nu te adantā va dantakāraṇaṁ gaccheyyuṁ, adantā va dantabhūmiṁ sampāpuṇeyyuṁ, seyyathāpi te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā ti?

No h' evaṁ [9], bhante.

Evam eva kho, mahārāja, yan taṁ saddhena pattabbaṁ appābādhena asaṭhena amāyāvinā āraddhaviriyena paññāvatā [10], taṁ vata [11] asaddho bavhābādho [12] saṭho māyāvī kusīto [13] duppañño pāpuṇissatīti, n' etaṁ ṭhānaṁ vijjatīti.

Heturūpaṁ, bhante, Bhagavā āha; saheturūpaṁ, bhante, Bhagavā āha. Cattāro 'me, bhante, vaṇṇā, — khattiyā brahmaṇā vessā suddā. Te c' assu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā, te c' assu sammappadhānā [14], ettha pana tesaṁ, bhante, siyā viseso, siyā nānākaraṇan ti?

Ettha kho nesahaṁ [15], mahārāja, na [16] kiñci nānākaraṇaṁ vadāmi, yadidam vimuttiyā vimuttiṁ. Seyyathāpi, mahārāja, puriso sukkhaṁ sākakaṭṭhaṁ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya [17]; atha aparo [18] puriso sukkhaṁ sālakaṭṭhaṁ

---

[1] Sᵏᵗ pan' esāhaṁ. [2] So Bu (bis); Sᵏ padhānamettā; Bᵐ Si padhānavemattataṁ. [3] So Si; Sᵏ seyyathā phassu; Bᵐ seyyathāpi mahārāja. [4] Si ye dve te. [5] Bᵐ api su nu. [6] Bᵐ omits ti. [7] Si adds etaṁ. [8] Sᵏ adds va. [9] Bᵐ Si no h' etaṁ. [10] So Sᵏ; Bᵐ Si paññavatā. [11] Bᵐ taṁ tathā so. [12] Bᵐ Si (as at p. 94) bahvābādho; Bu bavhᵒ. [13] Bᵐ kusito. [14] Si samappᵒ. [15] Sᵏ ettha kho panesāhaṁ. [16] Sᵏ omits na. [17] Bᵐ dhātuṁ kareyya. [18] Bᵐ athāparo.

ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya; atha aparo puriso sukkhaṁ ambakaṭṭhaṁ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya; atha aparo puriso sukkhaṁ udumbarakaṭṭhaṁ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Siyā nu kho tesaṁ aggīnaṁ nānādāruto abhinibbattānaṁ kiñci nānākaraṇaṁ, — acciyā vā acciṁ, vaṇṇena vā vaṇṇaṁ, ābhāya vā ābhan ti[1]?

No h' etaṁ, bhante.

Evam eva kho, mahārāja, yan taṁ tejaṁ viriyā nimmathitaṁ[2] padhānā 'bhinibbattaṁ[3]. Nāhaṁ tattha kiñci nānākaraṇaṁ vadāmi, yadidaṁ vimuttiyā vimuttin ti.

Heturūpaṁ, bhante, Bhagavā āha; saheturūpaṁ, bhante, Bhagavā āha. Kim pana, bhante, atthi devā ti?

Kim pana tvaṁ, mahārāja, evaṁ vadesi: Kim pana, bhante, atthi devā ti?

Yadi vā te, bhante, devā āgantāro itthattaṁ, yadi vā anāgantāro itthattan ti?

Ye te, mahārāja, devā savyāpajjhā[4] te devā āgantāro itthattaṁ; ye te devā abyāpajjhā[5], te devā anāgantāro itthattan ti.

Evam vutte Viḍūḍabho senāpati Bhagavantaṁ etad avoca: — Ye te, bhante, devā savyāpajjhā āgantāro[6] itthattaṁ, te devā ye te devā abyāpajjhā anāgantāro[7] itthattaṁ te deve[8]. tamhā ṭhānā cāvessanti vā pabbājessanti[9] vā ti?

Atha kho āyasmato Ānandassa etad ahosi: — Ayaṁ kho Viḍūḍabho senāpati rañño Pasenadissa Kosalassa putto; ahaṁ Bhagavato putto. Ayaṁ kho kālo yaṁ putto puttena manteyyāti[10]. Atha kho āyasmā Ānando Viḍūḍabhaṁ senāpatiṁ āmantesi: — Tena hi, senāpati, taṁ yev' ettha paṭipucchissāmi. Yathā te khameyya tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kim maññasi, senāpati? Yāvatā rañño Pasenadissa Kosalassa vijitaṁ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo issariyā-

---

[1] So Bm Si; Sk ābhā. [2] So Bm Si; Sk viriyanippharatitaṁ. [3] Bm nibbattaṁ. [4] Bm sabyābajjhā; Si sabyāpajjhā. [5] Bm abyābajjhā. [6] Sk anāgantāro. [7] Si ān°. [8] Sk adds ti. [9] Sk pabbājissanti. [10] Sk nimanteyyāsīti.

dhipaccaṃ rajjaṃ[1] kāreti, pahoti tattha rājā Pasenadi Kosalo samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā puññavantaṃ vā apuññavantaṃ vā brahmacariyavantaṃ vā abrahmacariyavantaṃ vā tamhā ṭhānā cāvetum vā pabbājetuṃ vā ti?

Yāvatā, bho, raññō Pasenadissa Kosalassa vijitaṃ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo issariyādhipaccaṃ rajjaṃ kāreti, pahoti tattha rājā Pasenadi Kosalo samaṇaṃ vā .... pabbājetuṃ vā ti.

Taṃ kim maññasi, senāpati? Yāvatā raññō Pasenadissa Kosalassa avijitaṃ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo na issariyādhipaccaṃ rajjam kāreti, pahoti tattha[2] rājā Pasenadi Kosalo samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā puññavantaṃ vā apuññavantaṃ vā brahmacariyavantaṃ vā abrahmacariyavantaṃ vā tamhā ṭhānā cāvetuṃ vā pabbājetuṃ vā ti?

Yāvatā, bho, raññō Pasenadissa Kosalassa avijitaṃ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo na issariyādhipaccaṃ rajjaṃ kāreti, na pahoti tattha .... pabbājetuṃ vā ti.

Taṃ kim maññasi, senāpati? Sutā te devā Tāvatiṃsā ti?

Evaṃ, bho; sutā me devā Tāvatiṃsā; idhāpi[3] bhotā raññā[4] Pasenadinā[5] Kosalena sutā devā Tāvatiṃsā ti.

Taṃ kim maññasi, senāpati? Pahoti rājā Pasenadi Kosalo deve Tāvatiṃse tamhā ṭhānā cāvetuṃ vā pabbājetuṃ vā ti?

Dassanāya pi, bho, rājā Pasenadi Kosalo deve Tāvatiṃse nappahoti, kuto pana tamhā ṭhānā cāvessati[6] vā pabbājessati[7] vā ti.

Evam eva kho, senāpati, ye te devā savyāpajjhā[8] āgantāro itthattaṃ, te devā ye te devā abyāpajjhā anāgantāro itthattaṃ te deve dassanāya pi nappahonti, kuto pana tamhā ṭhānā cāvessanti vā pabbajessanti vā ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṃ etad avoca: Konāmo ayaṃ[9], bhante, bhikkhūti?

Ānando nāma, mahārājāti.

Ānando vata bho, ānandarūpo vata bho. Heturūpaṃ,

[1] Sk omits throughout. [2] Bm Si tattha pahoti. [3] Si idāni pi. [4] Bm raññō. [5] Sk Pasenadi. [6] Bm cāvissati. [7] Sk (here et infra) pabbājissati [8] Sk here sabbyāpajjhā. [9] Si Konāmāyaṃ.

bhante, āyasmā Ānando āha, saheturupaṁ, bhante, āyasmā Ānando āha. Kiṁ pana, bhante[1], atthi Brahmā ti?

Kiṁ pana tvaṁ, mahārāja, evaṁ vadesi: Kim pana. bhante, atthi Brahmā ti?

Yadi vā so, bhante, Brahmā āgantā itthataṁ, yadi vā anāgantā itthattan ti?

Yo so, mahārāja, Brahmā savyāpajjho, so Brahmā āgantā itthattaṁ; yo so Brahmā abyāhajjho, so Brahmā anāgantā itthattan ti.

Atha kho aññataro[2] puriso rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Sañjayo, mahārāja, brāhmaṇo Ākāsagotto āgato ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Sañjayaṁ brāhmaṇaṁ Ākāsagottaṁ etad avoca: Ko nu kho, brāhmaṇa, imaṁ kathāvatthuṁ rājantepure abbhudāhāsīti[3]?

Viḍūḍabho, mahārāja, senāpatīti.

Viḍūḍabho senapati evam āha. Sañjayo, mahārāja. brāhmaṇo Ākāsagotto ti.

Atha kho aññataro puriso rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etad avoca: Yānakālo, mahārājāti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etad avoca: Sabbaññutaṁ mayaṁ. bhante, Bhagavantaṁ apucchimhā; sabbaññutaṁ Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca. tena c' amhā attamanā. Cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ[4] mayaṁ, bhante, Bhagavantaṁ apucchimhā; cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā attamanā. Adhideve[5] mayaṁ, bhante, Bhagavantaṁ apucchimhā, adhideve Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā attamanā. Adhibrahmānaṁ mayaṁ, bhante, Bhagavantaṁ apucchimhā, adhibrahmānaṁ Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Yaṁ yad eva ca pana[6] mayaṁ, bhante, Bhagavantaṁ apucchimhā, taṁ tad eva Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākaṁ ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā attamanā. Handa

---

[1] Sk adds kiṁ pana tvaṁ. [2] Sk adds so. [3] Sk abbhutā hoti. [4] Bm cātuvaṇṇisaddhiṁ. [5] So Bm Si; Sk aviveva & avideve. [6] Bm omits pana.

ca dāni mayaṁ, bhante, gacchāma. Bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā ti.

Yassa dāni tvaṁ, mahārāja, kālaṁ maññasīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmīti.

KAṆṆAKATTHALASUTTAṂ DASAMAṂ.

RĀJAVAGGO CATUTTHO.

91.

Evam me sutaṁ. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Videhesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi. Tena kho pana samayena Brahmāyu brāhmaṇo Mithilāyaṁ paṭivasati jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto vīsaṁvassasatiko[1] jātiyā tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍuketubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ[2] itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Assosi kho Brahmāyu brāhmaṇo: Samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Videhesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi; taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato — Iti pi so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi, satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā[3], so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ[4], sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti; so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhe kalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanam[5], kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti; sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotīti.

---

[1] So Sᵏ Bu; Bᵐ vīsav⁰. [2] Bᵐ sakkharapabhedānaṁ. [3] Bᵐ adds ti. [4] Sᵏ omits. [5] Sᵏ sabbyañjanaṁ.

Tena kho pana samayena Brahmāyussa brāhmaṇassa Uttaro nāma māṇavo antevāsī hoti tiṇṇaṁ vedānaṁ .... anavayo. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Uttaraṁ māṇavaṁ āmantesi: 'Ayaṁ, tāta Uttara, samaṇo Gotamo Sakyaputto .... sammāsambuddho — pe — sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotīti[1]. Ehi tvaṁ, tāta Uttara, yena samaṇo Gotamo ten' upasaṁkama[2], upasaṁkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ jānāhi yadi vā taṁ bhavantaṁ[3] Gotamaṁ tathā santaṁ yeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā, yadi vā so bhavaṁ Gotamo tādiso, yadi vā na tādiso; tayā mayan taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ vedissāmāti. Yathākathaṁ panāham bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ jānissāmi yadi vā taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathā santaṁ yeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā, yadi vā so bhavaṁ Gotamo tādiso, yadi vā na tādiso ti. Āgatāni kho, tāta Uttara, amhākam mantesu dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dve va[4] gatiyo bhavanti anaññā. — Sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī[5] dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato, tass' imāni satta ratanāni bhavanti: seyyathīdaṁ cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratanam eva sattamaṁ. Parosahassaṁ kho pan' assa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā[6] parasenappamaddanā. So imaṁ paṭhaviṁ sāgarapariyantaṁ adaṇḍena asatthena dhammena[7] abhivijiya ajjhāvasati. — Sace kho pana agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, arahaṁ hoti sammāsambuddho loke vivattacchaddo[8]. Ahaṁ kho pana, tāta Uttara, mantānaṁ dātā[9], tvaṁ mantānaṁ paṭiggahetā ti[10].

Evaṁ bho ti kho Uttaro māṇavo Brahmāyussa brāhmaṇassa paṭisutvā utthāy' āsanā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā Videhesu yena Bhagavā tena

---

[1] Sᵏ hoti. [2] Sᵏ upasaṁkami. [3] Bu bhagavantaṁ. [4] Bᵐ yeva. [5] So Sᵏ & I Sum. Vil. 249; Bᵐ Si Bu & I Dīgha 88 have i short. [6] Bᵐ Si virᵒ. [7] Bᵐ adds Samena. [8] So Sᵏ Bu; Bᵐ vivaṭacchado; Si vivaṭṭacchado, [9] So Sᵏ Bᵐ; Si kattā, with note that the Sinh. reading is dātā. [10] So Si Bu & I Dīgha 89; Sᵏ paṭiggahītā; Bᵐ paṭiggahitā.

cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Uttaro māṇavo Bhagavato kāye dvattiṁse mahāpurisalakkhaṇāni sammannesi. Addasā kho Uttaro māṇavo Bhagavato kāye dvattiṁse mahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve; dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, — kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya[1] ca[2]. Atha kho Bhagavato etad ahosi: Passati kho me ayaṁ Uttaro māṇavo dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve; dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, — kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya cāti. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṁkhāraṁ abhisaṁkhāsi[3] yathā addasā[4] Uttaro māṇavo Bhagavato kosohitaṁ vatthaguyhaṁ. Atha kho Bhagavā jivhaṁ ninnāmetvā ubho pi kaṇṇasotāni anumasi paṭimasi, ubho pi nāsikasotāni anumasi paṭimasi, kevalakam[5] pi nalāṭamaṇḍalaṁ jivhāya pacchādesi[6].

Atha kho Uttarassa māṇavassa etad ahosi: Samannāgato kho samaṇo Gotamo dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇehi. Yannūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ anubandheyyaṁ iriyāpathaṁ assa passeyyan ti? Atha kho Uttaro māṇavo satta māsāni Bhagavantaṁ anubandhi chāyā va anapāyinī[7]. Atha kho Uttaro māṇavo sattānaṁ māsānaṁ accayena Videhesu yena Mithilā tena cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Mithilā yena Brahmāyu brāhmaṇo ten' upasaṁkami; upasaṁkamitvā Brahmāyuṁ[8] brāhmaṇaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Uttaraṁ māṇavaṁ Brahmāyu brāhmaṇo etad avoca: Kacci, tāta Uttara, taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathā santaṁ yeva saddo

---

[1] Sᵏ pahūtajᵒ infra; Sᵏ here & generally pahutajᵒ; Si Bu pahutajᵒ; Bᵐ cahutajᵒ in every instance but one, where pahutajᵒ is read. [2] Bᵐ cāti. [3] So Sᵏ & 1 Dīgha 106; Bᵐ abhisaṁkhārosi; Si abhisaṁkhāresi. [4] So Sᵏ Bᵐ; Si addasa. [5] So Sᵏ Bu (infra Sᵏ kevalam pi); Bᵐ Si kevalakappaṁ. [6] So Sᵏ (here) Bu; Bᵐ Si chādesi, as I Dīgha 106 & Sᵏ infra. [7] Bᵐ anapāyini. [8] Bᵐ Brahmāyubrᵒ.

abbhuggato, no aññathā? Kacci pana so bhavaṁ Gotamo tādiso, no aññādiso ti?

Tathā[1] santaṁ yeva bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathā saddo abbhuggato, no aññathā, tādiso ca bho[2] so bhavaṁ Gotamo, na aññādiso. Samannāgato ca bho so bhavaṁ Gotamo dvattiṁsa-mahāpurisalakkhaṇehi. Suppatiṭṭhitapādo[3] kho pana so bhavaṁ Gotamo, idam pi tassa bhoto Gotamassa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇaṁ bhavati. Heṭṭhā kho pana tassa bhoto Gotamassa pādatalesu cakkāni jātāni sahassārāni[4] sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni; āyatapaṇhi[5] kho pana so bhavaṁ Gotāmo; dīghaṅguli[6] kho pana so bhavaṁ Gotamo; mudutaluṇṇahatthapādo kho pana so bhavaṁ Gotamo; jālahatthapādo kho pana so bhavaṁ Gotamo; ussaṅkhapādo kho pana so bhavaṁ Gotamo; eṇijaṅgho[7] kho pana so bhavaṁ Gotamo; ṭhitako kho pana so bhavaṁ Gotamo anoṇamanto[8] ubhohi pāṇitalehi jaṇṇukāni parimasati parimajjati; kosohitavatthaguyho kho pana so bhavaṁ Gotamo; suvaṇṇavaṇṇo kho pana so bhavaṁ Gotamo; kañcanasannibhattaco[9] sukhumacchavī kho pana so bhavaṁ Gotamo; sukhumattā chaviyā rajojallaṁ kāye na upalippati[10]; ekekalomo kho pana so bhavaṁ Gotamo; ekekāni lomāni lomakūpesu jātāni; uddhaggalomo kho pana so bhavaṁ Gotamo; uddhaggāni lomāni jātāni nīlāni[11] añjanavaṇṇāni kuṇḍalāvaṭṭāni[12] padakkhiṇāvaṭṭakajātāni[13]; brahmujjugatto kho pana so bhavaṁ Gotamo; sīhapubbaddhakāyo[14] kho pana so bhavaṁ Gotamo; citantaraṁso kho pana so bhavaṁ Gotamo; nigrodhaparimaṇḍalo kho pana so bhavaṁ Gotamo; yāvatakvassa[15] kāyo tāvatakvassa vyāmo; yāvatakvassa vyāmo tāvatakvassa kāyo; samavattakhandho[16] kho pana so bhavaṁ Gotamo; rasaggasaggī[17] kho pana so bhavaṁ Gotamo; sīhahanu[18] kho

---

[1] Si yathā; Bm emits 2nd tathā. [2] Bm Si kho. [3] So Sk Bu; Bm Si supat°. [4] Sk sahassararāni. [5] Sk āy-hī. [6] Bm d-lī. [7] So Bm Bu; Sk Si eṇij°. [8] So Sk Bu; Bm Si anonaṁanto. [9] So Sk Bu; Bm k-ataco; Si k-athaco. [10] So Bu; Sk Bm Si upaliṁpati. [11] Bm nilhni. [12] Sk k-vatthni. [13] Sk p-vattnk°; Bm dakkh-āni. [14] Bm Si -aḍḍha-. [15] So Si & Sk infra; Bm yāvatakvassa; Bu yāvatakassa. [16] So Sk Bu; Bm Si -vaṭṭa-. [17] So Bm Si Bu; Skt -i. [18] Si sīhahaṇu.

pana so bhavaṁ Gotamo; cattārīsadanto kho pana so bhavaṁ Gotamo; samadanto kho pana so bhavaṁ Gotamo; avivaradanto[1] kho pana so bhavaṁ Gotamo; susukkadāṭho[2] kho pana so bhavaṁ Gotamo; pahūtajivho[3] kho pana so bhavaṁ Gotamo; brahmassaro kho pana so bhavaṁ Gotamo; karavīkabhāṇī[4]; abhinīlaṇetto[5] kho pana so bhavaṁ Gotamo; gopakhumo kho pana so bhavaṁ Gotamo; uṇṇā kho pana tassa[6] bhoto Gotamassa, bhamukantare[7] jātā odātā mudutūlasannibhā[8]; uṇhīsasīso[9] kho pana so bhavaṁ Gotamo; idam pi tassa bhoto Gotamassa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇaṁ bhavati. Imehi kho so[10] bhavaṁ Gotamo dvattiṁsa — mahāpurisalakkhaṇehi samannāgato. Gacchanto kho pana so bhavaṁ Gotamo dakkhiṇen' eva[11] pādena paṭhamaṁ pakkamati; so nātidūre pādaṁ uddharati, nāccāsanne pādaṁ nikkhipati; so nātisīghaṁ gacchati, nātisaṇikaṁ[12] gacchati; na ca adduvena adduvaṁ[13] saṁghaṭṭento[14] gacchati; na ca gopphakena gopphakaṁ[15] saṁghaṭṭento gacchati; so gacchanto na satthiṁ unnāmeti; na satthiṁ onāmeti; na satthiṁ sannāmeti; na satthiṁ vināmeti. Gacchato kho pan' assa bhoto Gotamassa adharakāyo[16] va iñjati, na ca kāyabalena[17] gacchati. Avalokento kho pana so bhavaṁ Gotamo sabbakāyen' eva avaloketi; so na uddhaṁ ulloketi, na adho oloketi, na ca vipekkhamāno[18] gacchati; yugamattañ ca pekkhati; tato c' assa uttariṁ anāvaṭaṁ[19] ñāṇadassanaṁ bhavati[20]. So antaragharaṁ pavisanto na kāyaṁ unnāmeti[21], na kāyaṁ onāmeti, na kāyaṁ sannāmeti,

---

[1] So Sᵏ; Bᵐ Si aviraḷadanto; Bu does not quote the word, but employs both viraḷā & avivarā. [2] So Sᵏ Bᵐ Bu; Si susukkadaḍho. [3] So Sᵏ Bu; pahutajivho; Si bahutajivho. [4] So Bu; Sᵏ k-nī; Bᵐ Si karavikabhāṇī. [5] Bᵐ abhinilanetto. [6] Bᵐ Si pan' assa. [7] Si Bu bhamukkantare. [8] Bᵐ So Sᵏ Bu; Bᵐ Si mudutul⁰. [9] Si uṇhisasīso. [10] So Sᵏ Bu; Bᵐ Imehi kho pana bho so; Si Imehi kho so bho. [11] Bᵐ Si omit eva, as apparently does Bu. [12] So Sᵏ Si; Bu (bis) nātisāṇikaṁ. [13] So Sᵏ Bᵐ; Bu -ḍḍ-; Si addhav⁰. [14] Sᵏ s-ddhento throughout. [15] All MSS. here goppak-; Sᵏ infra gopph⁰. [16] So Bu; Sᵏ Si araddhakāyo; Bᵐ aḍḍhakāyo. [17] So Sᵏ Si Bu; Bᵐ Kāyacāpallena [18] So Sᵏ Bu & Si (which omits ca); Bᵐ na ca adho pekkhamāno gacchati. [19] Bᵐ anāvaṭa. [20] Sᵏ bhagavati. [21] Sᵏ uṇṇ⁰.

na kāyaṁ vināmeti. So nātidūre nāccāsanne āsanassa parivattati, na ca pāṇinā ālambitvā āsane nisīdati, na ca āsanasmiṁ[1] kāyaṁ pakkhipati. So antaraghare nisinno samāno na hatthakukkuccaṁ āpajjati, na pādakukkuccaṁ āpajjati, na ca[2] adduvena adduvaṁ āropetvā nisīdati. na ca gopphakena gopphakaṁ āropetvā nisīdati, na ca pāṇinā hanukaṁ upādiyitvā[3] nisīdati. So antaraghare nisinno va samāno na chambhati na kampati na vedhati na paritassati; so achambhī akampī avedhī aparitassī vigatalomahaṁso vivekāvatto[4] ca so bhavaṁ Gotamo antaghare nisinno hoti. So pattodakaṁ paṭiganhanto[5] na pattaṁ unnāmeti, na pattaṁ onāmeti, na pattaṁ sannāmeti, na pattaṁ vināmeti, so pattodakaṁ paṭiganhāti[6] nātithokaṁ nātibahuṁ. So na khulukhulukārakaṁ pattaṁ dhovati, na samparivattakaṁ pattaṁ dhovati, na pattaṁ bhūmiyaṁ nikkhipitvā[7] hatthe dhovati; hatthesu dhotesu patto dhoto hoti; patte dhote hatthā dhotā honti; so pattodakaṁ chaḍḍeti nātidūre nāccāsanne na ca vichaḍḍayamāno[8]. So odanaṁ paṭiganhanto[5] na pattaṁ unnāmeti, na pattaṁ onāmeti, na pattaṁ sannāmeti, na pattaṁ vināmeti. So odanaṁ paṭiganhāti[6] nātithokaṁ nātibahuṁ. Byañjanaṁ kho pana so bhavaṁ Gotamo[9] byañjanamattāya āhāreti, na ca byañjanena ālopaṁ atināmeti[10]. Dvattikkhattuṁ[11] kho pana so bhavaṁ Gotamo mukhe ālopaṁ samparivattetvā[12] ajjhoharati, na c' assa kāci odanamiñjā asambhinnā kāyaṁ pavisati, na c' assa kāci odanamiñjā mukhe avasiṭṭhā hoti; athāparaṁ[13] ālopaṁ upanāmeti. Rasapaṭisaṁvedī kho pana so bhavaṁ Gotamo āhāraṁ āhāreti, no ca rasarāgapaṭisaṁvedī. Aṭṭhaṅgasamannāgataṁ[14] kho pana so bhavaṁ Gotamo āhāraṁ āhāreti, n' eva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṁsūparatiyā[15] brahmacariyānuggahāya: Iti pu-

---

[1] Bm āsane tasmiṁ. [2] Bm omits ca. [3] So Sk; Bm upadahitvā; Si upadahetvā. [4] So Sk Si Bu; Bm Vivekavatto, cited by Bu as a var. lect; Sk omits ca. [5] So Sk Bu; Bm Si paṭigg°. [6] So Sk Bu; Bm paṭiganhati; Si paṭigganhati. [7] Si nikkhipetvā. [8] Si vicch°. [9] Si adds paṭigganhati. [10] Sk atimāneti. [11] Bm dvitt°. [12] Bm s-itvā. [13] Bm addhāyaṁ; Si aḍḍh.ya. [14] Bm a-gato. [15] Si vihiṁsup°.

rāṇañ ca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi navañ cà vedanaṁ na uppādessāmi[1]; yātrā[2] ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cāti[3]. So bhuttāvī pattodakaṁ patiganhanto na pattaṁ unnāmeti, na pattaṁ onāmeti, na pattaṁ sannāmeti, na pattaṁ vināmeti. So pattodakaṁ patiganhāti nātithokaṁ nātibahuṁ; so na khulukhulukārakaṁ pattaṁ dhovati na samparivattakaṁ pattaṁ dhovati, na pattaṁ bhūmiyaṁ nikkhipitvā hatthe dhovati. Hatthesu dhotesu patto dhoto hoti, patte dhote hatthā dhotā honti. So pattodakaṁ chaḍḍeti nātidūre nāccāsanne[4] na ca vichaḍḍayamāno. So bhuttāvī pattaṁ bhūmiyaṁ nikkhipati nātidūre nāccāsanne, na ca anatthiko pattena hoti, na ca ativelānurakkhī pattasmiṁ. So bhuttāvī muhuttaṁ tuṇhī nisīdati, na ca anumodanāya kālam atināmeti. So bhuttāvī anumodati, na taṁ bhattaṁ garahati, na aññaṁ bhattaṁ paṭikaṅkhati[5]; aññadatthu dhammiyā[6] kathāya taṁ parisaṁ sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti. So[7] taṁ parisaṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uṭṭhāy' āsanā pakkamati. So nātisīghaṁ gacchati, nātisaṇikaṁ gacchati, na ca muccitukāmo[8] gacchati. Na ca tassa bhoto Gotamassa kāye cīvaraṁ accukkaṭṭhaṁ hoti na ca accokaṭṭhaṁ, na ca kāyasmiṁ allīnaṁ[9], na ca kāyasmiṁ apakkaṭṭhaṁ[10], na ca tassa bhoto Gotamassa kāyamhā[11] vāto cīvaraṁ apavahati[12], na ca tassa bhoto Gotamassa kāye rajojallaṁ lippati[13]. So ārāmagato nisīdati paññatte āsane, nisajja pāde pakkhāleti, na ca so bhavaṁ Gotamo pādamaṇḍanānuyogaṁ anuyutto viharati. So pāde pakkhāletvā nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So n' eva attabyābādhāya ceteti, na parabyābādhāya ceteti, na ubhayabyābādhāya ceteti. Attahitaṁ parahitaṁ ubhayahitaṁ[14] sabbalokahitam

[1] Bm uppādissāmi. [2] So Sk Si; Bm yatrā. [3] Cf. I 10. [4] Sk here nacc°, generally nācc° with Bm Si; Bu na acc°. [5] So Bm Si Bu; Sk pātikankī. [6] Sk adds va. [7] Bm adds hi. [8] So Bu; Sk vimucc°; Bm Si muñcitukāmo. [9] Bm allinaṁ. [10] So Si Bu; Bm apakaṭṭhaṁ; Sk apakkatthaṁ. [11] Bm kāyamhi; Si kāyasmiṁ. [12] Bm avahati; Si asaṁvahati; Sk āpavahati. [13] Bm Si limpati. [14] So Sk Si; Bm attahitaparahitanbhayahitasabbalokahitam.

eva so bhavaṁ Gotamo cintento nisinno hoti. So ārāmagato parisatiṁ[1] dhammaṁ deseti, na taṁ parisaṁ ussādeti, na taṁ parisaṁ apasādeti[2], aññadatthu dhammiyā kathāya taṁ parisaṁ sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti. Aṭṭhaṅgasamannāgato kho pan' assa bhoto Gotamassa mukhato ghoso niccharati, vissaṭṭho ca viññeyyo ca mañju[3] ca savanīyo[4] ca bindu ca avisārī ca gambhīro ca ninnādī ca. Yathā parisaṁ kho pana so bhavaṁ Gotamo sarena viññāpeti na c' assa bahiddhā parisāya ghoso niccharati. Te tena bhotā Gotamena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā uṭṭhāy' āsanā pakkamanti avalokayamānā yeva avijahattābhāvena[5]. Addasāma kho mayaṁ bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ gacchantaṁ; addasāma ṭhitaṁ; addasāma antaraghare nisinnaṁ tuṇhibhūtaṁ; addasāma antaraghare bhuñjantaṁ; addasāma bhuttāviṁ nisinnaṁ tuṇhībhūtaṁ; addasāma bhuttāviṁ anumodantaṁ; addasāma ārāmaṁ gacchantaṁ[6]; addasāma ārāmagataṁ nisinnaṁ tuṇhībhūtaṁ; addasāma ārāmagataṁ parisatiṁ dhammaṁ desentaṁ. Ediso ca ediso ca so bhavaṁ Gotamo, tato ca bhiyyo ti.

Evaṁ vutte Brahmāyu brāhmaṇo utthāy' āsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā ten' aṇjaliṁ[7] paṇāmetvā tikkhattuṁ udānaṁ udānesi: Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa; namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa; namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa[8]. Appevanāma mayaṁ kadāci karahaci tena bhotā Gotamena saddhiṁ samāgaccheyyāma; appevanāma siyā kocid eva katthāsallāpo ti.

Atha kho Bhagavā Videhesu anupubbena cārikaṁ caramāno yena Mithilā tad avasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Mithilāyaṁ viharati Makhādevambavane[9]. Assosuṁ kho Methileyyakā[10] brāhmaṇagahapatikā: Samaṇo khalu bho

---

[1] Bm Si parisati. [2] So Si Bu; Sk Bm appasādeti. [3] Sk Bm manjū. [4] So Si Bu; Bm savaniyo; Sk savaṇṇīyyo. [5] So Bm; Sk Si Bu avijahitantā. [6] Bm Si āgacchantaṁ. [7] Bm Si tenānjalim, as always. [8] So Bm; Sk Si omit third recital. [9] As in Sutta 83 Bm Magghadev°, Si Maghadev°. [10] Bm Sī Mithileyyakā.

Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Videhesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Mithilaṁ anuppatto Mithilāyaṁ viharati Makhādevambavane. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo .... arahataṁ dassanaṁ hotīti. Atha kho Methileyyakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasaṁkamiṁsu, upasaṁkamitvā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce yena Bhagavā ten' añjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

Assosi kho Brahmāyu brāhmaṇo: Samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Mithilaṁ anuppatto Mithilāyaṁ viharati Makhādevambavane ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo sambahulehi māṇavakehi[1] saddhiṁ yena Makhādevambavanaṁ ten' upasaṁkami. Atha kho Brahmāyussa brāhmaṇassa avidūre ambavanassa etad ahosi: Na kho m' etaṁ patirūpaṁ yo 'haṁ pubbe appaṭisaṁvidito samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṁkameyyan ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo aññataraṁ māṇavakaṁ āmantesi: Ehi tvaṁ, māṇavaka; yena samaṇo Gotamo ten' upasaṁkama upasaṁkamitvā mama vacanena samaṇaṁ Gotamaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha, — Brahmāyu, bho Gotama, brāhmaṇo bhavantaṁ Gotamaṁ appābādhaṁ appātaṅkam lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatīti; evañ ca vadehi, — Brahmāyu, bho Gotama, brāhmaṇo jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto vīsaṁvassasatiko jātiyā tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍuketubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Yāvatā, bho, brāhmaṇagahapatikā Mithilāyaṁ paṭivasanti, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ bhogehi, Brāhmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ mantehi,

[1] Bm sambahūlehi sāvakehi.

Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ āyunā c' eva yasasā ca[1]. So bhoto Gotamassa dassanakāmo ti.

Evaṁ bho ti kho so māṇavako Brāhmayussa brāhmaṇassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasaṁkami upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho so māṇavako Bhagavantaṁ etad avoca: Brahmāyu. bho Gotama. brāhmaṇo bhavantaṁ Gotamaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati. Brahmāyu, bho Gotama, brāhmaṇo jiṇṇo..... lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Yāvatā bho brāhmaṇagahapatikā Mithilāyaṁ paṭivasanti, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ bhogehi, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ mantehi, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ āyunā c' eva yasasā ca. So bhoto Gotamassa dassanakāmo ti.

Yassa dāni, māṇavaka, Brahmāyu brāhmaṇo kālam maññatīti.

Atha kho so māṇavako yena Brahmāyu brāhmaṇo ten upasaṁkami, upasaṁkamitvā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ etad avoca: Katāvakāso kho[2] bhavaṁ samaṇena Gotamena; yassa dāni bhavaṁ kālaṁ maññasīti.

Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṁkami. Addasā kho sā parisā Brahmāyuṁ brāhmaṇam dūrato va āgacchantaṁ, disvāna oram attha[3] okāsam akāsi yathātaṁ ñātassa yasassino. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo taṁ parisaṁ etad avoca: Alaṁ[4] bho, nisīdatha tumhe sake āsane; idhāhaṁ samaṇassa Gotamassa santike nisīdissamīti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṁkami, upasaṁkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyaṁ kathaṁ sārāṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi Ekamantaṁ nisinno kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavato

---

[1] Sk here (but not infra) omits this passage from tiṇṇaṁ vedānam (Bm bedānaṁ). [2] So Sk Si; Bm kho 'mhi bhavatā. [3] So Si; Bm oramatha Sk Bu amathataṁ. [4] Bm adds kho.

kāye dvattiṁsa mahāpurisalakkhanāṇi sammannesi. Addasā kho Brahmāyu brahmāṇo Bhagavato kāye dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve. Dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, — kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya ca[1]. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavantaṁ gāthāhi ajjhabhāsi: —

Ye 'me dvattiṁsāti sutā mahāpurisalakkhaṇā
Duve tesaṁ[2] na passāmi bhoto kāyasmiṁ, Gotama.
Kacci kosohitaṁ bhoto vatthaguyhaṁ, naruttama?
Nārīsaha nāma savhayā[3]? Kacci jivhā narassikā[4]?
Kacci pahūtajivho si? Yatha taṁ jāniyāmase[5]
Ninnāmay' etaṁ tanukaṁ[6], kaṅkhaṁ[7] vinaya no, [illegible]e,
Diṭṭhadhammahitatthāya samparāyasukhāya ca.
Katāvakāsā pucchāma[8] yaṁ kiñci abhipatthitan ti.

Atha kho Bhagavato etad ahosi: Passati kho me ayaṁ Brahmāyu brāhmaṇo dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve; dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, — kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya cāti. Atha kho Bhagavātathārūpaṁ iddhābhisaṁkhāraṁ abhisaṁkhāsi yathā addasā Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavato kosohitaṁ vatthaguyhaṁ Atha kho Bhagavā jivhaṁ ninnāmetvā ubho pi kaṇṇasotāni anumasi paṭimasi, ubho pi nāsikāsotāni anumasi paṭimasi, kevalakam pi nalāṭamaṇḍalaṁ jīvhāya pacchādesi.

Atha kho Bhagavā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ gāthāhi[9] paccabhāsi:

Ye te dvattiṁsāti sutā mahāpurisalakkhaṇā
Sabbe te mama kāyasmiṁ; mā te[10] kaṅkhāhu, brāhmaṇa.
Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ bhāvetabbañ ca bhāvitaṁ
Pahātabbaṁ pahīnam[11] me; tasmā Buddho 'smi brāhmaṇa[12]

---

[1] Bm bahutajivhāya sāti. [2] Bm dve tesaṁ pi. [3] So Sk Si Bu; Bm nārīsamānasavhayā. [4] Bm nadassaka. [5] Bm jānisamase. [6] Bm pahutaṁ. [7] So Si; Bm kaṁkhavinaya; Sk kaṇkhā. [8] Sk pucchema. [9] So Si & Sk infra; Sk here gāthā; Bm gāthāya. [10] Bm vo. [11] Bm pahinnaṁ. [12] Cf. S. N. p. 105.

Diṭṭhadhammahitatthāya samparāyasukhāya ca
Katāvakāso pucchassu aṁ kiñci abhipatthitan ti.

Atha kho Brahmāyussa brāhmaṇassa etad ahosi: Katāvakāso kho 'mhi samaṇena Gotamena. Kin nu kho ahaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ puccheyyaṁ diṭṭhadhammikaṁ vā atthaṁ samparāyikam vā ti? Atha kho Brahmāyussa brāhmaṇassa etad ahosi: Kusalo kho ahaṁ diṭṭhadhammikānaṁ atthānaṁ; aññe pi maṁ diṭṭhadhammikaṁ atthaṁ pucchanti; yannūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ samparāyikaṁ yeva atthaṁ puccheyyan ti? Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavantaṁ gāthāhi ajjhabhāsi: —

Kathaṁ kho brāhmaṇo hoti? Kathaṁ bhavati vedagū?
Tevijjo bho kathaṁ hoti? Sotthiyo kinti vuccati?
Arahaṁ bho kathaṁ hoti? Kathaṁ bhavati kevalī?
Muni ca[1] bho kathaṁ hoti? Buddho kin ti pavuccati.

Atha kho Bhagavā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ gāthāhi paccabhāsi: —

Pubbenivāsaṁ yo vedi[2] saggāpāyañ ca passati,
Atho jātikkhayaṁ patto, abhiññā vosito muni[3].
Cittaṁ visuddhaṁ jānāti muttaṁ rāgehi sabbaso
Pahīnajātimaraṇo brahmacariyassa[4] kevalī
Pāragū sabbadhammānaṁ Buddho tādi pavuccatīti.

Evaṁ vutte Brahmāyu brāhmaṇo utthāy' āsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā Bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati[5] pāṇihi ca parisambāhati nāmañ ca sāveti: — Brahmāyvāhaṁ[6], bho Gotama, brāhmaṇo ti. Atha kho sā parisā acchariyabbhutacittajātā[7] ahosi: Acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho; samaṇassa mahiddhikatā mahānubhāvatā[8]; yatra hi nāmāyaṁ Brahmāyu brāhmaṇo ñāto yasassī evarūpaṁ paramanipaccakāraṁ[9] karissatīti. Atha kho Bhagavā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ etad

---

[1] Sk municca. [2] So Bm; Sk (here & in No. 98) Si vedī. [3] Cf. No. 98, S. N. p. 423. [4] Bm brahmacārissa. [5] So Bm Si; Sk paricumbhati, as at p. 120. [6] Bm Brahmāyu 'haṁ. [7] Si acchaeiyabbhūtajātā. [8] Bm omits these three words. [9] Sk paramanipaccākaraṁ; Bm paramanippaccakāraṁ; Si paramaṁ nipaccakāraṁ. Cf. p. 124.

RETURN TO ⟶ CIRCULATION DEPARTMENT
202 Main Library

LOAN PERIOD 1 HOME USE	2	3
4	5	6

ALL BOOKS MAY BE RECALLED AFTER 7 DAYS
1-month loans may be renewed by calling 642-3405
6-month loans may be recharged by bringing books to Circulation Desk
Renewals and recharges may be made 4 days prior to due date

DUE AS STAMPED BELOW

RECEIVED BY
OCT 26 1982
CIRCULATION DEPT.
OCT 13 1983
Don
REC. CIR. NOV 11 '83
AUG 19 1991
AUTO DISC AUG 27 '91
OCT 21 1992
OCT 17 1992

JUL 03 1994
FEB 28 2001
APR 19 2003

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, BERKELEY
FORM NO. DD6, 60m, 12/80 BERKELEY, CA 94720

LD 21-100m-2,'55
(B139s22)476

General Library
University of California
Berkeley

U.C. BERKELEY LIBRARIES

C005257009

THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY